T.C.

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BOŞNAKÇADAKİ ATASÖZLERİ VE DEYİMLERDE TÜRKÇENİN İZLERİ

Dženita AHMIĆ

İZMİR

2016

T.C.

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BOŞNAKÇADAKİ ATASÖZLERİ VE DEYİMLERDE TÜRKÇENİN İZLERİ

Dženita AHMIĆ

DANIŞMAN

Prof. Dr. ŞERİF ALİ BOZKAPLAN

İZMİR

2016

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Boşnakçadaki Atasözleri ve Deyimlerde Türkçenin İzleri" adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

07/06/2016

Dženita AHMIĆ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi Anabilim Dalı Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi Programında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Şerif Ali BOZKAPLAN

Üye : Prof. Dr. Kuthan KAHRAMANTÜRK

Üye : Yrd. Doç. Dr. Soner AKŞEHİRLİ

Onay
Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

22/ 06/ 2016

Prof. Dr. Ali Günay BALIM
Enstitü Müdürü

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10118365
Yazar Adı / Soyadı	DZENITA AHMIC
Uyruğu / T.C.Kimlik No	TÜRKİYE / 99355457614
Telefon	5535220722
E-Posta	dzenita1988@yahoo.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Boşnakçadaki Atasözleri ve Deyimlerde Türkçenin İzleri
Tezin Tercümesi	Traces of the Turkish Language Proverbs and Phrases
Konu	Dilbilim = Linguistics
Üniversite	Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Anabilim Dalı	Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yıl	2016
Sayfa	136
Tez Danışmanları	PROF. DR. ŞERİF ALİ BOZKAPLAN 22399995750
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	
Kısıtlama	36 ay süre ile kısıtlı

Tezimin,Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında arşivlenmesine izin veriyorum. Ancak internet üzerinden tam metin açık erişime sunulmasının 20.07.2019 tarihine kadar ertelenmesini talep ediyorum. Bu tarihten sonra tezimin, bilimsel araştırma hizmetine sunulması amacı ile Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından internet üzerinden tam metin erişime açılmasına izin veriyorum.
NOT: Erteleme süresi formun imzalandığı tarihten itibaren en fazla 3 (üç) yıldır.

20.07.2016

İmza:.....

ÖNSÖZ

Son yıllarda Bosna Hersek'te Türkçe öğrenimi giderek yaygınlaşmış ve önem kazanmıştır. Bir yabancı dil öğrenimi çeşitli düzeylerde gerçekleşir. Ancak, en zor öğrenilen kültürün bir parçası, dilin vazgeçilmez bir bölümü kalıplaşmış anlatımlardır. Kalıplaşmış sözleri her ulusun kendine özgü bir biçimde, anlatımları kendi mantığını yansıtır bir şekilde yaratmış olmasıdır. Bu sözler birbirine benzer, aynı ya da çok farklı olabilirler. Dediğimiz kalıplaşmış anlatım olarak nitelendirilen atasözleri, deyimler, tamlamalardır. Dillerin kullanılmasında atasözlerin ve deyimlerin yeri çok önemlidir. Atasözleri ve deyimler kullanılmasıyla bir dilin zenginliğini, anlatım gücünü gösterir. Atasözleri ve deyimler bir ulusun ahlakını, âdetini ve kültürünü anlatmaktadır. Çeşitli konularda o ulusun fikrini, anlayışını ve bakış açılarını göstermektedir.

Bu çalışmamızda atasözleri ve deyimlerin tanımları, özellikleri üzerinde durduk. Boşnakların en büyük Türkologlarından biri Prof. Dr. Amina Šiljak Jesenković Boşnak ve Türk atasözlerinin üzerinde birkaç inceleme yaptı. Onun dışında Türk ve Boşnak atasözleri ve deyimlerin ayrıntılı bir şekilde inceleyen fazla çalışma yoktur.

Tez çalışmasının birinci bölümünde tezin amaç ve önemi, problem durumu, problem cümlesi, sayıltılar, sınırlılıklar, kısaltmalar yer almaktadır.

İkinci bölümünde ise konuyla ilgili önceden yapılan araştırmalar ve makalelerden bahsedilmiştir.

Üçüncü bölümünde araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, veri çözümleme teknikleri de üzerinde durulmuştur.

Dördüncü bölümün girişinde Boşnak tarihi, Boşnakçaya giren Türk unsurları, genel olarak atasözleri ve deyimlerinden bahsedilmiştir.

Beşinci bölümünde Boşnakçadan Türkçeye tercüme edilen atasözleri ve Boşnak atasözlerinde bulunan Türkçe kelimelerin tespiti yapılmıştır. Boşnakçadan Türkçeye çevirilerde Boşnakça atasözleri ve deyimlerin anlamlarını kaybetmemek suretiyle aktarılmaya çalışılmıştır. Çevirilerin bazıları belki çok anlamsız gelebilir.

Ama bu atasözleri ve deyimler halkın yaşantısını yansıttığı için bunun fazla öner olmadığı kanaatindeyim.

Çalışma, ana hatlarıyla ortaya konulduğu sonuç bölümü ve faydalanılan eserlerin yer aldığı kaynakça bölümüyle tamamlanmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında bana yardımcı olan tez danışmanım sayın Prof. Dr. Şerif Ali BOZKAPLAN'a teşekkürü bir vazife bilirim. Ayrıca, desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen anneme, babama, kardeşime ve Ahmet Acun'a şükranlarımı sunarım.

Dženita AHMIĆ

İzmir, Mayıs 2016

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ ..... **i**

ÖNSÖZ ..... **iv**

İÇİNDEKİLER ..... **vi**

KISALTMALAR ..... **ix**

ÖZET ..... **x**

ABSTRACT ..... **xi**

BÖLÜM I

1. GİRİŞ 1

1.1. Problem durumu 1

1.2. Amaç ve önem 1

1.3. Problem cümlesi 2

1.4. Alt problemleri 2

1.5. Sayıltılar 2

1.6. Sınırlılıklar 2

BÖLÜM II

2. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR **3**

BÖLÜM III

3. YÖNTEM **5**

3.1. Araştırmanın Modeli 5

3.2. Evren ve Örneklem 5

3.3. Veri Toplama Araçları 6

3.4. Veri Çözümleme Teknikleri 6

BÖLÜM IV

4.DİL VE KÜLTÜR 7

4.1. Dil ve Kültüre Genel Bakış 7

4.2. Bosna Hersek ile Türkiye Arasındaki Dil ve Kültür Etkileşimi 10

4.3. Atasözlerinin Tanıtımı 17

4.3.1. Biçim Özellikleri 21

4.3.2. Kavram Özellikleri 21

4.3.3. Tamamlayıcı Bilgiler 22

4.4. Deyimler 24

4.4.1. Biçim Özellikleri 25

4.4.2. Kavram Özellikleri 25

4.5. Kalıplaşmış Başka Sözler 26

4.6. Atasözlerin Sınıflandırılması ve Tipleri 28

4.7. Atasözlerinin Tema ve Konuları 29

4.8. Atasözleri ile Deyimlerin Karşılaştırılması 30

BÖLÜM V

5. BULGULAR VE YORUMLAR **32**

5.1. Atasözlerinin Sıralaması 32

5.2. Deyimlerin Sınıflandırılması 84

5.3. Türkçe ve Boşnakçada Aynı Anlamlı Deyimler ve Atasözleri 110

5.3.1. Deyimler 110

5.3.2. Atasözleri 116

5.4. Boşnakçadaki Atasözleri Ve Deyimdeki Türkçe Kelime Ve İbarele ... 119

SONUÇ **134**

KAYNAKÇA **136**

KISALTMALAR

BI : Bosanske Izreke

BS : Bosanska Sehara

NB : Narodno Blago

NTBF : Nad Turskim i Bosanskim Frazikonom

NZPTUKBJ : Neka Zapažanja o Prenošenju Turskih Ustaljenih Kolokacija na Bosanski Jezik

s. : Sayfa

ör. : Örnek

vb. : ve başka

ÖZET

Balkan dillerine ilk Türkçe kelimelerinin gelişi Osmanlılarla oldu. Osmanlıların gelişleriyle Balkan halklarla ilk temas oldu ve uzun dönemli Osmanlı Devletinin hâkimiyetiyle Balkan dillerine de izleri bırakıldı. Balkan dillerindeki Türkçe kelimeler, Balkan halkları tarafından doğal bir şeklide benimsenmiştir. Arapça ve Farşça kelimelerin Türk diline mal olması gibi, bu kelimeler de Balkan topluluklarının dillerinin bir parçası konumuna gelmişlerdir. Türkçe aracıyla Boşnakçaya geçen kelimeler için Turcizmi, Turkizm, Orientalizm tabirleri Türkçe kökenli bütün kelimler için kullanılırlar.

Atasözleri ve deyimler, milletin yaşadığı veya yaşaması muhtemel olan olayları ibret alınması ve dikkat edilmesi için anlatan sözlerdir. Dil özelliklerini atasözleri ve deyimler olmadan kullanmak ve geliştirmek mümkün değildir. Atasözleri ve deyimler geçmişten günümüze gelen, kısa ve özlü öğütler veren, toplum tarafından benimsenerek ortak olarak kullanılan kalıplaşmış sözlerdir. Atasözleri ve deyimler, kim tarafından ne zaman söylendiği bilinmediğinden anonimdir.

Türk dilinden Balkan Boşnak diline geçen kelimeler konusunda çalışmalar içerisinde Abdulah Škaljić'in en önemli çalışmasıdır. Boşnakçadaki Türkçe unsurları bir araya getiren sözlükte Türkçe kökenli ve Türkçe aracıyla Boşnakçaya geçmiş 8742 Türkçe unsur bulunmaktadır.

Boşnakça atasözleri ve deyimler hakkında en kapsamlı Boşnak eseri Mehmed-Beg Kapetanović Ljubušak tarafından yapılmış. Bosnalı Mülümanların kültürel tarihinin araştırmasını yaptı ve Müslümanların sözlü geleneklerini ilk kez araştırmasında topladı.

Anahtar Sözcükler: Dil ve kültür ilişkileri, Turkizm, Atasözü, Deyim

Dženita AHMIĆ

Mayıs, 2016

ABSTRACT

The first Turkish words came to the Balkan languages with the Ottomans. When the Ottomans arrived they created the first contact with the people of Balkan and as a result of the long-term domination of the Ottoman Empire some traces were left in the Balkan languages as well. Turkish words in Balkan languages were adopted by the people of Balkan in a natural way. Arabic and Persian words present in the Turkish language became the part of the languages of the Balkan communities. The terms Turcizm, Turkism, Orientalism are used for the words which came to the Bosnian by way of Turkish and the words with Turkic origin.

Proverbs and idioms are the words used to pay attention to and take a lesson from the things that the nation went through or things that probably may happen. İt is impossible to use and develop language features without using proverbs and idioms. Proverbs and idioms have come from the past to our days, they give short and concise advice and are adopted by society as common cliched words. Proverbs and idioms are anonymous, as it is unknown when and by whom they were said.

The work by Abdulah Škaljić is the most important one among the studies on the words that came to The Balkan Bosnian language from the Turkic language. The dictionary of Turkic elements in Bosnian contains 8742 Turkic elements which are of Turkic origin or came to Bosnian by way of Turkish.

The most comprehensive Bosnian work on proverbs and idioms has been done by Mehmed-Beg Kapetanović Ljubušak, who did a research of the cultural history of Bosnian Muslims and for the first time collected the oral word traditions of Muslims.

Key words: Language and culture relationship, Turkism, Proverb, Idiom

Dženita AHMIĆ

May, 2016.

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, amaç ve önem, problem cümlesi, alt problemler, sayıltılar ve sınırlılıklar yer almaktadır.

1.1.PROBLEM DURUMU

Bu çalışmada, Zlatko Lukić, Vehid Gunić ve Mehmed-beg Kapetanović Ljubušak'ın eserlerinde ele aldıkları Boşnak atasözleri incelenmiştir. Eserlerinde Boşnak atasözlerinde bulunan Türkçe kelimeleri ele alındı. Atasözleri Boşnakçadan Türkçe'ye çevrildi, daha sonra da Türkçe kelimeleri üzerinde inceleme yapıldı.

1.2. AMAÇ VE ÖNEM

Bu çalışmanın amacı, Boşnak atasözlerinde kültürlerini ve sosyal hayatını ne ölçüde yansıttıklarını ortaya koymaktır ve Boşnak diline, atasözlerinde bulunan Türk kültürü aracıyla giren Türkçe kelimelerin incelemesi yapılmaktadır. Kültür dili dediğimiz ve yazılı dilin unsurlarıyla şekillenen olgu, doğal olarak yazılı metinler yoluyla takip edilmektedir. Bu edebi ürünlerin günümüzdeki en önemlilerinden biri de edebi bir tür olan halk edebiyatındaki atasözleridir. Bu çalışmada dil ve kültürlerin etkileşimi, atasözleri ve deyimlerin üzerinde tespit edilmektedir. Bu nedenle, Boşnak atasözleri ve deyimlerin Türk unsurlarının da incelemesi yapılmaktadır.

1.3.PROBLEM CÜMLESİ

Boşnak atasözlerinin üzerinden Boşnak – Türk dil ve kültür etkileşimi var mı?

1.4. ALT PROBLEMLER

1. Atasözü nedir?
2. Deyim nedir?
3. Boşnakçadaki deyimler ve atasözlerinde Türk kültürü yansıtan unsular ne derecede ve ne şekilde yer almıştır?
4. Boşnakçadaki Türkçe kelimelerin anlamı ve yapısı değişiklikleri var mi?

1.5. SAYILTILAR

1. Boşnakça 1463. Osmanlıların gelişiyle Türk unsurları almaya başlamaktadır. İlk Boşnakça atasözü sözlüğü Mehmed-Beg Kapetanović Ljubušak tarafından hazırlanmıştır.
2. Boşnakçaya gelen Türk sözcükleri "oryantalizm" diye isim verildi.
3. Atasözleri ve deyimler milletin hafızasını, yaşam mücadelesindeki tecrübe birikimini gösterir.

1.6. SINIRLILIKLAR

Bu çalışma, Boşnak yazılı kaynaklarından seçilen atasözleri ve deyimlerin Türkçe unsurlarla Boşnakça ile Türkçe karşılaştırma incelemesi ile sınırlıdır. Boşnakların yaşayaşını ve kültürünü ortaya koyan atasözleri ve deyimlerinden yararlanarak bir çalışma olduğunu görülmüştür.

BÖLÜM II

2. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Aksoy, Ömer Asım (1988): *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1 Atasözleri Sözlüğü*, İstanbul, İnkılap Yayınevi

Aksoy, Ömer Asım (1988): *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2 Deyimler Sözlüğü,* İstanbul, İnkılap Yayınevi

Bayraktar, Z. (2012). *Boşnakça Hırvatça ve Sırpçadaki Türkçe Kelimelerin Balkan Ortak Hlak Kültürü Unsurların Oluşumundaki Yeri Üzerinde Bazı Tespit ve Değerlendirmeler.* Motif Akademi HalkBilimi Dergisi. Balkan Özel Sayısı-I

Gunić, Vehid (2011)*: Bosanske Izreke,* Sarajevo

İyiyol, F./Kesmeci. A. (2011) *Balkan Dillerindeki Türkçe Kelimelerin Tanımlanması Problemi Üzerine Tespitler*. Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkish Volume 6/ 4 Fall.

Lukić, Zlatko (2006)*: Bosanska Sehara- Poslovice, Izreke i Fraze u BiH*, Sarajevo, TKD Šahinpašić

Parlatır, İsmail (2008)*: Atasözleri ve Deyimler – I ATASÖZLERİ*, Ankara, Yargı Yayınevi

Parlatır, İsmail (2008)*: Atasözleri ve Deyimler – II DEYİMLER,* Ankara, Yargı Yayınevi

Šiljak- Jesenković, Amina (2003)*: Nad Turskim i Bosanskim Frazikonom,* Sarajevo, Orijentalni Institut u Sarajevu

Škaljić, Abdulah (1965)*: Turcizmi u Srpskohrvatskom jeziku,* Sarajevo, Svjetlost

Tekin, Cemile (2015)*: Boşnakça'da Türkçe'den Geçen Kelimeler Sözlüğü,* Konya, Çizgi Kitabevi

Yurtbaşı, Metin (2013)*: Sınıflandırılmış Deyimler Sözlüğü,* İstanbul, Excellence Publishing

Yurtbaşı, Metin (2013): *Sınıflandırılmış Atasözleri Sözlüğü,* İstanbul, Excellence Publishing.

BÖLÜM III

3.YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada "Boşnakçadaki Atasözlerinde Türkçenin İzleri" konusu betimleyici ve fiş yöntemleri ile ele alınmaktadır. Boşnak atasözlerinde Türk unsuları tespit etmeye yönelik kaynak taramasıdır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evreni Boşnak dilinde yazılı kaynaklarda olan atasözlerinden ve yazılı kaynaklarda olan Türkçe kelimelerinden oluşmaktadır. Atasözleri sözlü gelenek ürünleri olduğundan zamanla yanlış bir şekilde yayılması veya eksilme olması olasıdır. Ancak kayıt altında alınan yazılı ürünler korunabilir. Bu araştırmada; Boşnak kaynakları olarak en kapsamlı yazılı araştırma niteliği taşıyan Mehmed-beg Kapetanović Ljubušak'in *İstočno Blago* en önemli örneklemi oluşturulmuştur. Zlatko Lukić *Bosanska Sehara*, Vehid Gunić *Narodne İzreke* eserleri üzerinde de örneklem oluşturmuştur. Türk kaynaklarda ise bunun yanı sıra yine kapsamlı ve bir çalışma olan Ömer Asım Aksoy'un *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*'nden de faydalanılmış, ve Metin Yurtbaşı'nın *Sınıflandırılmış Atasözleri Sözlüğü* adılı eseri örneklem olarak seçilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmamızın verileri çeşitli kaynak taraması yoluyla elde edilmiştir. Konuyla ilgili kaynakların bir kısmı çeşitli makalelerden ve tezlerden yararlanılmıştır.

3.4. Veri Çözümleme ve Teknikler

Bu çalışmanın veri çözümleme sürecinde, öncelikle örneklemi oluşturan kitaplar taranmıştır.

Bu çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturan; atasözü, deyim ve özelliklerinin tespiti, atasözünün kökeni, Boşnak kültüründe Türk unsurları, Boşnakçada Türkçenin izleri ve bu alanda yapılan çalışmalar ile ilgili yapılan kısım için atasözleriyle ilgili yapılan çalışmalar farklı atasözü tanımlarına ulaşılmıştır. Bu alanda yapılan çalışmalar tespit edilmiş, ancak bir yörede veya dönemde kullanılan atasözleriyle sınırlı kaldığı görülmüş, bu yüzden genel bir bakış açısı oluşturmak üzere bu çalışma hazırlanmıştır.

BÖLÜM IV

4. DİL VE KÜLTÜR

4.1. Dil ve Kültüre Genel Bakış

Bosna-Hersek, Balkanlar'da 51.197 km2'lik yüzölçümü ve yaklaşık 4.000.000 kişilik nüfusuyla Boşnaklar, Sırplar ve Hırvatlar'dan oluşan üç etnik gruba ev sahipliği yapmaktadır. Bosna-Hersek'te yaşayan halka Bosnalı denir. Türkçe'de tarihten gelen yakınlıktan dolayı Bosnalı denildiği anda Boşnaklar yani Bosnalı Müslümanlar terimi kastedilir. Ayrıca ülkede Bosnalı veya Hersekli olmak da ayrı etnik kimliği vurgulamak için kullanılır. Kuzey, batı ve güneyden Hırvatistan; doğudan Sırbistan; yine güneyden Karadağ ile çevrili olup Adriyatik Denizi'ne Neum şehrinin bulunduğu yerde yalnızca 20 km'lik (limanı olmayan) bir kıyısı bulunmaktadır. Coğrafî bir ad olarak *"Bosna"* kelimesi 10. yüzyıl ortalarında Bizans İmparatoru Konstantin Porfirogenit tarafından kullanılmıştır. O, *"De administrando imperio"* (958) adlı eserinde Bosna nehrinin etrafını *"horion Bosona"* olarak isimlendirmektedir. (Imamović, 1998: 24-28). Eski dilde iyi insanların bölgesi anlamına gelir.

Boşnakça Ortaçağ'dan bu yana konuşulan bir dildir. Bugünkü Bosna-Hersek'in bulunduğu coğrafî bölgede, Ortaçağ'da kurulan devletlerin belgelerinin Boşnakça olduğu bilinmektedir. 12. yüzyılda Bizanslıların, Bosna'daki Slav kabilesine Bosnalılar, konuştukları dile ise Boşnakça dediği bilinir. Bu bilgiler ışığında Boşnakça'nın Ortaçağ'dan bu yana konuşulup yazıldığı anlaşılmaktadır.

Türkler, Osmanlı Devleti zamanında bugünkü Bosna-Hersek'i 1463 yılında fethetmiş ve yaklaşık 450 yıl boyunca bu bölgede hüküm sürmüştür. Bu uzun süre zarfında Türkler, bu bölgede yaşayan insanların dillerini ve kültürlerini etkilemiştir. Bu etkileşim süresince birçok Türkçe terim, deyim ve kelime Boşnakçaya geçmiştir. Boşnakça Osmanlı Devletinde konuşulan dillerden olmuştur. Bu süre içinde Bosna'da da Türkçe, Arapça ve Farsça da konuşulmuştur.

Bosna-Hersek'in en eski eğitim-öğretim kurumu 1537 yılında kurulan Gazihüsrev Bey Medresesi'dir. Bu medresede 478 senedir eğitim-öğretim yapılmaktadır ve 478 senedir Türkçe Bosna'da kullanılmaktadır. Osmanlı döneminde bu medreseden başka medreseler de açılmış ve Türk-İslam kültürü bu medreseler aracılığı ile Bosnalılara öğretilmiştir.

Boşnakça ve Türkçe ile ilgili ilk eserlerin 17. yüzyıl başlarında yazıldığı bilinmektedir. İlk Boşnakça-Türkçe sözlük 1631 yılında Muhammed Hevai Uskufi tarafından yazılan Makbul-i Arif'tir. Sözlükte genelde yazarın o dönemde duyduğu, konuştuğu ve yazdığı kelimeler bulunmaktadır. Bu sözlükte yazılan kelimeler bugün dahi Bosna'da kullanılmaktadır.

17. yüzyılda Bosna-Hersek bölgesinde en çok konuşulan dil Boşnaçka idi. Evliya Çelebi de bu bölgenin hangi kasaba ve şehirlerinde Boşnakça'nın konuşulduğu ile ilgili detaylı bilgiler vermiştir. Bu dönemde Boşnak alim ve mutasavvıflar Boşnak lehçesiyle Türkçe dili ile Osmanlı yöneticileriyle konuştuğu bilinir.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu döneminde Osmanlı'nın etkisi ve izleri azaltılmaya ve silinmeye çalışılmıştır. Bunun için ilk iş olarak Bosnakça resmi dil olarak kabul edilmiştir. Bununla üç farklı inanca sahip olarak aynı bölgede yaşayan Boşnaklar, Sırplar ve Hırvatların aynı dili kullanarak tek çatı altında birleşmeye zorlanmışlardır. Ancak buna sebep olan Avusturya-Macaristan devlet adamı Benjamin von Kallay'ın ölümünden sonra Bosna-Hersek'te yaşayanlar tek kimlik altında yaşama fikrini benimsememişlerdir. Yine Avusturya-Macaristan

İmparatorluğu döneminde Boşnakçada önemli değişiklikler oldu ve Bosna ve Boşnakça Avrupa'ya eğilim gösterdi. Boşnakçaya Macarca ve Almanca kelimeler eklendi. İmparatorluk döneminde eğitim ve öğretimde önemli ve köklü değişiklikler yapılmış, Bosna-Hersek topraklarına Batı Kültürünün yerleşmesi için ilk adımlar atılmıştır.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğundan sonra bu bölgenin hâkimiyeti Yugoslavya Krallığına geçmiş ve Boşnaklar üzerindeki Batı kültürü baskısı daha da artarak devam etmiştir. 1918 yılında Bosna-Hersek'te resmi dil Sırpça ve Hırvatça kabul edilmiş ve Yugoslavya 1991 yılında parçalanıncaya kadar devam etmiştir. İkinci Dünya Savaşından sonra eğitimde kökten değişiklikler yapılmıştır. Boşnak okullarındaki öğretmenlerin büyük çoğunluğu Komünist Parti üyesi idi. Müslümanların yaşadığı bölgelerde Hristiyan öğretmenler görev yapıyordu. Bosna-Hersek'in eğitiminde büyük baskılar yapıldı. Yazı ve konuşmalarda Türkçe kelimelerin kullanılması tamamen yasaklanmıştı. Boşnak öğrencilerin kullandıkları Türkçe kelimeler yüzünden öğretmenler düşük notlar vermiş ve Hristiyanlar tarafından da psikolojik baskılar yapılmıştı. Yine bu dönemde Boşnakça ve Boşnak Kültürü yok edilmeye çalışılmıştır.

Boşnaklara yapılan baskılar Komünist sistemin etkili olduğu ve Boşnakların karma evlilik yaptığı bölgelerde etkili olmuş ama Saraybosna, Travnik, Bugoyno, Visoko ve Zenitsa gibi muhafazakâr şehirlerde etkili olmamıştır. Yugoslavya Halk ordusunda Boşnakları asimile etmek için askerlerin arasında dini kavramların kullanılması yasaklanmıştır. Boşnak asıllı subayların karma evlilik yapması teşvik edilmiştir. Bosna-Hersek savaşını bitiren Dayton Antlaşmasından sonra 1995 yılından itibaren üç farklı milletin istedikleri dili kullanma hakkına sahip oldukları görüşüne uygun olarak, Boşnaklara, Hırvatlara ve Sırplara ait üç ayrı dil resmi statü kazanmıştır.

Türkçe kelimeler, Osmanlı'nın Bosna'yı fethetmesiyle kullanılmaya başlanmış ve Tito Yugoslavyası kuruluncaya kadar devam etmiştir. Bu kelimeler

Bosnalı Müslümanlar tarafından yakın zamanlara kadar kullanılmıştır. İslam'ın yoğun olduğu bölgelerde halen Türkçe kelimeler kullanılmaktadır.

4.2.Bosna Hersek İle Türkiye Arasındaki Dil Ve Kültür Etkileşimi

Kültür ve dil kavramlarının birbiriyle sıkı sıkıya ilişkili olduğu bilinmektedir. Kültür ile dil arasındaki ilişkiler, iki ayrı açıdan düşünülmüştür. Bir görüşe göre bir milletin dili, kültür tarafından tayin edilir. Diğer bir görüşe göre ise, dil kültürü tayin eder veya ona şekil verir. İki farklı açıdan ortaya konan bu görüşleri aslında, şu şekilde belirtmek mümkün: Bir yandan dil, kültürün içinde yaşayıp gelişiyor, öte yandan kültür, ifadesini dilde buluyor. Her kültürün bir dili olduğu gibi her dilin de bir kültürü vardır.

Dil ve kültür arasındaki ilişki, anlam bilimi düzeyinde, diğer deyişle o dilin sözvarlığında en belirgin biçimde kendini göstermektedir. Bir dilin söz varlığı, o dili konuşan halkın gelenekleri, inanışları, yaşama bakışı hakkında bilgileri de içermektedir. Dolayısıyla bir halkın yaşayış tarzında ortaya çıkan değişmeler, o halkın konuştuğu dili doğrudan etkiler.

Bu hususun ışığında geçmiş yüzyıllarda Türklerle Balkan halkları arasında yaşanmış olan doğrudan teması ve bu çerçevede Türk kültürüyle Balkan kültürlerinin temasını yerli diller açısından şu şekilde değerlendirmek mümkün: Türklerin Balkanlara gelmesiyle gelişen yaşam koşulları, Türk dilinin yerli diller üzerinde güçlü bir etkisine yol açmıştır. Öte yandan, bundan sonraki dönemlerde yeni yaşam tarzı, yerli dillerdeki bu Türkçe unsurlara farklı bir değer kazanmıştır.

Geçmiş yüzyıllarda Türklerin beraberinde getirdikleri kültür Balkanların Bosna bölgesinde yaşayan halkın önemli bir kısmı tarafından benimsenmiştir. Bununlar birlikte Türk dili, bir "lingua franca" niteliğini kazanmamıştır; yerli halk ana dilini korumaya ve gündelik yaşayışta kullanmaya devam etmiştir. Böylece Türklerle aynı gelenekleri ve önemli bir ölçüde aynı yaşayış tarzını paylaşan yerli halk için Türkçe yabancı dil, ya da en azından ikinci dil durumunda bulunuyordu.

Aynı zamanda Türkçenin etkisi, hayatın her kesiminde hissediliyordu. Nitekim yeni kültürü getirdiği yeni kavramları karşılayacak sözcük birimlerinin yerli dilde bulunması Türkçe'den kelime ödünç alınmasına yol açmıştır. Öte yandan yeni kültürün yoğun bir şekilde halk arasında yaşanması, bilinen bir kavram için sözcük biriminin ödünç alınmasına, onun ana dilde var olan Slav kökenli kelimeyle birlikte yaşanmaya devam etmesine sebep olmuştur. Bu gelişmelerin neticesinde Türkçe kelimelerin büyük bir bölümü Bosna dillerine geçmiştir.[1]

Zaman içerisinde Türk kültürünün, dolaylısıyla Türk dilinin, Bosna bölgesindeki doğrudan etkisi ortadan kalkmıştır. Bu gelişmelerin ardından geri kalan kültür unsurları ise, Boşnaklar başta olmak üzere halk arasında az ya da çok yaşamaya devam etmiştir. Boşnaklarla bir arada yaşayan öteki halklar ise, bu unsurları kendi yaşam tarzlarında doğrudan benimsemedikleri halde en azından onlara yabancı kalmamışlardır. Belki de Türklerden miras kalan kültür unsurlarından Bosna'da yaşayan halk arasında en çok ortakça paylaşılanı, Türkçeden ödünç alınmış kelimelerdir.

Slav dilleri, yapı bakımından Türkçe'nin yapı ve işleyişi ile bağdaşmayan dillerdir. Bu durum, aslında, Slav dilleri ile Türkçe'nin farklı ailelere bağlı olmasından kaynaklanmaktadır. Dolaylısıyla, Türkçe'nin Slav dilleri üzerine olan etkisi, Slav dillerinin ses, yapı ve cümle yapısı alanlarından çok kelime verme alanında güçlü bir şekilde kendini göstermiştir.

Güney Slav dillerinin en dikkat çeken özelliği Türkçe' nin temel özelliklerini içinde bulundurmasıdır. Türkçe'de günlük hayatta kullanılan tüm kelimeleri bu dillerde bulmak mümkündür. Günümüzde Türkçe'de kullanım dışı kalmış birçok kelime, Balkan dillerinde değişik anlamlar ile kullanılmaktadır. Türkçe'den Boşnakça ve diğer Güney Slav dillerine geçen sözcüklere 'turkizm' veya 'oryantalizm' denilmektedir. Osmanlı Türkleri Balkan yarımadasına gelmeden önce de birçok kelime, bu bölgeye göç eden Türk boyları tarafından bu dillere

[1] Filan, K. (2010) Dil ve Kültür İlişkisi: Bosna'da Türk Dili Öğretimindeki Yeri. http://www.turkcede.org/yeni-ogrenenlere-turkce-ogretimi/53-dil-ve-kultur-iliskisi-bosnada-turk-dili-ogretimindeki-yeri.html

yerleşmiştir. Birçok dil bilimci Osmanlı döneminde Balkan dillerine geçen kelimeleri 'turkizm' olarak tanımlamıştır.

Türkçeden Boşnak halk diline çok sayıda kelime geçti ve bunlardan çoğu edebi dilinin önemli bir parçasını oluşturdu. Türk kelimelerin ve deyimlerin bolluğu nedeniyle uygun açıklama yapmadan, çoğu halk edebiyatındaki şiir, atasözleri, deyimler, hikâyeleri tam olarak anlaşılmaz. O yüzden Türk kelimelerin anlamları ve kökenlerine dikkatle yaklaşmamız gerek. Diğer taraftan bu kelimeler Boşnak tarihine ait olduğu için bu kelimeler bir anıt, tarihi bir belge, kaynaktır.

Balkan dillerine ilk Türkçe kelimelerinin gelişi Osmanlılarla oldu. Osmanlıların gelişleriyle Balkan halklarla ilk temas oldu ve uzun dönemli Osmanlı Devletinin hâkimiyetiyle Balkan dillerine de izleri bırakıldı.

14.yüzyılın sonlarında ve 15.yüzyılın ilk yarısında Osmanlı idaresinde Balkanlara gelen Türkler, yeni bir din, yeni bir sosyal düzen ve devlet idaresi, yeni kurumlar, yeni bir dil ve kültür getirmişler. Türklerin Balkanlardaki bu egemenlik yılları, Balkan milletlerinin maddi ve manevi hayatlarında önemli izler bırakmışlardır. Yeni kurumlar ve yeni kavramlar yeni kelimeleri de beraberinde getirmiş, böylece en güçlü etki, Balkan milletlerinin dillerine olmuştur. Osmanlı döneminde bazı bölgelerin Türklerle iskânı, İslamiyet'in kabulüyle İslam kültürün bu bölgelere yerleşmesi, dini kelimelerin Türkçeden alınıp kullanılmaya başlanması, Türklerin getirmiş oldukları yeni zanaatlar, bazı öğrencilerin eğitim için İstanbul'a gitmeleri ve Türkçe eğitim görmeleri, kendi memleketlerine dönünce Türkçe kelimeleri kullanmaları ve yaymaları Balkan dillerine binlerce kelimelerin girmesine sebep olmuştur. Bunlardan başka Osmanlı yönetiminin buradaki milletin dilini rahatça kullanmalarına izin vermeleri ve asla baskı yapmamaları, Türkçe kelimelerin kolaylıkla benimsenmesini sağlamıştır. (Škaljić, 1966: 12-13)

Škaljıć'e göre Sırp-Hırvat-Boşnak dillerinde geçen 8.742 sözcük vardır. Türkçe sözcüklerin büyük bir bölümü isimler ve sıfatlar, eylemler (begenisati 'beğenmek', anlajisati 'anlamak'), zarflar (bajagi 'bayağı'), bağlaçlar (ama, ema 'ama') da çekimli şekilleri, hatta jašasun (yaşasın), bakalum (bakalım),

alahmubarećola (Allah mübarek ola) örnekleri gibi cümleler de kalıplaşmış sözcükler olarak kullanılmaktadır.

Sırp-Hırvat-Boşnak dillerinin üçünde de binlerce Türkçe sözcük bulunmaktadır. Bu sözcükler günlük hayattan edebiyata kadar geniş bir alanda kullanılmaktadır. Bu dillerin arasında Hırvat ve Sırplardan ayrı olmak üzere Boşnakların da Müslüman olması nedeniyle dini terimlerin ağırlıkta olduğu kelimeler kullanılmaktadır. Bunun yanında bir bölümü diğer etnik gruplar tarafından da yaygın olarak kullanılan ev eşyaları, giyim, mutfak kültürü gibi alanlara ait kelimeler bulunmaktadır.

Osmanlı Türkçesinden Balkan dillerine geçen kalıp sözler, fonksiyon ve anlam yönüyle Türk folklorunun ve toplumsal hayatın izlerini taşımaktadırlar. Boşnakça, Sırpça, Hırvatçada görülen: akšam hajrola/ akşam hayrola, Allah rahmetejle/ Allah rahmet eylesin, bašun sagolsum/ başın sağ olsun, bajram mubareč ola/ bayramın mübarek olsun, dostlar sagosum/ dostlar sağol olsun vb.kalıp sözlerin işlevi Türkçedeki işlevinden farklı değildir (Škaljić; 1966:83-114)

Dillerin ses bilgisi ve söz dizimi yapıları, sözcüklerin temsil ettiği yapılardan daha fazla çeşitlilik ve değişiklikler göstermektedir. Dil alışverişinde akla ilk sözcük alışverişi gelir ancak Boşnakça da Türkçe'den sözcük alıntılarının yanında dil bilgisi alıntıları da almıştır. Türkçe yapım eklerinin Boşnak dillerinde kullanılması, Türkçe'nin Boşnakçaya yapmış olduğu etkinin önemini ortaya çıkarmaktadır. Türkçe kelimelerle Boşnakçaya geçen yapım ekleri zamanla kendilerini Boşnakçaya kabul ettirerek Boşnakça kök ve gövdelere de eklenmişlerdir. Türkçe yapım ekleri, Türkçe'de karşıladıkları anlamların tamamını Boşnakçaya taşımışlardır. Ör: *jabandžija 'yabancı', šenluk 'şenlık' vb.*

Boşnakçada bulunan Türkçe, Arapça ve Farsça sözcüklerin kökeni Bosna'nın tarihiyle ilişkilidir. Osmanlı İmparatorluğunun kullandığı dil Osmanlı Türkçesi'dir. Osmanlı Türkçesi'nde ana unsur Türkçe olmakla birlikte Arapça ve Farsça kelimeleri de içeren zengin bir yapıya sahiptir. Bu zenginlikle alakalı olarak Osmanlı Türkçesi birçok bü ana unsur Türkçe olmakla birlikte Arapça ve Farsça kelimeleri de içeren

zengin bir yapıya sahiptir. Bu zenginlikle alakalı olarak Osmanlı Türkçesi birçok büyük şair ve yazar ile önemli edebi eserler çıkarmıştır. Osmanlı Türkçesi Balkan Dilleri üzerinde de etkili olmuş, Türkçe'nin yanında Arapça ve Farsça birçok kelime bu dillere geçmiştir. Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyeti altında bulunan Balkan dilleri de, Osmanlı'nın devlet ve eğitim kurumları sayesinde etkilenmiş ve zenginleşmiştir.

Türkçe kelimelerin sayısı Balkan dillerinde yapılan çalışmalara göre değişmektedir. Bu değişiklik yapılan araştırma çalışmasının kapsamı, niteliği ve araştırılan zaman dilimine göre değişir. Örneğin sadece edebi metin araştırmalarında kelime sayısı azken, yazılı ve sözlü dilde kelime sayısı daha da artmaktadır. Yapılan çalışmanın hangi tarihleri kapsadığı da kelime sayısındaki değişiklik bakımından önemlidir. Osmanlı Devletinin Balkanları terk etmesinin ardından kullanılan kelimelerin sayısı da gittikçe azalmıştır.

Türkçe kelimelerin Balkan dillerindeki niceliği ve halk kültüründeki etkisi topluluktan topluluğa fark etmektedir. Boşnakça, Sırpça ve Hırvatça bulunan Türkçe kelimeleri, semantik, morfolojik açıdan inceleyen ve bu kelimelerin söz konusu dillerdeki değişimini ele alan en kapsamlı çalışma, Abdullah Şkalyiç'in 1996 yılında yayınladığı "Turcizmi u Srpsko-Hrvatskom jeziku/ Sırpça ve Hırvatça bulunan Türkçe kelimeler sözlüğü" isimli çalışmadır.

Balkan dillerindeki Türkçe söz varlığının çokluğu, bu kelimelerin halk kültüründe, edebi eserlerde sıkça kullanılması Türkçe ve Türkçe vasıtasıyla Balkan dillerine girmiş kelimelerini adlandırma ihtiyacını ortaya çıkmıştır. Balkan topluluklarının dil ve kültür araştırmacıları, dillerinde önemli miktarda bulunan bu kelimeleri; "Oryantalizm", "Turcizam/Turkizm", "Arabizm", "Balkanizm" gibi farklı kavramlarla adlandırmaya çalışmışlardır. Araştırmacılarını büyük çoğunluğunun "Türkizm" ya da "Oryantalizm" olarak kavramlaştırdığı bu kelimelerin adlandırma probleminin çeşitli açılardan ele alınması gerekmektedir. Söz konusu kelimelerin şekil özellikleri, anlamları, hangi kültür havzasıyla geçiş yaptıkları, halk

kültüründeki karşılıkları ve edebi dildeki konumları sorunun çözümüne yardımcı olacaktır.

Hanka Vajzović, "Orijentalizmi u Književnom Djelu- Lingvistička Analiza/ Edebi Dildeki Oryantalizmlerin Linguistik Analizi" başlıklı çalışmasında; Boşnakça, Sırpça, Hırvatçadaki Türkçe ve Türkçe vasıtasıyla geçen kelimeleri ele almıştır. Vayzoviç, çalışmasının başında söz konusu kelimeler için, "Turcizmi" kavramının kullandığını ancak, son zamanda "Oryantalizmi" kavramının yaygınlaşmaya başladığını ifade etmiştir. Vayzoviç'e göre; Sırpça-Hırvatça-Boşnakçadaki kelimelerin büyük çoğunluğu Türkçe olmakla birlikte Arapça ve Farsça kelimeler de bulunmaktadır. Bu sebeple söz konusu kelimeler için "Oryantalizm" kavramının uygun olacağını belirtmiştir (Vajzović, 1999: 11). Çalışmasının başında Oryantalizm kavramını tercih eden Vajzović, özel kısmında "Turkizm" kavramını Oryantalizmin sinonimi olduğunu belirtmiştir.

Birçok dil bilimci Osmanlı döneminde Balkan dillerinde geçmiş kelimeleri "Turkizm" olarak adlandırmıştır. Abdulah Škaljić, Turcizmi u Srpsko- Hrvatskom Jeziku isimli kapsamlı çalışmasında bu konuyu ele almıştır. Škaljić, sözlüğünün başında Balkan dillerindeki Türkçe unsurları inceleyen çalışmalar hakkında bilgi vermiştir. Škaljić'e göre bu konu ile ilgili yapılan çalışmalar, çeşitli sebeplerden dolayı önemli yanlışlıklarla doludur. Škaljić, belirgin yanlışlara Oto Blau'nun "Eyvallah" kelimesinin Boşnakçadaki "Eh!/ Hvala/ Eh!" (Teşekkür ederim) ifadesinden türettiği iddiasını örnek vermiştir (Škaljić, 1966: 24). Škaljić, Osmanlı döneminde Boşnakça, Sırpça, Hırvatçaya geçmiş kelimelerin büyük çoğunluğu Türkçe ya da Türkçenin anlam ve şekil özelliklerine sahip olduklarını belirtmektedir. Ona göre; Türkçe vasıtası olmadan doğrudan Boşnakça, Sırpça ve Hırvatçaya giren Arapça-Farsça kelime sayısı çok sınırlıdır. Bu sebeple, söz konusu kelimelere, "Turcizmi/ Turkizm" denilmesi gerekir. (Škaljić 1966: 24)

Balkan dillerindeki Türkçe kelimeler, Balkan halkları tarafından doğal bir şeklide benimsenmiştir. Arapça ve Farşça kelimelerin Türk diline mal olması gibi, bu kelimeler de Balkan topluluklarının dillerinin bir parçası konumuna gelmişlerdir. Abdulah Škaljić bu durumu, "Turkizmler dilimize zorla girmemiş ve dilimizde

olumsuz etki bırakmamış…" (Škaljić 1966: 13-14) ifadeleriyle tasvir etmektedir. Škaljić'in belirttiği bu doğal etkileşim, Balkan dillerinin hazinelerine ve kültür yapılarına binlerce kelime kazandırmıştır.

Balkan topluluklarında Osmanlı Döneminde yeni bir edebiyat türü doğmuştur. Osmanlı alfabesiyle Türkçe, Farsça, Arapça ve Yerli Balkan dillerinden oluşan bu türe 'Alhamiyado/Alhamijado' adı verilmiştir. Bu edebiyatın temsilcileri, eserlerini çoğunluğu Türkçe olmak üzere Arapça ve Farsça yazmışlardır. Ancak bazı temsilciler ise kendi dillerini tercih etmişlerdir. Alhamiyado şairlerinin eserlerinde Türkçe'nin etkin olduğu görülür. Şiirlerin içeriği de Türk şiir geleneği ve tekke kültürü üzerinedir. Alhamiyado şairlerini bir örnek verecek olursak, bu dönemin en etkin isimlerinden biri olan Boşnak tekke şairi Hasan Kaimi'dir.

Škaljić 20. yüzyılın ikinci döneminde Balkan dillerindeki (özellikle de Sırpça ve Hırvatça) Türkçe kelimelerle ilgili bir araştırma yapmıştır. Ancak Balkan dillerindeki Türkçe kelimelerin sayısı bu araştırmadakinden çok daha fazladır. Çünkü 20. yüzyılın sonlarında Osmanlı ile bu bölgenin bağları kopmuş bulunmaktaydı. Osmanlı hakimiyetinin olduğu 17. ve 18. yüzyıllarda Türkçenin bu diller üzerinde etkisi çok daha fazla idi. Bu dönemde edebi dildeki ürünlerin yanında sözlü dilde de çok sayıda Türkçe kelimelere rastlamak mümkündür. Bu sebeple 17. ve 18. yüzyıllara dair bir çalışma yapılması çok daha olumlu sonuçlar ortaya çıkaracaktır.

Mehmed-Beg Kapetanović Ljubušak Ljubuski şehrinde 1839 yılında doğdu. 1902 yılında Saraybosna'da vefat etti. Bosnalı Müslümanların kültürel tarihinin araştırmasını yaptı ve Müslümanların sözlü geleneklerini ilk kez Bosna-Hersek'te onomastik araştırmada topladı. Türkçe, Arapça ve Farsça biliyordu. Oryantal geleneği ve dinin unsurları korumak onun amacı idi. Kapetanović edebi ve siyasi alanda önemli bir figür oldu. Halk atasözleri, bulmaca, bilmece, halk hikâyelerini ilk olarak toplamaya başlamış ve (Halk Hazinesi 1889) ilk kitabını çıkarmıştır. Kitabında atasözleri, halk şarkıları ve Türkçe, Farşça ve Arapça'dan tercüme edilmiş kısa hikâyeler vardı. Atasözleri ve deyimlerde Boşnak halkı, tarihi, yaşam üzerine düşünceler, hayat tecrübesini ifade etmiştir.

4.3. Atasözlerinin Tanıtımı

Türk atasözleri ve deyimleri üzerine bugüne değin en değerli toplu derlemeleri ve ciddi incelemesi yapmış, bu konuda kesin tanımlar vererek değerli yapıtlar yayımlamış olan Ömer Asım Aksöy, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* adlı bir eserdir. Aynı eserin ise, bir ulusun kültürünü meydana getiren değerlerden biri olan halk dilinin en saf ve değerli örnekleri olan atasözleri, bir ulusun kendi varlığının ve benlığının aynası olduğunu ve bu ulusun tarihini, düşüncelerini, yaşayışlarını, inanışlarını, geleneklerini, kesin zekalarını, geniş hayallerini, ince duygularını, derin felsefelerini yansıttığını, hatta ince alaylar ve sert taşlamalar da içerdiğini belirtir.

Atasözü tanım olarak; **'Atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş özlü sözler'**[2] dir.

Değişik durumlar ve olaylar karşısındaki davranışlarında, yaşam boyunca kazanılmış deneyimlerinde, duygu, düşünce ve yaşantılarını dile getiren sözlerinde ve yargılarında, toplumlar değişse de benzerlikler, hatta eşlikler vardır. Bu yüzden, başka başka toplumların, birbiriyle hiç ilişkisi olmayan dil birliklerinin sözvarlığı içinde **atasözü** adını verdiğimiz sözler kimi zaman birbirine yakınlık gösterir, kimi zaman da değişik kültürlerin bilgeliklerini yansıtır biçimde, birbirinden ayrılır.[3]

Atasözleri, ait olduğu milletin özelliklerini, yaşantılarını, geleneklerini, düşüncelerini, duygularını, geçmişine ait izleri ve hatta giyimlerine kadar bütün yapısını kendinde barındırır ve dışa yansıtır. Kısaca bir milletin hatlarını ortaya koyar.

Atasözleri kimin tarafından söylendiği veya nereden çıktığı belli olmayan ancak her insanın okuduğu ya da duyduğu zaman aklıyla kabul ettiği her biri ayrı bir öğüt taşıyan sözlerdir. Bu özellikleriyle söylenmiş olduğu milletin yeni nesilleri için yol göstericidir.

---

[2] Ömer Asım Aksoy, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1, İnkılap, İstanbul 1988, s.37
[3] Doğan Aksan, Türkçenin Gücü, Ankara 2009, s.146

Atasözlerinin her birinde üstün deneyimler, güçlü bir zekâ vardır. İnandırıcı ve etkileyicidirler. Bu bakımdan zamanı ve hiç geçmez ve her zaman güncelliğini korur. Her zaman dilimi için geçerli sözlerdir.

Atasözleri ve deyimler, milletin yaşadığı veya yaşaması muhtemel olan olayları ibret alınması ve dikkat edilmesi için anlatan sözlerdir. Dil özelliklerini atasözleri ve deyimler olmadan kullanmak ve geliştirmek mümkün değildir.

Atasözleri, ait olduğu dilin zenginliğini ve anlatım tarzını göz önüne çıkarır. Aynı zamanda o toplumun dünya görüşünü, yaşam biçimini, giyimini ve genel kültürünü de ortaya koyması bakımından bir dilin olmazsa olmazıdır. Atasözleri insanların günlük olarak karşılaştığı ve karşılaşmaları olası olan olaylarla ilgili olarak öğüt verir ve yol göstericidir. Böylelikle uzun yıllar boyunca insanlar arasında yayılarak ve söylenerek günümüze kadar ulaşmışlardır.

Dilbilimciler, belli atasözlerini toplayarak incelerler. Değişik diller arasında görülen ortaklıkları, eşlikleri ve anlatım biçimlerini birlikte ele alırlar. Bunların tamamı paremiyoloji içinde ele alınmaktadır.

Ömer Asım AKSOY'a göre; 'Her dilde atasözleri ve deyimler vardır. Toplumbilim, ruhbilim, eğitbilim, ekonomi, felsefe, tarih, ahlak, folklor… gibi birçok konuları ilgilendiren ve birçok yönlerden inceleme konusu edilmeye değer olan bu ulusal varlıklar, deyiş güzelliği, anlatım gücü, kavram zenginliği bakımından pek önemli dil yapılarıdır.[4]

Bizim, genellikle yerleşmiş bir atalarsözü anlayışımız vardır. Bu anlayışa göre atasözleri, ulusal varlıklardır. Tanrı ve peygamber sözleri gibi ruha işleyen bir etki taşırlar. İnandırıcı ve kutsaldırlar. Nitekim eski bir atasözü şöyle der: "Atasözler sözü Kur'ana girmez, yanınca yetişir." (Birlikte koşup gider; ondan geri kalmaz)'[5] Bütün dünya milletlerinin atalarından kalmış olan, geleceğe dair izler taşıyan, geçmiş tecrübeleri aktaran, öğüt veren sözleri vardır. Atasözlerinin her biri bireyin toplum

[4] Ömer Asım Aksoy, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1, İnkılap, İstanbul 1988, s.13
[5] Ömer Asım Aksoy, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1, İnkılap, İstanbul 1988, s.15

içinde uyması beklenen bir kural niteliği taşır ve atasözleri ait olduğu milletin yaşam tarzını, karakterini ve zihniyetini yansıtır.

Bütün dünya toplumlarında bulunan kültürel bir miras olan atasözlerinin çıkış tarihi ve yeri belirsizdir. Ne zaman ne biçimde söylendiği meçhuldür. İnsanoğlunun dil ile ortak bir anlaşma sağladıkları dönemlerden itibaren var oldukları düşünülür.

İnsanoğlunun atasözlerine gerekliliği muhakkaktır. Atasözleri her dönem için yol göstericidir. İnsanların yaşadığı deneyimleri, yaşam ile ilgili bilgilerini gelecek nesillere aktarması ancak dil yolu iledir. Akılda kalıcı olması bakımından söylenen sözlerin belirli bir ahenk, ritim, ölçü ve kafiye ile söylenmiş ve etkileyici tarzda olması gerekir. Atasözleri bu gereklilikleri tam olarak karşılar ve akılda kalıcıdır. İnsanlar doğaya karşı diğer canlılara göre daha zayıftır. Yazınsal aktarımın olmadığı eski dönemlerde insanlar edindikleri deneyimleri ve bilgilerini gelecek kuşaklara bu şekilde aktarabilmişlerdir. İletişimin sadece sözel olarak yapıldığı bu eski dönemlerde duygu ve düşünceleri küçücük bir cümleye sıkıştırıp bunu da belli bir melodi ve uyum ile aktarabilmek, atasözlerinin insanlık tarihindeki yerini daha iyi anlamamızı sağlar.

Atasözleri insanlar için yaşam içerisinde bir hayat okulu, yaşam kılavuzu gibi bir gerekliliktir ve bu gereklilik sonucu oluşmuşlardır. Bu nedenle de atasözlerinin tarihin ilk destanları ile aynı zamanda oluşmuş olduğu düşünülmektedir. Hatta bazı destanların da temelini oluşturduğu söylenmektedir.

Atasözleri, yazılı ve sözlü her türlü edebi eserin içinde yer alabilir ve kullanımları çok yaygındır. Atasözlerinin sözlü kültür ortamı içinde kullanılabilmeleri diğer edebi kalıtlara göre bir adım öne çıkmasını sağlar. Atasözlerinin en yaygın kullanım şekli kısa ve geleneksel konuşmaların öğüt verici ve etkileyici sonudur.

Atasözleri ve deyimlerin mutlaka bir ilk söyleyeni vardır ancak bu sözler zamanla söyleyen ile olan bağlarını koparırlar ve anonim hale gelirler. Atasözleri ve

deyimler, çeşitli törenler sırasında, sözlü ve yazılı edebiyat kaynaklarında yer alarak yayılırlar. Bu bakımdan bu sözler herhangi bir ferde, bir düşünceye yada bir ideale ait olamazlar. Sosyal grupların ortak konuştuğu bir özellik halinde daimiliğini sürdürür. Sadece günlük konuşmalarda değil resmi, hukuki ve eğitimin daha ileri yapılandığı sözel ve yazılı edebi metinlerde de kullanılır. Kişisel veya belli bir ideale bağlı ortamlarda kullanıldıklarında ortamı kişisellikten çıkarıp, geleneksel bir şekle sokarlar. Atasözleri, sürekli tekrarlanan sosyal durumla ilişkisi olan bir tutum veya hareket tarzını ortaya koyarlar.

Atasözleri genellikle tek cümledirler. Geleneksel ifadelerin en kısa şekli arasında yer alırlar. Bu sözler bir durumu ifade etmenin en kısa şekli olarak kullanılırlar. Kolayca akılda kalabilmeleri için her biri dengeli ve ayarlı ifade, kafiye ve uyum, kısalık benzetme ve devrik cümle gibi söz sanatının bütün özelliklerini kullanırlar.

Atasözleri toplumsal aklın en düzenli, kısa ve özlü biçimde ve yanılmaz olduğu düşünülen genel aklı ve şuuru temsil ettiklerine inanılır. Atasözlerinin toplumsal sorunları çözmek üzerine söylendiği düşünülürse, bu sözlerin daha önce bu sorunları yaşayanlar tarafından söylendikleri, bir başka deyişle bu tip durumların daha önce de yaşanmış olduğu görülür.

Atasözleri, konuşma imkânının az olduğu durumlarda ve ifade sorunları yaşandığında çok etkili olarak kullanılırlar. Başka bir deyişle söz ve ifade bakımından kısıtlı konuşmalarda en etkili ikna ve fikir söyleme yöntemi olarak kullanılır.

Bir bilgiyi ya da deneyimi aktarabilmek için insan hafızasından başka imkânın olmadığı zamanlarda ortaya çıkmış olan atasözleri, bilgiyi en kolay yoldan muhafaza edip aktarma görevini üstlenmiştir. Atasözlerinin dil bilimi için bu kadar önemli olmalarının sebebi birçok bilgiyi kısa ve öz bir şekilde günümüze kadar aktarmış olmalarıdır.

Atasözleri, geniş halk kitlelerinin tarih boyunca edindikleri deneyimlerden ve bu deneyimlere bağlı düşüncelerden oluşmuşlardır. Ait oldukları toplumun ortak düşünme yapısını anlamamız için bize yol gösterirler. Söylenen atasözlerinin doğruluğu herkes tarafından kabul edilir. Anlaşmazlığa düşülen birçok olayda atasözleri hakem olarak kullanılır. Atasözleri bu kadar önemli olmaları sebebiyle birtakım biçim ve kavram özellikleri taşırlar. Bu özellikleri Ömer Asım AKSOY şu şekilde nitelendirmiştir:

4.3.1.Biçim Özellikleri

1. Atasözleri kalıplaşmış (klişe durumuna gelmiş) sözlerdir: Her atasözü, belli bir kalıp içinde, belli sözcüklerle söylenmiş olan donmuş bir biçimidir. Sözcükler değiştirilip yerlerine –aynı anlamda da olsa- başka sözcükler konulmayacağı gibi sözdizimin biçimi de bozulmaz. Böyle değiştirmeler yapılsa ortaya çıkan söz, -anlam değişmese dahi – atasözü diye anılmaz.
2. Atasözleri kısa ve özlüdür.
3. Atasözlerinin çoğu bir, iki cümledir.[6]

4.3.2. Kavram Özellikleri

Her atasözü bir genel kural, bir düstur niteliğindedir. Bu kural ve düstur başlıca aşağıdaki kavram bölükleri içinde bulunur. Başka bir deyişle atasözleri, kavram bakımından birkaç çeşittir:

1. Sosyal olayların nasıl olageldikleri – uzun bir gözlem ve deneme sonucu olarak – yansızca bildiren atasözleri vardır;
2. Doğa olaylarının nasıl olageldiklerini – uzun bir gözlem sonucu olarak – belirten atasözleri vardır;
3. Toplumsal olayların nasıl olageldikleri uzun bir gözlem ve deneme sonucu bildirirken bundan ders almamızı (açıkça söylemeyip dolaylısıyla) hatırlatan atasözleri vardır;

[6] Ömer Asım Aksoy, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1, İnkılap, İstanbul 1988, s.15

4. Denemelere ya da mantığa dayanarak doğrudan doğruya ahlak dersi ve öğüt veren atasözleri vardır;
5. Birtakım gerçekler, felsefeler, bilgece düşünceler bilerek (dolaylısıyla) yol gösteren atasözleri vardır;
6. Töre ve gelenekleri bildiren atasözleri vardır;
7. Kimi inanışları bildiren atasözleri vardır.[7]

4.3.3. Tamamlayıcı Bilgiler

Birkaç biçimi bulunan atasözleri: kimi atasözlerinin birkaç kalıbı bulunduğunu da belirtmek gerekir. Bu kalıplardan her biri ayrı ayrı atalarsözü olarak tanındığından değişiklikler "donmuş olma" kuralına aykırı sayılamaz.

Bölgelerde değişik biçimler: kimi atasözleri, ayrı ayrı bölgelerde değişik biçimler almış olabilir. Bu da yukarıdaki kuralın bozulmuş olması demek değildir. Bu gibi atasözlerinin o bölgelerde kalıplaşmış özel biçimi var demektir.

Özel bir amaçla uzatmak: Kısa ve özlü olmak, atasözlerinin özelliklerinden olmakla birlikte kimi atasözleri – başka bir özelliği sağlamak için – kavramı anlatmaya yetenden artık sözcük ile söylenmiş olabilir.

Genel kural gibi olanlar: bütün atasözlerinin birer genel kural niteliğinde olduğunu yazmıştık. Bazı atasözleri genel kural gibi söylenmiş olduğu halde gerçekten kural değildir. Genelliğinde düşüncemizle sınır çizdiğimiz, her vakit değil zaman zaman böyle olduğunu kabul ettiğimiz atasözlerinden kimisinin eski biçiminde bu genelliğin hangi koşula bağlı bulunduğunu söz içinde belirtilmiştir.

Atasözlerinden mecaz: Atasözleri "temsili sözler" diye tanımlayanlar ve "mecaz"ı atasözlerinin ayrılmaz niteliği sayanlar vardır. Her ne kadar atasözlerimizin çoğu "temsili" ve "mecazi" ise de temsili ve mecazi olmayan atasözlerimiz de az değildir.

---

[7] Ömer Asım Aksoy, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1, İnkılap, İstanbul 1988, s.17

Atasözlerinde söz sanatları: Atasözlerinde ustaca bir üslup, büyüleyici ve inandırıcı bir anlatım özelliği vardır. Yüzyıllardan beri kullanıldıkları, her gün işitidikleri halde tazeliklerini kaybetmeyen bu sözlerde çeşitli anlatış yolları, çeşitli söz ve anlam sanatları görülür.

Eksiltili atasözleri;

Öykü biçimindeki atasözleri;

Atasözlerinde devrik tümce;

Atasözleri ulusal değerleri yansıtır: Her ulusun atasözleri, kendi varlığının ve benliğinin aynasıdır. Atasözlerinde bir ulusun düşünceleri, yaşayışları, inanışları, gelenekleri görülür. Atasözleri, ulusların zekâlarındaki keskinliği, hayallerindeki genişliği, duygularındaki inceliği belirten en değerli örneklerdir. Bu sözler, derin felsefelerden başka güzel buluşlarla, parlak nüktelerle, ince alaylarla, sert taşlamalarla doludur. Böylece her atasözü, kendi ulusunun damgasını taşır. (Aksoy 1988: 43 – 45)

Bir atasözü muhakkak ki bir kişi tarafından ortaya atılmıştır. Ancak zamanla söylenirken başka kişiler bu sözde eklemeler, çıkarmalar ve değiştirmeler yapmışlar; o atasözünü bütün halkın kabul ettiği biçime getirmişlerdir. Son hali ile bir kişinin sözü olmaktan çıkıp bütün halka mal olmuş sözlerdir.

Atasözleri uzun yıllar boyunca kullanılan ulusal nitelik taşıyan varlıklardır. Zaman içerisinde bu sözlerin sözcüklerinde ve dizinlerinde değişiklikler olabilir. Bir bakıma bu sözler, günümüz insanlarının kolayca anlayabileceği şekilde güncellenmiş olur.

Atasözleri başka dillere de çevrilebilir. Çeviri olduğunda anlam kaybı olmaz, sadece atasözünün biçim özellikleri kaybolur. Dünyada birçok dilde aynı anlamı taşıyan fakat farklı sözcük ve nesnelerin kullanıldığı atasözleri vardır.

4.4. Deyimler

Deyim kavramını tanımlayacak olursak; '**Bir kavramı, bir durumu, ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce**'[8] dir.

Bir dildeki deyimler de sözvarlığı içinde yer alır; dili konuşan toplumun anlatımdaki gücünün ve başarısını, benzetmeye, nükteye olan eğilimini ortaya koyan önemli öğeler. Deyimler kimi zaman yüzyıllar boyunca hiç değişmeden, kimi zaman sözcüklerinde yenilenmelerle yaşamakta, yeni deyimler de aktarılabilmektedir.[9]

Deyim – (Alm. Ausdruck, Redensant, Fr. Locution, İng. Locutin, forumula). Bir tür sözcüksel birim oluşturan anlambirim toplumlaşması; genellikle öz anlamından az çok ayrı bir anlam içeren kalıplaşmış söz.[10]

Deyimlerde de hem biçim, hem kavram özellikleri bulunmaktadır. Biçim özelliklerinden kimisi, atasözleriyle deyimler arasında ortaktır. Kavram özelliklerinde böyle bir ortaklık yoktur.

Deyimlerde de atasözleri gibi biçim ve kavram özellikleri bulunur. Biçim özelliklerinde bazıları atasözleri ile ortak olmasına karşın kavram özelliklerinde böyle bir durum söz konusu değildir.

Deyimler – en az iki söz varlığından oluşan ve gerçek anlamları dışında mecazi anlam ile pekiştirilmiş bulunan kalıplaşmış söz öbeği ya da deyiş.

1. Deyimler kalıplaşmış sözlerdir. Bundan dolayı da, yöresel söyleyiş özellikleri dışında deyimi oluşturan sözlerin yeri pek değişmez.
2. Deyim, birden fazla söz ya da söz öbeğinin oluşturduğu ya cümledir ya da söz öbeğidir.

---

[8] Ömer Asım Aksoy, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1, İnkılap, İstanbul 1988, s.52
[9] Doğan Aksan, Türkçenin Sözvarlığı, Engin Yayınevi, Ankara 1996, s.31
[10] Berke Vardar, Dilbilim Terimleri Sözlüğü, MULTILINGUAL, İstanbul 2002, s.71

3. Bu yapısal durum çerçevesinde deyimler, en az iki kelimeden oluşmaktadır.
4. Deyimlerin oluşmasında, sözlerin gerçek anlamlarının dışında farklı bir anlam taşımaları gerekmektedir.
5. Deyimler kolaylıkla çekime girebildiği için fiil çekimleri ve zaman unsuru oldukça geniştir. Bu yönüyle de atasözünden belirgin bir farkı ortaya çıkmış olur.

Ömer Asım AKSOY bu özellikleri şu şekilde sınıflandırmıştır:

4.4.1.Biçim Özellikleri

1. Deyimler de, atasözleri gibi, kalıplaşmış sözlerdir. Bir deyimin sözcükleri değiştirilip yerlerine – aynı anlamda da olsa – başka sözcükler konulmaz ve deyimin sözdizimi bozulamaz.
2. Deyimler de, atasözleri gibi, kısa ve özlü anlatım araçlardır.
3. Deyimler en az iki sözcükle kurulurlar ve biçim bakımından iki bölüğe ayrılabilirler:
   a) Sözcük öbeği durumundaki deyimler
   b) Tümce durumundaki deyimler (Aksoy 1988: 38)

4.4.2.Kavram Özellikleri

1. Deyim, bir kavramı belirtmek için bulunmuş özel bir anlatım kalıbıdır. Genel kural niteliğinde bir söz değildir. Deyimi atasözünden ayıran en önemli özellik budur.

2. Deyimlerin amacı, bir kavramı ya özel kalıp içinde ya da çekici, hoş bir anlatımla belirtmektir. Atasözlerinin amacı ise yol göstermek, ders ve öğüt vermek, ibret almamız için gerçekleri bildirmektir.

3. Deyimle atasözü arasında, sınırda bulunan sözlere dikkat etmek gerekir:
   a) Atasözleri arasına da alınsa, deyimler arasına da alınsa yanlış sayılmayacak sözler vardır. Bu, atasözleriyle deyimleri birbirinden ayıran özelliklerin iyice belirmemiş olmasından değil, bu çeşit

sözlerin iki anlam taşımasından ya da iki türlü yorumlanabilmesinden ileri gelir.

b) Kimi sözler, fiil çekiminin değişmesi ile atasözüyken deyim, deyim iken atasözü durumuna girer.

4. Biçim bakımından iki bölüğe ayırdığımız deyimleri kavram bakımından da ikiye ayırabiliriz:

a) Deyimlerin çoğunda kalıplaşmış sözden çıkan anlam, sözcüklerin gerçek anlamları dışındadır.

b) Kimi deyimlerde kalıplaşmış sözden çıkan anlam, sözcüklerin gerçek anlamları dışında değildir. (Aksoy 1988: 40- 43)

Deyimler bir ulusun söz oluşturma kabiliyetinden doğan ve o ulusun adeta bir mührü olmuş dil varlıklarıdır. Bazen sayfalarca yazılarak anlatılmak istenenler deyimler sayesinde birkaç kelimeye sığdırılmıştır. En sınır düşünceler, en iyi benzetmeler, mecaz kavramlar ve ince sözler bu küçük dil yapılarını oluşturur.

'Deyim' ile 'terim' kavramları da farklıdır. Bu ikisini karşılaştıracak olursak; Deyim, ait olduğu dilin ürünüdür. Terim ise meslek, bilim, sanat sözü ya da anlamı daraltılmış söz veya tanımın özetidir. Terim bir kelime olabilir ancak deyim bir kelimeden oluşamaz. Buna benzer olarak deyim bir cümle olabilirken terim bir cümle olamaz.

"Deyim" ile "argo" arasındaki ilişki de şu şekildedir: Argo, geniş anlamıyla "bir meslek topluluğu arasında kullanılan özel söz"dür. Deyim niteliğindeki argo sözcük öbeklerine ise "argo deyim" adını vermek yerinde olur. Dalga geçmek (aklı başka yerde olmak), boş vermek (aldırış etmemek) … gibi sözcük öbekleri argo deyimdir.

4.5. Kalıplaşmış Başka Sözler

Atasözleri ve deyimler haricinde dualar, beddualar, bilmeceler, tekerlemeler, sövgüler gibi söz kalıpları da vardır. Ancak bunlar atasözleri ve deyimlerden farklı olarak belli bir konuya özgü anlatımı vardır. Bu özellikleri ile atasözleri ve

deyimlerden ayrılırlar. Bilmece ve tekerlemeler, atasözleri ve deyimlerden farkı kolayca bilinirken, dua ve beddualaın bir kısmı atasözleri ve deyimlerle benzerlik gösterir. Dua ve beddualaın bazıları da atasözleri gibi bir kişi için söylenmiş olmayıp genel kural, düstur niteliğindedir.

Halk arasında kullanılan sövgü sözleri ile müstehcen sözlerin de kimileri deyim ya da atasözü niteliğinde bulunan sözlerdir. Dilde var oldukları aşikâr olan bu sözleri yazılı olarak bulmak zordur.

Hitap yeteneği kuvvetli insanlar, söylemek istediklerini o anda bulundukları duruma ve muhataplarına uygun olan sözcüklerle aktardıklarında, konuşurken konuya uygun atasözleri ve deyimleri kullandıklarında karşılarındaki insanları daha çok etkilerler. İnsanın konuştuğu dilin sözcüklerine, deyimlerine hâkim olması insanlarla iletişimini önemli ölçüde etkiler.

Deyimler, bir dilde söze çekicilik katmak amacıyla oluşturan kelimelerinden birinin gerçek anlamının dışında kullanıldığı söz öbeği biçiminde yapılardır. Dil insanların birbiri ile iletişim kurması için en önemli araçtır. Dilin anlam boyutunun artabilmesi için atasözleri ve deyimler çok önemlidir. Deyimler ve atasözleri, yazılı ve sözlü anlatımın zenginleştirilmesi, anlamın kuvvetlendirilmesi için toplumun o dili çok iyi konuşan ataları tarafından bulunmuş ve gelecek kuşaklara aktarılmış değerli kalıtlardır.

Deyimlerin dilin oluşumundan itibaren var olduğu düşünülmektedir. İnsanlar bir konuyu anlatırken o konuyu pekiştirmek, söylemek istediklerini vurgulamak ve karşılarındaki insanı etkilemek için deyimleri kullanırlar. Büyük dillerin eğitim sisteminde uzun yıllardır söylenen deyimler toplanır, sınıflandırılır ve yeni nesillere anlatılır. Deyimler ayrıca bir uzmanlık olarak dilbilimin inceleme alanında yer alır.

4.6. Atasözlerinin Sınıflandırılması Ve Tipleri

Tarihindeki görünümleriyle, atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını, genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran kültürel birliktelik ve sosyal olarak benimsenmiş özlü sözler şeklinde tamamlayabileceğimiz atasözlerin sınıflandırılması yapılabilir. Atasözlerin bir kısmı açıktan açığa ahlaki amaçlar gözetir. Atasözlerin diğer bir kısmı ise, açıktan açığa öğüt vermez. Derin düşüncelerin sonucu olan hikmetleri yahut hayat olaylarının yüzyıllar boyunca nasıl sürüp gelmiş olduğunu tarafsız bir ile kural halinde ifade ederler. Pek çok tecrübeden de olaydan çıkarılan, olgun düşüncelerle oluşturulan bu kurallar bizi aydınlatıp, uyarırlar, düşünce de davranışlarımızı yönlendirirler. Atasözlerinin üçüncü bir kısmı da bazı adet ve gelenekleri düsturlaştırmış olanlar da vardır.

a) Uzun bir gözlem sonucu tabiat olaylarının nasıl olageldiklerini ifade eden atasözleri
b) Uzun bir gözlem ve deneme sonucu olarak sosyal olaylarının nasıl olageldikleri tarafsızca bildiren atasözleri
c) Uzun bir gözleme ve deneme sonucu sosyal olayların nasıl olageldikleri bildirirken bundan bir ders almamızı hatırlatan atasözleri
d) Denemelere veya mantığa dayanarak doğrudan doğruya ahlak dersi ve öğüt veren atasözleri
e) Bazı gerçekler ve bir takım sosyal ve kültürel olarak doğru kabul edilmiş felsefeler, bilgece düşünceler bildirmek suretiyle yol gösteren atasözleri
f) Töreleri, gelenekleri ve görenekleri bildiren atasözleri
g) Bazı inanç ve inanışları bildiren atasözleri (Yurtbaşı 2013: 19)

Bu özellikleriyle atasözleri bir toplumun sosyal ve kültürel geçmişini aydınlatmada son derece önemli bilgiler hüviyetindedirler. Bir başka ifadeyle, atasözleri tarihin, geçmişin bir aynasıdır. Tarihin ve kültürün aynasıdır, çünkü atasözleri tarihin içinde, tarihle beraber doğmuş, onunla beraber gelişmiş ve onunla beraber zamanımıza ulaşmıştır ve geleceğe doğru yol almaktadır. (Yurtbaşı 2013: 15)

4.7. Atasözlerinin Tema Ve Konuları

Atasözleri bir ulusun düşünce ve duygu dünyasında yer alan değerleri ve onların yaşattığı kendi karakterini, kendi yapısını kısaca geleneksel ve anonim dünya görüşünü dışa vurular. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, atasözleri, milletin karakterleri, hayat karşısında tavır ve zihniyetlerini ifade eden özlü sözlerdir. Atasözleri toplumsal hayatı yansıtmak bakımından da dikkat çekicidirler. Ancak, atasözleri yalnızca bununla da yetinmez, hayatın bütün yönleri de tahlil eder ve olayların meydana çıkma sebeplerine de değinirler.

Atasözlerinde yansıyan ulusun değerlerin başında yiğitlik, mertlik, ağırbaşlılık, sabırlılık, konukseverlik, sosyal değer, akrabalık, komşuluk, dostluk, sağlık ve ölüm, ekonomi, tarım ve hayvancılık, tabiat ve evren, iklim ve takvim, hayvanlar, zihin terbiyesi ve diğer konular yer almaktadır.

İSMAİL PARLATIR'E GÖRE:

Atasözünün yapısal özelliklerini şöyle maddeleştirebiliriz:

1. Atasözleri uzun deneme ve gözleme dayanan düşüncelerden doğmuş, kesin hükümler veren hikmetli sözlerdir.
2. Geniş halk kitlelerinin yüzyıllar boyunca kullanageldiği bu sözler, halka mal olmuştur ve yol gösterici niteliktir.
3. Halkın ortak değer yargıları doğrultusunda öğüt verir nitelikte bilgece düşüncelerdir.
4. Pek çoğu mecazi kurgu içinde kalıplaşmış örnek sözlerdir.
5. Yüzyıllar boyu sözlü geleneğin süzgecinden geçerek halk tarafından benimsenmiş ve anonim bir nitelik kazanmış söz varlıklarıdır.
6. Ortak değer yargısı olması, halka mal olması, öğüt verir nitelikte bulunması ve geniş halk kitleleri tarafından benimsenmiş olması özelliği ile atasözleri, bir 'örf hukuku' niteliğindedir. Pek çok sorunu ve anlaşmazlıkları çözmede bir yargıcı görevindedir.
7. Atasözlerinin büyük bir bölümü genellikle emir kipinde veya geniş zamanda çekime girmiş olan cümlelerden oluşur. (Parlatır 2008: 2)

Atasözlerimizin bu yapısal özellikleri sıraladıktan sonra biz de söyle bir tanım yapmayı uygun bulduk:

Uzun deneme ve gözlemlere dayanan düşüncelerden doğan, kesin hükümler içeren, bilgece bir tavırla öğüt verir ve yol gösterir nitelikte olan, yüzyıllar boyu sözlü geleneğin içinde beslenerek halk tarafından benimsenmiş bulunan ve de halkın ortak değer yargılarını taşıyan kalıplaşmış özlü sözlerdir. (Parlatır 2008: 2)

4.8. Atasözleri İle Deyimlerin Karşılaştırılması

1. Atasözleri uzun denemelerden ve zamanın süzgecinden geçerek toplumun değer yargıları çerçevesinde bir yargı oluştururken deyimler, kalıplaşmış söz öbeği niteliğindedir. Bir tecrübenin ürünü olmakla beraber deyim, bir genel kural ve ortak yargı ifade etmez.
2. Atasözünün temelinde öğüt verme ve ders çıkarma ilkesi yatarken deyimde böyle bir ortak ilke söz konusu değildir. Bu bakımdan her iki söz varlığı ulaşmak istedikleri amaç bakımından birbirlerinden farklı özellik taşımaktadır.
3. Atasözleri bir genel kural ve öğüt verme ilkesi benimsediği için kurallı bir hüküm cümlesi kurgusu içindedir. Deyimler ise yalın biçimiyle deyimleşir, sonra çekime girer.
4. Her iki sözvarlığında da anlatım gücünü yükseltmek için edebi sanatlara başvurmak esastır. Ancak atasözlerinde edebi sanatların her türlü yaygın kullanırken deyimlerde ise ağırlıklı olarak "mecaz" sanatı hâkimdir. Buna karşın kelimelerin gerçek anlamları ile oluşturulan kalıplaşmış sözlerle kurulan deyimler de yok değildir.
5. Atasözleri hüküm bildiren kurallı cümleler durumunda iken deyimler, en az iki kelimeden oluşan tamlamalar
6. Atasözleri genellikle geniş zamanda veya emir kipi ile kurulmuş hüküm bildiren cümlelerden oluşur. Deyimler ise her kişiye göre değişen çekim ekleri alabilir veya müstakil cümle olarak kullanılabilir ya da bir cümlenin içine de yerleştirilebilir bir özelliğe sahiptir.

7. Deyimlerin büyük bir bölümü kalıplaşmış söz öbeğinden oluştuğu için yabancı dile çevrilmeleri oldukça zordur; hatta olanaksızdır. Atasözleri ise anlatım esnekliği çerçevesinde bir hüküm oluşturarak başka bir dile çevrilebilir. Öte yanda gerçek anlamları yitirmeyen kelimelerden oluşturulan deyimler ise yabancı dile çevrilebilir.
8. Her iki söz varlığının kalıplaşmış biçimi, yöresel kullanımlar dışında, pek değiştirilemez ve kurgusu bozulamaz.
9. Atasözlerin yılların, hatta yüzyılların süzgecinden geçerek olgunlaşmış ve kalıplaşmış söz varlıkları iken deyimler, değişen dünya görüşünün ve modern çağın getirdiği yeni değer yargılarıyla yeni oluşumlar biçiminde ortaya çıkabilir.
10. Halkın ortak inanç ve değer yargılarından hareketle "dua" ve "inanç"lardan da yararlanılarak atasözleri ve deyimler oluşturulmuştur. (Parlatır 2008: 41-44)

BÖLÜM V

5.BULGULAR VE YORUMLAR

5.1. Atasözlerinin Sıralaması

İsmail Parlatır'a göre atasözleri düzenlerken bir ayrıntının iyi anlaşılması için onları burada kısaca açıklamaktadır:

a) Bazı atasözleri gerek söz öbeği gerek içerik olarak birbirine çok benzerlik gösterir. Bunları alfabetik düzene yerleştirdikten sonra az bilineni dilde yaygın kullanılana, yani dilde çevrimi yaygın olana gönderme yapmaktadır.

Şu örneklerde olduğu gibi:

Bu akşamın işini sabaha bırakma.

Bk. Bugünün işinin yarına bırakma

Göç gide gide düzelir.

Bk. Türk'ün göçü gide gide düzülür

b) Bazı atasözleri de hem söz hem de içerik olarak birbirini çağrıştırmaktadır. Bu tür atasözlerini de birbiriyle karşılaştırma yapılabilmesi için Krş. kısaltması ile gönderme yoluna gittik.

Şu örnekte olduğu gibi:

Eken biçer, konan göçer.

1.Ekmek verip çalışan, ekin eken bir kimse, yaptığı işin karşılığı olarak ürününü alır. Gezip tozmayı alışkanlık haline getiren bir kimse de elbete oradan başka yere gider; sürekli yer değiştirir. 2.İnsan hayatta ne yapmışsa nasıl davranmışsa onun karşılığını muhakkak alır.

Krş. Ne ekersen onu biçersin

c) Bazı atasözlerinin yapısı içinde bir veya birkaç söz öbeği farklı kullanım gösterebilmektedir. Bir farklı sözlerin arasına dik çizgi (/) koymayı uygun bulduk.

Şu örneklerde olduğu gibi:

Ağaç yaprağıyla güzeldir / gürler.

Bu atasözünü iki biçimde anlamak gerekir:

1.Ağaç yaprağıyla güzeldir.

2.Ağaç yaprağıyla gürler. (Parlatır 2008: 46)

Ömer Asım Aksöy'e göre atasözlerinin düzenlerken ABECE sıralama yöntemi uygulandı. Atasözleri ve deyimleri abece sırasına koymada iki yöntem vardır[11]

a) Arka arkaya gelen sözcükleri bitişik ve tek sözcük gibi düşünerek abece sırasında koymak. Yani aşağıdaki atasözlerini şu sıra ile yazmak:

Elçiye zeval olmaz.

Elden gelen övün olmaz.

El elden üstünüdür.

El elı yıkar, iki el yüzü.

El ile gelen düğün bayram.

b) Önce yalın sözcükle başlayan sözleri, ondan sonra yaşın sözcüğe eklenen harflerle oluşmuş sözleri sıralamak, yani yukarıdaki örnekleri şu sıra ile yazmak:

El elden üstünüdür.

El eli yıkar, iki el yüzer.

El ile gelen düğün bayram.

Elden gelen övün olmaz.

Elçiye zeval olmaz.

Atasözlerin sınıflandırılması bölümünde ilk sırada Boşnakça atasözleri transkripsiyonu verilmiştir. Takip eden sırada Türkçesine çeviri yapılmıştır ve en son satırda atasözünün anlam bakımından Türkçe karşılığı varsa yatık yazı ile verilmiştir.

[11] Ömer Asım Aksoy, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1, İnkılap, İstanbul 1988, s.104

Eğer anlam bakımından karşılığı bulunmadıysa ya da Türkçe ile aynısı varsa karşılığı verilmemiştir. Her atasözü ve deyim başına numara verilmiştir.

Atasözleri düzenlerken daha kullanılabilir ve pratik olması bakımından alfabetik sırada vermeyi uygun bulduk.

1. Adet i zakon u blizu su. (NB., s.11)
   Adet ile kanun birbirine benzer.
   Boşnakça – adet; Türkçe – adet

2. Ako ćasa ne izda-kašika neće. (BS., s.7)
   Eğer kase ihanet etmezse kaşık da ihanet etmez.
   Boşnakça – kašika, Türkçe – kaşık
   Boşnakça – ćasa; Türkçe – kase

3. Ako gori komšijina kuća, gasi je. (BS., s.8)
   Komşunun evi yanıyorsa, ateşi söndür.
   Boşnakça – komšija, Türkçe – komşu

4. Ako i jesmo braća, džepovi nam nisu. (BI., s.12)
   Belki kardeşiz ama ceplerimiz değil.
   Boşnaça – džep; Türkçe – cep

5. Ako i jesmo braća kese nam nisu sestre. (BI., s.12)
   Belki kardeşiz ama keselerimiz kardeş değil.
   Boşnakça – kesa; Türkçe – kese

6. Ako i krivo vatra govori, pravo dim na badžu izlazi. (NB., 12)
   Ateş yanlış yeri yaksa da, duman doğru bacadan çıkar.
   Boşnakça – badža; Türkçe – baca

7. Ako i prosim, torbe ne nosim. (NB., s.12)
   Dileniyorum ama torbam yok.
   Boşnakça – torba, Türkçe – torba

8. Ako je pas izjeo pitu ostala je tepsija. (NB., s.13)
   Köpek böreği yese de tepsisi kalır.
   Boşnakça – tepsija, Türkçe – tepsi

9. Ako je i sevap dosta je, ako je i grijeh dosta je. (NB., 13)
   Günahı da sevabı da yeterlidir.
   Boşnakça – sevap, Türkçe – sevap

10. Ako (Kad) je crkla moja krava, nek(a) crkne i komšijina. (BS., s.7)
    Benim ineğim öldüyse, komşunun ineği de ölsün.
    Benim iki gözüm kör olduysa, komşunun de iki gözü kör olsun.
    Boşnakça – komšija, Türkçe – komşu

11. Ako ne ostari torba, neće ni konj. (NB., s. 14)
    Semer yaşlanmazsa at da yaşlanmaz.
    Boşnakça – torba (samar); Türkçe – semer

12. Ako posudiš pare dobit češ dva neprijatelja, ako ne posudiš- dobit češ samo jednog. (BI., s.11)
    Borç verirsen iki, vermezsen tek düşmanın olur.
    Bosnakça – pare, Türkçe – para

13. Ako pustiš kokoš na prag, eto je na tavan. (BI., s.12)
    Tavuğun eşiği geçmesine izin verirsen tavana çıkar.
    Bosnakça – tavan, Türkçe – tavan

14. Ako se jedna vrata zatvore, druga se brzo otvore. (NB., s.431)
    Bir kapı kapanırsa Allah diğerini açar.

15. Ako se navakat pođe, ništa nije daleko. (BI., s.11)
    Vaktinde yola çıkarsan hiçbir mesafe uzak değildir.
    Boşnakça – vakat Türkçe – vakit

16. Ako ti dođe dušmanin, pokušaj da ode kao prijatelj. (BS., s.10)
    Düşmanın yanına gelirse, yanından arkadaşın olarak gitsin.

Boşnakça – dušmanin, Türkçe – düşman

17. Ako ti je dušmanin kolik mrav, čuvaj ga se kao lava. (NB., s.16)
    Düşmanın karınca bile olsa, aslanmış gibi kork.
    Boşnakça – dušmanin; Türkçe - düşman

18. Ako šejtan nije razbio bešiku, razbi(t) će kabur. (BS., s.10)
    Şeytan beşiği kırmadıysa, mezarı bozar.
    Boşnakça – šejtan, Türkçe – şeytan
    Boşnakça – bešika, Türkçe – beşik

19. Ako zdjela ne izda, kašika neće. (BI., s.13)
    Kase ihanet etmezse kaşık da etmez.
    Boşnakça – kašika; Türkçe – kaşık

20. Ako želi masla imati, mora i kadiju kupiti, jer je bajdala prestala. (BS., s.10)
    Eğer tereyağı almak istersen, kadıyı da almak zorundasın, çünkü baydala bitti.
    Boşnakça – kadija; Türkçe – kadı

21. Alat je najbolji kad je nov, a prijateljstvo je najbolje kad je staro. (BS., s.11)
    Alet yeni olduğu zaman, arkadaşlık eski olduğu zaman iyidir.
    Boşankça – alat; Türkçe – alet

22. Alem kamen i u mraku se pozna. (NB., s.432)
    Caminin alemi karanlıkta da parlar.
    Boşnakça – alem; Türkçe – alem

23. At mi je daidža. (ovo se kaže sa nekog ko se hvali majčinim sojem, a krije očevu stranu) (NB., 17)
    Dayım at gibi soylu. (anne tarafı ile övünüyor.)
    Boşnakça – at; Türkçe – at

24. Badava se ni Hristov grob ne čuva. (BI., s.16)
    Hz. İsa 'nın kabrine bile bedava bakmazlar.
    Boşnakça – badava; Türkçe – bedava

25. Bajraklija-nekom sreća, a nekom nesreća. (BS., s.16)
    Bayrak getiren, birine mutluluk birine mutsuzluk getirir.
    Boşnakça – bajraklija; Türkçe – bayrak getiren

26. Beg ja, beg ti-(t)ko će vodu nositi? (BS., s.17)
    Ben bey sen bey, suyu kim getirecek?
    Sen ağa ben ağa ineği kim sağar?
    Boşnakça – beg; Türkçe – bey

27. Beg i kada nema-ima. (BS., 17)
    Bey yokken de var gibidir.
    Boşnakça – beg; Türkçe – bey

28. Begovac je begovac ako neće imati ni novac, a magarac je magarac kad ima i zlatan potkovac. (BS., s.17)
    Bey yokken de bey kalır.
    Eşeğe altın semer vursalar eşek yine eşek
    Boşnakça – begovac; Türkçe – bey

29. Bez edžela umiranja nema. (BI., s.16)
    Ecel gelmeden ölünmez.
    Boşnakça – edžel; Türkçe – ecel

30. Bez (h)alata nema ni zanata. (BS., s.18)
    Alet olmadan zanaat olmaz.
    Boşnakça – (h)alat; Türkçe -alet

31. Bez harča nema omača. (BS., s.18)
    Emek olmadan yemek olmaz.
    Boşnakça – harč; Türkçe – emek

32. Bez jednog čovjeka može dernek biti. (NB., s.19)
    Dernek bir kişi eksik ile de kurulur.
    Boşnakça- dernek; Türkçe – dernek

33. Bez pogreške nejma čovjeka. (NB., s.432)
    Hatasız kul olmaz.

34. Bez potrebe ne idi na kapiju. (kapija je zvanični položaj, ured) (NB., s.19)
    Gerekmedikçe kapıya gitme. (kapı- yardım makamı anlamında)
    Boşnakça – kapija; Türkçe – kapı

35. Bez rakije razgovora nejma. (NB., s.20)
    Rakı yoksa sohbet de yok.
    Boşnakça – rakija; Türkçe – rakı

36. Bez uzroka tko neprijatelja steće ili je lud il budala. (NB., s.432)
    Sebepsiz düşmanı olan ya delidir ya akılsız.
    Boşnakça – budala, Türkçe – budala (deli)

37. Bez zdravlja nema rahatluka. (BS., s.19)
    Sağlık olmadan rahatlık olmaz.
    Boşnakça – rahatluk, Türkçe – rahatlık

38. Bit će kahve, ali neće biti ćeifa. (BI., s.18)
    Kahve hep olur ama keyif her zaman olmaz.
    Boşnakça – kahva; Türkçe – kahve
    Boşnakça – ćeif; Türkçe – keyif

39. Bježi fajdo da nije zijana. (BS., s.22)
    Fayda sen git, ziyan olma.
    Boşnakça – fajda, Türkçe – fayda
    Boşnakça – zijan, Türkçe – ziyan

40. Bježi od njega kao od haračlije. (NB., s.21)
    Eşkiyadan kaçıyor gibi kaçar.
    Boşnakça – haračlija; Türkçe – eşkiya

41. Blizu čukur zida nemoj sjesti. (NB., s.22)
    Çürük duvarın yanında oturma.

Boşnakça – čukur; Türkçe – çürük

42. Bog sreću dijeli, a aščija čorbu. (BS., s.25)
    Allah mutluluk dağıtır, aşçı da çorbayı dağıtır.
    Boşnakça – aščija; Türkçe – aşçı
    Boşnakça – čorba; Türkçe – çorba

43. Bog visoko, a vezir daleko. (BI., s.19)
    Tanrı vezirden daha yakın.
    Boşnakça – vezir; Türkçe – vezir

44. Bolja je svoja raspala torba, nego tugja nova. (NB., s.24)
    Elin iyi çantasından benim kötü çantam iyidir.
    Boşnakça – torba; Türkçe – çanta (torba)

45. Bolje biti svoj hairsuz, nego tuđi hairlija.
    Kendi bahtsızlığın başkasının bahtından iyidir.
    Boşnakça – hairsuz ; Türkçe – bahtsız
    Boşnakça – hair ; türkçe – baht

46. Bolje da te tjera Turčin sa sabljom nego Švabo sa perom. (BS., s.28)
    Alman kalemle zorlayacağına Türk kılıçla zorlasın daha iyidir.
    Boşnakça – Turčin; Türkçe – Türk

47. Bolje je biti i kramar nego kiridžija. (NB., s. 25)
    Emlakçı olmak kiracı olmaktan iyidir.
    Boşnakça – kiridžija; Türkçe – kiracı

48. Bolje je biti prvi u mahali nego drugi u čaršiji. (BS., s.28)
    Mahallede birinci olmak, çarşıda ikinci olmaktan daha iyidir.
    Boşnakça – mahala; Türkçe – mahalle
    Boşnakça – čaršija; Türkçe – çarşı

49. Bolje je da te dušman gazi mrtvog, nego živog. (NB., s.25)
    Ölmek düşmanın elinde esir olmaktan iyidir.

Boşnakça – dušman; Türkçe – düşman

50. Bolje je domaće proso, nego misirski pirinač. (NB., 26)
Evdeki bulgur Mısır'daki pirinçten iyidir.

Boşnakça – misirski pirinač; Türkçe - Mısır'daki pirinç

51. Bolje je imati lošu godinu nego lošeg komšiju. (BS., s.29)
Kötü komşun olacağına kötü yılın olsun daha iyidir.
Boşnakça – komšija; Türkçe – komşu

52. Bolje je imati svoje tele nego u ortakluku vola. (BI., s.23)
Ortak öküzden kendi danan yeğdir.
Türkçesi yakın anlamında: Ortak tavşandansa tek keklik yeğdir.
Boşnakça – ortakluk; Türkçe – ortak

53. Bolje je imati u glavi nego u sanduku. (NB., s.26)
Aklın hazinede olacağına başında olsun.
Boşnakça- sanduk; Türkçe – sandık (hazine)

54. Bolje je i prazna torba nego vrag u torbi. (NB., s.24)
Boş çanta şeytanlı çantadan iyidir.
Boşnakça – torba; Türkçe – torba (çanta)

55. Bolje jedan dan biti horoz nego čitav život kokoš. (BS., s.30)
Hayat boyu tavuk olacağına bir gün horoz olmak daha iyidir.
Boşnakça – horoz; Türkçe – horoz

56. Bolje je pametni dušmanin nego mahniti prijatelj. (BS., s.29)
Akıllı düşman akılsız dosttan daha iyidir.
Boşnakça – dušmanin; Türkçe - düşman

57. Bolje jedan dan biti horoz nego čitav život kokoš. (BS., s.30)
Hayat boyu tavuk olacağına bir gün horoz olmak daha iyidir.
Boşnakça – horoz; Türkçe - horoz

58. Bolje jedna (jabuka) u ruci nego dvi(je) na grani. (BS., s.30)
    Ağaçtaki iki elmadansa elindeki bir elma daha iyidir.

59. Bolje je pametni dušmanin nego mahniti prijatelj. (BS., s.29)
    Akıllı düşman akılsız dosttan daha iyidir.
    Boşnakça – dušmanin; Türkçe – düşman

60. Bolje je sa pametnim proživjeti godinu dana nego sa budalom čitav život. (BI., s.25)
    Akıllı insanla bir yıl yaşamak, akılsızla bir ömür geçirmekten iyidir.
    Boşnakça – budala ; Türkçe – budala

61. Bolje je u kolibi pjevati, nego u čošku plakati. (NB., s.28)
    Viranede şarkı söylemek köşkte ağlamaktan iyidir.
    Boşnakça – čošak; Türkçe – köşk

62. Bolje je živ kenjac (magarac), nego mrtav at. (BI., s.23)
    Diri eşek ölü attan iyidir.
    Boşnakça – at; Türkçe – at

63. Bolji je baht nego carev taht. (BS., s.30)
    Sultan tahtındansa iyi bir baht daha iyidir.
    Tahtını yaptım ama bahtını yapmadım.
    Boşnakça – baht; Türkçe – baht
    Boşnakça – taht; Türkçe - taht

64. Bolji je dram sreće nego sto kila pameti. (BS., s.31)
    Yüz kilo akıldansa bir gram şans daha iyidir.

65. Bolji je prijatelj u komšiluku nego brat u svijetu. (BS., s.31)
    Başka yerde olan kardeşindense, komşun olan arkadaşın daha iyidir. (faydalıdır)
    Boşnakça – komšiluk; Türkçe – komşuluk

66. Bolje su pare bez kese nego kesa bez para. (NB., s.24)
    Eldeki para boş keseden iyidir.
    Boşnakça – pare; Türkçe – para

Boşnakça – kesa; Türkçe – kese

67. Bradu i kesu u tugju ruku ne daj. (NB., 31)
    Sakalını ve cüzdanını kimseye emanet etme.
    Boşnakça – kesa; Türkçe – kese (cüzdan)

68. Brži mu konji od samara. (BI., s.31)
    Semeri diğerinin atından hızlı.
    Boşnakça – samar; Türkçe – semer

69. Budala i pare brzo se raziđu. (BI., s.31)
    Budala ve para çabuk harcanır.
    Boşnakça – budala ; Türkçe – budala
    Boşnakça – pare ; Türkçe – para

70. Budala kuću zida, a pametan kupuje. (BS., s.36)
    Budala ev yapar, akıllı ev alır.
    Boşnakça – budala; Türkçe - budala

71. Budala pamti-pametan zapisuje. (BS., s.36)
    Budala aklında tutmaya çalışır, akıllı yazar.
    Boşnakça – budala; Türkçe – budala

72. Budala živi tamo gdje je navikao, a pametan tamo gdje mu je bolje. (BI., s.31)
    Aklısız bulduğu yerde, akıllı istediği yerde yaşar.
    Boşnakça – budala ; Türkçe – budala

73. Budale kuće zidaju, a mudri ih kupuju. (BI., s.31)
    Aptallar inşa eder, akıllılar alır.
    Boşnakça – budala, Türkçe – budala

74. Budali je more do koljena. (BI., s.31)
    Budalaya deniz bile dize kadar su.
    Boşnakça – budala; Türkçe – budala

75. Budali svaki dan Bajram. (BS., s.36)

Deliye her gün bayram.

Boşnakça – budala; Türkçe – budala (deli)

76. Budi prema svojim roditeljima onakav kakav želiš da tvoje dijete bude prema tebi. (BS., s.36)

Çoçuğun nasıl olmasını istiyorsan anne babana da öyle davran.

77. Budža miša spasava. (NB., s.32)

Fareyi baca kurtarır.

Boşnakça – budža; Türkçe - baca

78. Cijela pogača, dočekaće gosta. (NB., s.33)

Poğaça pişince misafir gelir.

Boşnakça – pogača; Türkçe - poğaça

79. Cijena zanata veća je od zlata. (NB., s.33)

Zanaat altından değerlidir.

Boşnakça – zanat; Türkçe – zanaat

80. Crna kapa ne daje harača. (NB., s.34)

Siyah şapkalılardan vergi alınmaz. (siyah şapkalı- din görevlisi)

Boşnakça – harač; Türkçe – vergi

81. Ćoravoj mački nema fajde davati. (NB., 35)

Nankör kediye ne versen fayda etmez.

Boşnakça – ćorav; Türkçe – nankör

Boşnakça – fajda ; Türkçe - fayda

82. Ćoravu ne namiguj a lašcu ne laži. (NB., s.35)

Köre göz kırpma, yalancıya yalan söyleme.

Boşnakça – ćorav; Türkçe – kör

83. Ćoravu svijeća ne treba. (NB., s.35)

Köre müm gerekmez.

Boşnakça – ćorav; Türkçe – kör

84. Čardak ni na nebu ni na zemlji. (BS., s.44)
Çardak ne gökte ne yerde.
Boşnakça – čardak; Türkçe – çardak

85. Čast svakome- veresije nikome. (BS., s.44)
Şeref herkese veresiye kimseye.
Boşnakça – veresija; Türkçe – veresiye

86. Čega se pametan stidi time se budala ponosi. (BS., s.45)
Akıllı neyden utanırsa, aptal ondan gurur duyuyor.
Boşnakça – budala; Türkçe – budala

87. Čizma glavu čuva- šubara je kvari. (BS., s.47)
Çizme başını korur, şapka onu bozar.
Boşnakça – čizma; Türkçe - çizme

88. Čovjeka briga i misli, a duvar vlaga i potres ruši. (NB., s.434)
Duvarı nem, insanı gam yıkar.
Boşnakça – duvar; Türkçe - duvar

89. Čovjek čovjeku šejtan bude. (NB., s.434)
İnsan insanın şeytanıdır.
Boşnakça – šejtan; Türkçe - şeytan

90. Čovjek samo one begeniše koji su kao i on. (NB., s.435)
İnsan kendine benzeyeni sever.
Boşnakça- begenisati; Türkçe - beğenmek

91. Čovjek zanatom a ptica perjem leti. (NB., s.435)
İnsan zanaatıyla, kuş kanadıyla uçar.
Boşnakça – zanat; Türkçe - zanaat

92. Čovjek je pretekao šejtana. (NB., s.38)
Insan şeytanı geçti.

Boşnakça - šejtan; Türkçe – şeytan

93. Čovjeka briga i misli, a duvar vlaga i potres ruši. (NB., s.434)
Duvarı nema, insanı gam yıkar.
Boşnakça – duvar, Türkçe – duvar

94. Čovjek čovjeku šejtan bude. (NB., s.434)
İnsan insanın şeytanıdır.
Boşnakça – şeytan; Türkçe – şeytan

95. Čo(vj)ek bez zanata k(a)o kuća bez hajata. (BS., s.48)
Zanaatsız adam hayatsız ev gibidir.
Boşnakça – zanat; Türkçe – zanaat
Boşnakça – hajat; Türkçe – hayat

96. Čovjek je pretekao šejtana. (NB., s.38)
İnsan şeytanı geçti.
Boşnakça – šejtan; Türkçe - şeytan

97. Čo(vj)ek je sam sebi najveći dušmanin. (BS., s.48).
Adam kendine en büyük düşmandır.
Boşnakça – dušmanin; Türkçe - düşman

98. Čo(vje)k može otići iz mahale, ali mahala iz njega teško. (BS., s.49)
Adam mahalleden çıkar ama, mahalle ondan çıkmaz.
Can çıkar huy çıkmaz.
Boşnakça – mahala; Türkçe – mahalle

99. Čovjek samo one begeniše koji su kao i on. (NB., s.435)
İnsan kendine benzeyeni sever.
Boşnakça – begenisati; Türkçe – beğenmek

100. Čovjek zanatom a ptica perjem leti. (NB., s.435)
İnsan zanaatıyla, kuş kanadıyla uçar.
Boşnakça – zanat; Türkçe - zanaat

101. Čo(vj)eku je dobra žena sermija. (BS., s.50)
Adama iyi bir kadın servettir.
Boşnakça – sermija; Türkçe – servet

102. Čuvaj bijele pare za crne dane. (BS., s.51)
Ak akçe kara gün içindir.

103. Čuva ga k(a)o abuzemze(m). (BS., s.51)
Zemzem suyu gibi saklıyor.
Boşnakça – abuzemze(m) ; Türkçe – zemzem suyu

104. Čuvaj komšiju kao brata. (BS., s.51)
Komşuna kardeşin gibi davran.
Boşnakça – komšija; Türkçe - komşu

105. Čuvaj opanke dok ne stekneš čizme. (BS., s.52)
Çizme almadan önce kundurana iyi bak.
Boşnakça – čizme ; Türkçe - çizme

106. Čuvaj se stara Turčina i mlada Srbina. (BS., s.52)
Yaşlı Türkten, genç Sırptan kendini koru.

107. Čuvaj se starog berbera i mladog hećima. (BS., s.52)
Yaşlı berberden, genç doktordan sakın.
Boşnakça – berber; Türkçe – berber
Boşnakça – hećim; Türkçe – hekim (doktor)

108. Da beg nije bio cicija ne bi nikad ništa ni imao. (BI., s.35)
Cimri olmasaydı ağa olmazdı.
Boşnakça – beg; Türkçe – bey (ağa)

109. Da budala zna, da je budala, dvije bi pameti imao. (NB., s.40)
Aklı ikiye katlansa akılsız olduğunu anlardı.
Boşnakça – budala; Türkçe – budala

110. Da ih je za njivom koliko za sinijom (sofrom), lahko bi se obradilo. (NB., s.41)

Sofradaki kadar insan tarlada olsaydı işler çabuk biterdi.

Boşnakça – sofra; Türkçe – sofra

111. Daj Bože (k)ćeri da te aga uzme, al(i) oko kuće se motaju samo Cigani. (BS., s.59)

Kızın seni ağa alsın inşallah ama kapının önünde çingeneler var.

Boşnakça- aga; Türkçe - ağa

112. Da je derta koliko je zerta, bilo bi ibreta. (BS., s.55)

Dert ne kadar varsa, zert o kadar da var; ama o kadar ibret de vardır.

Boşnakça – dert; Türkçe –dert;

Boşnakça – zert; Türkçe – zert;

Boşnakça – ibret; Türkçe – ibret

113. Da je kuveta kolko je kudreta bilo bi ibreta. (BI., s.38)

Kudreti kadar kuvveti olsa ibretlik olurdu.

Boşnakça – kuvet; Türkçe – kuvvet

Boşnakça – kudret; Türkçe – kudret

Boşbakça – ibret ; Türkçe – ibret

114. Da je pamet do kadije ko od kadije ne bi niko išao kadiji. (BI., s.38)

Kadı kadar aklı olsaydı kadıya gitmezdi.

Boşnakça – kadija ; Türkçe – kadı

115. Da je na svijetu samo jedan prosjak mogao bi se šečerom hraniti. (NB., s.436)

Dünyada dilenci tek olsaydı şeker ile doyururlardı.

Boşnakça – šečer; Türkçe – şeker

116. Da je samo masla i brašna, s pozajmili bi tepsiju, pa bismo pitu skuhali. (NB., s. 42)

Un ve tereyağı olsa tapsimizi alır börek yapardık.

Boşnakça – tepsija; Türkçe - tepsi

117. Danas merhametli, sutra rahmetli. (BI., s.39)
Bugün merhametli, yarın rahmetli.
Boşnakça – merhametli; Türkçe – merhametli
Boşnakça – rahmetli; Türkçe – rahmetli

118. Danas vezir- sutra rezil. (BI., s.36)
Bugün vezir, yarın rezil.
Boşnakça – vezir; Türkçe – vezir
Boşnakça – rezil; Türkçe – rezil

119. Da se sve pameti na pazar iznesu, opet bi svaki svoju kupio. (NB., s.436)
Akıl pazarda satılsaydı, herkes yine kendi aklını alırdı.
Boşnakça – pazar; Türkçe - pazar

120. Da u Stambolu nejma požara kućni bi prazi od zlata bili. (NB., s.436)
İstanbul'da yangın olmasaydı, bütün evlerin eşiği altından olurdu.
Boşnakça – Stambol; Türkçe - İstanbul

121. Da zna kadija šta je rakija, mjesto ćitaba pod jastukom bi drž(a)o bardak. (BS., s.58)
Kadı rakının ne olduğunu bilseydi, yastığın altında kitap değil bardak saklardı.
Boşnakça – kadija; Türkçe – kadı;
Boşnakça – rakija; Türkçe – rakı;
Boşnakça – ćitab; Türkçe – kitap;
Boşnakça – jastuk; Türkçe – yastık;
Boşnakça – bardak; Türkçe – bardak

122. Dever- dunja, ahir- zeman, baksuz insan. (BI., s.44)
Devr-i dünya, ahir zaman, bahtsız insan.
Boşnakça = dever –dunja ; Türkçe= devr-i dünya
Boşnakça =ahir- zaman; Türkçe =ahir zamanı
Boşnakça =baksuz insan ; Türkçe = bahtsız insan

123. Deva je muteber, jer je duga vrata. (NB., s.45)
Deve boynu uzun olduğundan muteberdir.
Boşnakça – deva; Türkçe – deve
Boşnakça – muteber; Türkçe – muteber

124. Djeca i budale govore istinu, jer se jedino njima oprašta. (BI., s.45)
Sadece çocuklar ve deliler doğruyu söyler çünkü sadece onlar bağışlanır.
Boşnakça – budala ; Türkçe – deli

125. Dobar i budala dva su brata. (BS., s.68)
Iyi ve budala kardeştir.
Boşnakça – budala ; Türkçe – budala

126. Dobar espap (roba) lasno kupca nađe. (BI., s.46)
Iyi malın müşterisi hazır olur.
Boşnakça – espap; Türkçe – mal

127. Dobar savjet para vrijedi. (BI., s.46)
Iyi bir tavsiye para gibi değerlidir.
Boşnakça – pare ; Türkçe – para

128. Dobar soj pokriva loš odgoj. (BI., s.46)
İyi soy kötü ahlakı örter.
Boşnakça – soj; Türkçe – soy

129. Dobru konju ne trebaju mahmuze. (NB., s.49)
Atın iyisine dizgin gerekmez.

130. Dokle mudri ćupriju iznagje, dotle ludi preko vode prigje. (NB., s.353)
Akıllı köprüyü bulana kadar deli suyu geçer.
Boşnakça – ćuprija; Türkçe – köprü

131. Dok mi u džepu šobonji, svak mi dobro govori, kad mi u džepu nestane, svak mi na zlo pristane. (NB., s.51)

Cebimde para sesi varsa duacım yoksa bedduacım çok olur.
Boşnakça – džep; Türkçe – cep

132. Dok ode od sofre do sećije, zaboravi šta je jeo. (BS., s.74)
Sofradan koltuğa gidinceye kadar ne yediğini unutur.
Boşnakça – sofra; Türkçe – sofra

133. Dok preko ćuprije pređeš, med(đ)vjeda stricom nazovi. (BS., s.74)
Köprüden geçerken ayıya dayı de.
Boşnakça – ćuprija; Türkçe – köprü

134. Dok je Bajro obuče Bajram se provuče. (BI., s.47)
Bayro giyinene kadar bayram biter.
Boşnakça – Bajram; Türkçe – bayram

135. Dok se lisici prouči berat, ode koža na pazar. (BS., s.74)
Tilkiye berat okuyuncaya kadar derisi pazara gitti.
Boşnakça – berat; Türkçe – berat
Boşnakça – pazar; Türkçe – Pazar

136. Dok ti je snaga u ruci, dušmanu glavu stuci. (NB., s.52)
Elinde imkan varken düşmanın başını ez.
Boşnakça – dušman; Türkçe – düşman

137. Drveće se sadi, a budale niču same. (BI., s.51)
Ağaçlar dikilir, aptallar kendiliğinden biter.
Boşnakça – budala; Türkçe – budala

138. Dunjaluk- pasiji sefaluk. (BS., s.82)
Dünyalık köpeğin sefası.
Boşnakça – dunjaluk; Türkçe – dünyalık
Boşnakça – sefaluk; Türkçe - sefa

139. Duša ašiklije nikad nije kod kuće. (BS., s.83)
Aşık olanın ruhu evde olmaz.

Boşnakça – ašiklija; Türkçe – aşık olan

140. Dva (h)ata na jednim jaslama biti ne mogu. (BS., s.83)
Iki at bir ahırda durmaz.
Boşnakça – (h)at; Türkçe - at

141. Dva dinara meze, jedan dinar pića. (BS., s.84)
Iki dinar meze, bir dinar rakı.
Boşnakça – meza; Türkçe – meze
Boşnakça – rakija; Türkçe – rakı

142. Dva kapetana brod upropašćuju. (NB., s.437)
Bir gemiyi iki kaptan batırır.
Boşnakça – kapetan ; Türkçe – kaptan

143. Dva pehlivana na jednoj špagi igrat ne mogu. (BS., s.84)
Bir ipte iki cambaz oynamaz.
Boşnakça – pehlivan; Türkçe – cambaz (pehlivan)

144. Džambas je džambasu brat. (BS., s.86)
Cambaz cambazla kardeştir.
Boşnakça – džambas; Türkçe - cambaz

145. Dženet je saburom prekriven. (BS., s. 86)
Cennet sabırla örtülüdür.
Boşnakça – dženet; Türkçe – cennet
Boşnakça – sabur; Türkçe - sabır

146. Džin baška- šejtan baška. (BS., s. 86)
Cin başka şeytan başkadır.
Boşnakça – džin; Türkçe – cin
Boşnakça – baška; Türkçe – başka
Boşnakça – šejtan; Türkçe – şeytan

147. Espap – ćitap, torba i štap. (BS., s.89)

Espap- kitap, çanta ve baston.
Boşnakça- espap; Türkçe- espap
Boşnakça- ćitap; Türkçe – kitap
Boşnakça – torba; Türkçe – çanta

148. Evo džepa đe su pare bile, evo rupe gdje su izlazile. (BI., s.58)
Paranın olduğu yerde cebi bulduk, cebi bulduğumuz yerde deliği bulduk.
Boşnakça – džep; Türkçe – cep

149. Fukarska hasta i gospodska sramota kasno se čuje. (NB., s.58)
Fukaranın hastalığı ile zenginin ayıbı geç duyulur.
Boşnakça – fukara; Türkçe - fukara

150. Gdje je furuna – tu je i hala. (BS., s.95)
Fırın nerede, tuvalet oradadır.
Boşnakça – furuna; Türkçe – fırın
Boşnakça – hala; Türkçe – hela (tuvalet)

151. Gdje horoz kukuriče, kokoši su site. (BI., s.64)
Horozun öttüğü yerde tavuklar tok olur.
Boşnakça – horoz; Türkçe - horoz

152. Gdje kokoši pjevaju, a horozi šute, tu hajra nema. (BS., s.96)
Tavuklar nerede ötüyör, horozlar nerede susuyorsa, orada hayır yoktur.
Boşnakça – horoz; Türkçe – horoz
Boşnakça – hajr; Türkçe – hayır

153. Gdje je leš, tu je i ćevš. (BI., s.64)
Leş nerede leşçi orada.
Boşnakça – leš; Türkçe - leş

154. Gdje je mala, tu je i zijana. (BI., s.60)
Mal nerede ziyan orada.
Boşnakça – mal; Türkçe – mal
Boşnakça – zijan; Türkçe - ziyan

155. Gledaj konja kao brata svoga, a jaši ga kao dušmanina. (NB., s.67)
Atını kardeşin gibi bak, düşmanın gibi bin.
Boşnakça – dušmanin; Türkçe – düşman

156. Goveče pod sedlo a čoban na sedlo ne ide. (NB., s.69)
Semerinin altında dana üstünde çoban olmaz.
Boşnakça – čoban; Türkçe – çoban

157. Haćim i hećim mora se poznati. (NB., s.70)
Hakim ile hekim çabuk belli olur.
Boşnakça – haćim; Türkçe – hakim
Boşnakça – hećim; Türkçe – hekim

158. (H)Alat radi, a majstor se hvali. (BS., s.107)
Alet çalışır, usta övünür.
Boşnakça – (h)alat; Türkçe - alet

159. Hasta malo jede, ali puno troši. (BS., s.108)
Hasta az yer ama çok harcar.
Boşnakça – hasta; Türkçe – hasta

160. Hasum hasumu korana ne uči. (NB., s.72)
Hasım hasmına dua etmez.
Boşnakça – hasım; Türkçe - hasım

161. Hećim liječi, a Bog zdravlje daje. (BS., s.108)
Hekim iyileştirir ama sağlığı Allah verir.
Boşnakça – hećim; Türkçe – hekim

162. Hiljadu jarana je malo, a jedan dušman je mnogo. (BS., s.109)
Bin dost az, bir düşman çoktur.
Boşnakça – dušman; Türkçe - düşman

163. Hitnja je šejtanski posao. (BI., s.68)

Acele işe şeytan karışır.
Boşnakça – šejtan; Türkçe - şeytan

164. Hrđavoj kobili samar dojadi. (BI., s.72)
Güçsüz kısrak semerini bile taşıyamaz.
Boşnakça – samar; Türkçe – semer

165. Hrsuz i pas ne idu zajedno. (NB., s.73)
Hırsız köpeğe dost olmaz.
Boşnakça – hrsuz; Türkçe – hırsız

166. I ćorava koka zrno nađe. (BI., s.72)
Yemi kör tavuk bile bulur.
Boşnakça – ćorav; Türkçe – kör

167. Igra medo u komšije- i pred naša će vrata doći. (BI., s.73)
Komşuda oynayan ayı kapımıza da gelir.
Boşnakça – komšija; Türkçe – komşu

168. Il(i) kupi (h)alat, il(i) ostavi zanat. (BS., s.119)
Ya alet al, ya da zanaat yapma.
Boşnakça – (h)alat; Türkçe – alet
Boşnakça – zanat; Türkçe - zanaat

169. I najoštriji nož ne siječe pamuk. (BI., s.77)
En keskin bıçak bile pamuğu kesmez.
Boşnakça – pamuk; Türkçe – pamuk

170. Inat je loš zanat. (BS., s.125)
İnat kötü zanaat.
Boşnakça – inat; Türkçe – inat
Boşnakça – zanaat; Türkçe - zanat

171. Insan drumom, a hajvan šumom. (BS., s.125)
İnsan yolda, hayvan ormanda gezer.

Boşnakça – insan; Türkçe – insan

Boşnakça – hajvan; Türkçe – hayvan

172. Insan je tvrgji nego gvozdena ćuprija. (NB., s.78)

İnsan demir köprüden daha sert.

Boşnakça – insan; Türkçe – insan

Boşnakça – ćuprija; Türkçe – köprü

173. Iza djeda puca na medvjeda. (BI., s.78)

Dedesinin arkasından ayıya bile kurşun atar.

Boşnakça – djed; Türkçe – dede

174. Izlazi rakija iz njega. (BS., s.134)

Adamdan rakı çıkıyor.

Boşnakça – rakija; Türkçe – rakı

175. Iz mire dva šejtana vire. (NB., s.80)

Sakin durandan iki tane şeytan çıkar.

Boşnakça – šejtan; Türkçe - şeytan

176. Iz svog sela djevojka kao voda u čaši, iz tuđeg kao voda u testiji. (BS., s.131)

Kendi köyündeki kız bardaktaki su gibidir, başka köyündeki kız testideki su gibidir.

Boşnakça – testija; Türkçe – testi

177. Javaš aga hendek var. (NB., s.86)

Yavaş ağa yavaş, hendek var.

Boşnakça – javaš; Türkçe – yavaş

Boşnakça – aga; Türkçe – ağa

Boşnakça – hendek; Türkçe – hendek

Boşnakça – var; Türkçe – var

178. Ječam trče, a rakija viče. (NB., s.86)

Arpa koşturur, rakı coşturur.

Boşnakça – rakija; Türkçe – rakı

179. Jedan turban ne trpi više hodža. (BS., s.144)
Bir sarık fazla hocaya yetmez.
Boşnakça – turban; Türkçe – sarık
Boşnakça – hodža; Türkçe – hoca

180. Jedno jaje snijela, vas komšiluk smela. (BI., s.90)
Tavuk bir yumurtlar, bin rahatsız eder.
Boşnakça – komšiluk; Türkçe – komşu

181. Jednom magarcu jedan samar dosta. (NB., s.88)
Bir eşeğe bir semer yeter.
Boşnakça – samar; Türkçe – semer

182. Jednom krdu jedan čoban dosta. (NB., s.88)
Bir sürüye bir çoban yeter.
Boşnakça – čoban; Türkçe – çoban

183. Jedno zrno pšenice ne može napunit hambara, al pomogne ostalom zrnju koje ga napune. (NB., s.439)
Bir tohum ambarı doldurmasa da diğer tohumların doldurmasına yardım eder.
Boşnakça – hambar; Türkçe – ambar

184. Jeftino meso- čorba za plot. (BI., s.91)
Et ucuz olursa çorba çöpe gider.
Boşnakça – čorba; Türkçe – çorba

185. Jeftin pazar kesu prazni. (BS., s.146)
Ucuz pazar keseyi doldurur.
Boşnakça – pazar; Türkçe – pazar
Boşankça – kesa; Türkçe – kese

186. Jehudija junak, ciganin čoban bit ne može. (NB., s.439)

Yahudiden kahraman, çingeneden çoban olmaz.
Boşnakça – jehudija; Türkçe – yahudi
Boşnakça – čoban; Türkçe – çoban

187. Jutarnji zijan prati do jacije. (BS., s.149)
Sabahki zarar yatsıya kadar sürer.
Boşnakça – zijan; Türkçe – zarar
Boşnakça – jacija; Türkçe - yatsı

188. Kad beg ozebe, raja kiše. (BS., s.150)
Bey üşütünce halkı öksürür.
Boşnakça – beg; Türkçe – bey

189. Kad hočeš o Turčinu da govoriš, skini kapu pa vidi da nije pod njom. (NB., s.90)
Bir Türk hakkında konuşacaksan şapkanı çıkar, içinde Türk var mı diye bak.
Boşnakça – Turčin; Türkçe - Türk

190. Kad horoz zapjeva, nadaj se musafiru. (BS., s.151)
Horoz öterse misafir gelir.
Boşnakça – horoz; Türkçe horoz
Boşnakça – musafir; Türkçe – misafir

191. Kadija te tuži, kadija ti sudi. (BS., s.154)
Kadı yargılar, kadı ceza verir.
Boşnakça – kadija; Türkçe – kadı

192. Kad je džaba, i sirće je slatko. (BS., s.151)
Bedava sirke tatlıdır.
Bedava sirken baldan tatlıdır.
Boşnakça – sirće; Türkçe - sirke

193. Kad je šenluk, nek i hala gori! (BS., s.151)
Şenlikken hela da yansın.
Boşnakça – šenluk; Türkçe – şenlik

Boşnakça – hala; Türkçe – hela

194. Kad pametni popuste, budale zavladaju. (BI., s.93)
Akıllılar vazgeçtiğinde akılsızlar yönetir.
Boşnakça – budala; Türkçe – budala

195. Kad se harči, nek(a) se beli harči! (BS., s.153)
Harcarsan hepsini harca.
Boşnakça – harčiti; Türkçe – harcamak
Boşnakça – beli; Türkçe – belli

196. Kada što čuješ liepo i pametno odmah zapiši, pa makar na duvar. (NB., s.440)
Güzel söz duyduğunda duvara da olsa yaz.
Boşnakça – duvar; Türkçe – duvar

197. Kada šuti i za budalu misle da je pametan. (BI., s.94)
Akılsız susunca akıllı gibi görünür.
Boşnakça – budala; Türkçe – budala

198. Kakav hodža, onaka i djeca.
Hoca nasılsa öğrencileri de öyledir.
Boşnakça – hodža; Türkçe – hoca

199. Kakav imam, taki i džemat. (NB., s.95)
İmam nasılsa cemaat de öyledir.
Boşnakça – imam; Türkçe – imam
Boşnakça – džemat; Türkçe – cemaat

200. Kakva jufka – takva pita. (BS., s.155)
Yufka nasılsa börek de oyledir.
Boşnakça – jufka; Türkçe – yufka

201. Kako hoće onako i radi, u ruci mu čekić i orasi- (NB., s.357)
Elinde çekiç ve ceviz varken istediğini yapar.

Boşnakça – čekić; Türkçe – çekiç

202. Kaži mi koju kajdu pjevaš, da znam s kim imam posla. (BI., s.100)
Söylediğin sarkıyı söyle, sana arkadaşını soyleyeyim.
Boşnakça – kajda; Türkçe – şarkı

203. Kod Armena pameti a kod Jehudije junaštva ne traži. (NB., s.440)
Ermenide akıl, Yahudide cesaret arama.
Boşnakça – Jehudija; Türkçe – Yahudi

204. Ko je dužan i na Bajram- tužan! (BI., s.102)
Borçlunun bayramı olmaz.
Boşnakça – Bajram; Türkçe – bayram

205. Ko je jednom kusao zatvorsku čorbu- kusat će je opet. (BI., s.104)
Hapıshane çorbasından bir kere tadan, o çorbadan yine içer.
Boşnakça – čorba; Türkçe – çorba

206. Ko je jeo pogače neće više kukuruze. (BS., s.164)
Poğaça yiyen mısır ekmeği istemez.
Boşnakça – pogača; Türkçe – poğaça

207. Koga su zmije ujedale i guštera se boji. (BS., s.171)
Yılan sokan kerkeleden korkar.
Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer

208. Ko koga begeniše, sa njim i egleniše. (BS., s.172)
Kim kimi beğenirse onunla eğlenir.
Boşnakça – begenisati; Türkçe – beğenmek
Boşnakça – eglenisati; Türkçe – eglenmek

209. Kol'ko para, tol'ko muzike. (BI., s.102)
Ne kadar para varsa o kadar da müzik vardır.
Boşnakça – pare; Türkçe – para
Boşnakça – muzika; Türkçe – müzik

210. Kome je kadija davudžija, neka mu je Bog jardumdžija. (BS., s.175)
Kadı kime dava açarsa Allah ona yardım etsin.
Boşnakça – kadija; Türkçe – kadı
Boşnakça – davudžija; Türkçe – davacı
Boşnakça – jardumdžija; Türkçe – yardım eden

211. Kome je ruža draga, mora i bodlje milovati. (BS., s.175)
Gülü seven dikenine katlanır.

212. Ko večera rakije, doručkuje vode. (BS., s.170)
Akşam kim raki içerse sabah suyu içer.
Boşnakça – rakija; Türkçe - rakı

213. Koga su zmije ujedale i guštera se boji. (BS., s.171)
Yılanın soktuğu kişi kertenkeleden korkar.
Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer

214. Ko nema sabur- imat će kabur. (BI., s.107)
Sabrı olmayanın kabri olur.
Boşnakça – sabur; Türkçe – sabır
Boşnakça – kabur; Türkçe – kabır

215. Ko sam jede, sam i sofru sprema. (BI., s.103)
Yalnız yemek yiyen, sofrayı kendisi toplar.
Boşnakça – sofra; Türkçe – sofra

216. Koliko sela – toliko adeta. (BS., s.174)
Ne kadar köy varsa o kadar adet var.
Boşnakça – adet; Türkçe - adet

217. Ko sa šejtanom tikve sadi o glavu mu se razbiju. (BI., s.107)
Şeytanla kabak ekenin başında o kabak patlar.
Boşnakça – šejtan; Türkçe – şeytan

218. Ko večera rakije, doručkuje vode. (BS., s.170)

Akşam kim rakı içerse sabah suyu içer.
Boşnakça – rakija; Türkçe – rakı

219. Kol'ko vilajeta, tol'ko adeta. (BI., s.102)
Ne kadar vilayet varsa o kadar da adet vardır.
Boşnakça – vilajet; Türkçe – vilayet
Boşnakça – adet; Türkçe – adet

220. Kuća gori, a amanet stoji. (BI., s.113)
Ev yansa da emanet olarak kalır.
Boşnakça – amanet; Türkçe – emanet

221. Kuća mu se kocem zatvorila, ljuba mu se u rod povratila, a sav mal mu u begluk otišo. (NB., s. 358)
Evine sürgü çekilmiş, eşi kaçmış, malına haciz gelmiş.
Boşnakça – mal; Türkçe – mal

222. Kućni hrsuz, kuću kopa. (NB., s.107)
Evin hırsızı evin altını kazar.
Boşnakça – hrsuz; Türkçe – hırsız

223. Kuda hodža bije, džehenemska varta ne pali. (NB., s.309)
Hocanın dayağının olduğu yerde cehennem ateşi olmaz.
Boşnakça – hodža; Türkçe – hoca
Boşnakça – džehenem; Türkçe – cehennem

224. Kud god odeš ostavljaj pendžeru, nek se moreš opet povratiti. (NB., s.358)
Çıktığın kapıyı açık bırak ki geri dönebilirsin.
Boşnakça - pendžer; Türkçe – pencere

225. Kud je pošla pita nek' ide i tepsija. (BI., s.113)
Börek nereye giderse tepsi de oraya gider.
Boşnakça – tepsija; Türkçe – tepsi

226. Kud je otišo sanduk, nek ide i ključ. (NB., s.358)

Sandık nereye giderse anahtar da oraya gitsin.
Boşnakça – sanduk; Türkçe – sandık

227. Kud svi Turci, tu i mali Mujo. (BI., s.113)
Türkler nereye Muyo oraya.
Boşnakça – Turci; Türkçe – Türkler

228. Lahko je biti hadžija s tuđe grbače. (BS., s.183)
Başkasının sırtından hacı olmak kolaydır.
Boşnakça – hadžija; Türkçe – hacı

229. Lasno je dairu skupiti, ali je mučno razasuti. (NB., s.111)
Insanları toplamak kolay, ama memnun etmek zordur.
Boşnakça – daira; Türkçe – insanlar

230. Lasno je kavgu zametnuti, ali joj je mučno na kraj stati. (NB., s.111)
Kavgayı başlatmak kolay, bitimek zordur.
Boşnakça – kavga; Türkçe – kavga

231. Leg(a)o aga, dig(a)o se beg. (BS., s.185)
Ağa yattı, bey gibi kalktı.
Boşnakça – aga; Türkçe – ağa
Boşnakça- beg; Türkçe – bey

232. Lijepo stoji kao gerdan na žilavu vratu. (NB., s.406)
Kemikli gerdandaki kolye gibi yakışır.
Boşnakça – gerdan; Türkçe – gerdan

233. Lijepa riječ i gvozdena vrata otvara. (BS., s.186)
Güzel söz demir kapıyı açar.
Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.

234. Lijepše je slušati pticu u dubu, nego miša u duvaru. (NB., s.116)
Dağdaki kuşun sesi delikteki fareden iyidir.
Boşnakça – duvar; Türkçe – duvar (delik)

235. Lijepši je mršav sulh, nego pretila dava. (NB., s.116)
Zayıf bir barış, zor bir davadan daha iyidir.
Boşnakça – sulh; Türkçe – barış
Boşnakça – dava; Türkçe – dava

236. Ljubav za ljubav, a sir za pare. (BI., s.119)
Aşk aşk için, peynir para için.
Boşnakça – pare; Türkçe – para

237. Ljudi drumom, a budala šumom. (BI., s.119)
Akıllılar doğru yoldan, budalalar orman yolundan.
Boşnakça – budala; Türkçe – budala

238. Ljudski je život kao čaša šerbeta; u početku slatka i bistra, a što je praznija sve je više mulja. (BS., s.156)
Insan hayatı bir bardak şerbet gibidir. İlk önce tatlı ve temiz, bardak boşalınca kirlidir.
Boşnakça – šerbet; Türkçe- şerbet

239. Malo se u kojoj kući papagan ne nalazi. (NB., s.442)
Her evin bir papağanı vardır.
Boşnakça – papagan; Türkçe – papağan

240. Mimo jorgan ko pruža noge ozebće mu. (NB., s.123)
Ayağını yorganına göre uzat.
Boşnakça – jorgan; Türkçe – yorgan

241. Miraz hak, berićet jok. (BI., s.124)
Miras haktır, bereketi yoktur.
Boşnakça – miraz; Türkçe – miras
Boşnakça – hak; Türkçe – hak
Boşnakça – berićet; Türkçe – bereket
Boşnakça – jok; Türkçe – yok

242. Mlad delija, star prosjak. (BS., s.201)

Genç delikanlı, yaşlı dilenci.
(Gençken yiyici, yaşlıyken dilenci)
Boşnakça – delija; Türkçe – delikanlı

243. Mladost gore opija nego rakija. (BS., s.202)
Gençlik rakidan daha çok sarhoş eder.
Boşnakça – rakija; Türkçe - rakı

244. Mnogo više se uhiti muha s jednom kapi meda, nego li s velikim buretom sirćeta. (NB., s.443)
Bir damla bal ile bir küp sirkeden daha çok sinek avlanır.
Boşnakça – sirće; Türkçe – sirke

245. Može se i u strunjavoj torbi pogače naći. (NB., s.128)
Tozlu torbanın içinden de poğaça çıkabilir.
Boşnakça – pogača; Türkçe – poğaça

246. Mučno je se soja dobaviti, a lasno je s njime boraviti. (NB., s.361)
İyi bir soya sahip olmak zordur ama o soyla yaşamak kolaydır.
Boşnakça – soj; Türkçe - soy

247. Muka duše ne vadi, već sugjeni sahat. (NB., s.314)
Can sıkıntıyla değil ecel ile çıkar.
Boşnakça – sahat; Türkçe – ecel

248. Mušterija je uvijek u pravu. (BS., s.209)
Müşteri her zaman haklıdır.
Boşnakça – mušterija; Türkçe – müşteri

249. Najsposobniji čovjek bez arke teško napreduje. (NB., s.444)
En yetenekli insan bile arkası olmadan zor ilerler.
Boşnakça – arka; Türkçe – arka

250. Najveća je pobjeda oprostit dušmanu. (BS., s.217)
Düşmanı affetmek en büyük zaferdir.

Boşnakça – dušman; Türkçe – düşman

251. Ne gledajte na onoga tko kaže, već gledajte na ono što kaže. (NB., s.445)
Söyleyene değil söyletene bak.

252. Ne hvali se jer će čuti komšija. (NB., s.141)
Övünme; komşun duyacak.
Boşnakça – komšija; Türkçe – komşu

253. Nejma para bez dobra pazara, nit ribe bez duboka vira. (NB., s.362)
Pazar iyi olmadan para, su derin olmadan balık olmaz.
Boşnakça – Pazar; Türkçe - pazar

254. Nejma vina, nejma razgovora. Nejma para, nejma ni jarana. (NB., s.144)
Şarap yok sohbet de yok. Para yok arkadaş da yok.
Boşnakça – pare; Türkçe – para

255. Nejma vladara bez ljudi, nejma ljudi bez para, nejma para bez radnje, nejma radnje bez pravde. (NB., s.445)
Halk olmadan hükümdar, para olmadan halk, iş olmadan para, hükümet olmadan iş olmaz.
Boşnakça – pare; Türkçe – para

256. Nek(a) je kolajli, samo da nije belajli. (BS., s.239)
Kolaylı olsun, belalı olmasın.
Boşnakça – kolajli; Türkçe – kolaylı
Boşnakça – belajli; Türkçe – belalı

257. Ne kupuje se kurban na Bajram. (BI., s.137)
Bayram günü kurban alınmaz.
Boşnakça – kurban; Türkçe – kurban
Boşnakça – Bajram; Türkçe – bayram

258. Nek' ne gori ni šiš ni ćevap. (BI., s.134)
Ne şiş ne kebap yansın.

Boşnakça – šiš; Türkçe – şiş

Boşnakça – ćevap; Türkçe – kebap

259. Ne kolju horoza što pjeva, nego što pjeva u nevakat. ((BS., s.136)

Vakitsiz öten horozu keserler.

Boşnakça – horoz; Türkçe – horoz

Boşnakça – nevakat; Türkçe – vakitsiz

260. Ne prodaji bostandžiji bostana. (BI., s.137)

Bostancıya bostan satılmaz.

Tereciye tere satılmaz.

Boşnakça – bostandžija; Türkçe – bostancı

Boşnakça – bostan; Türkçe – bostan

261. Neka propadne selo, a nek ne propadne u selu adet. (BI., s.134)

Köy yıkılsın ama köyün adetleri yıkılmasın.

Boşnakça – adet; Türkçe – adet

262. Ne posuđuj pare prijatelju: izgubit ćeš i pare i prijatelja. (BI., s.141)

Arkadaşına borç verirsen hem paranı hem de arkadaşını kaybedersin.

Boşnakça – pare; Türkçe – para

263. Nema većeg dušmana od jezika. (BS., s.243)

Dilden daha büyük düşman yoktur.

Boşnakça – dušman; Türkçe – düşman

264. Ne može pametan toliko popustiti koliko budala može zategnuti. (BI., s.139)

Aptalın sıktığını akıllı gevşetemez.

Boşnakça – budala; Türkçe – budala

265. Ne može temre u harar. (NB., s.151)

Mızrak çuvala sığmaz.

Boşnakça – temre; Türkçe – mızrak

Boşnakça – harar; Türkçe – çuval

266. Ne može se glavom u berbernicu, a guzicom u aščinicu. (BI., s.138)
Aynı anda başın berbere, kıçın lokantaya gidemez.
Boşnakça – berber; Türkçe – berber
Boşnakça – aščija; Türkçe – aşçı

267. Ne vrijedi ćoravom namigivati ni gluhom šaptati. (BS., s.236)
Kör olana göz kırpmanın, sağır olana fısıldamanın faydası yoktur.
Boşnakça – ćorav; Türkçe – kör olan

268. Ne zabadaj ruku u tugju kesu niti oko u tugje pismo. (NB., s.445)
Başkasının cebine elini uzatma, başkasının mektubuna gözünü dikme.
Boşnakça – kesa; Türkçe - kese

269. Ne zna rakija šta je kadija. (BS., s.236)
Rakı kadının ne olduğunu bilmez.
Boşnakça – rakija; Türkçe – rakı
Boşnakça – kadija; Türkçe – kadı

270. Ne zna vino šta je din. (NB., s.158)
Şarap din bilmez.
Boşnakça – din; Türkçe – din

271. Ni bratu se ne ide svaki dan na zijafet. (NB., s.160)
Her gün kardeşine bile ziyafete gidilmez.
Boşnakça – zijafet; Türkçe – ziyafet

272. Nije najbogatiji onaj koji najviše ima nego onaj koji najmanje treba. (BS., s.252)
En çok şeye sahip olan zengin değildir, en az şeye ihtiyacı olan zengindir.

273. Nije bogat ko ima novac bahat, već ko je rahat. (BS., s.250)
Parası olan değil, rahat olan zengindir.
Boşnakça – rahat; Türkçe - rahat

274. Nije kalpak za poturčenjaka, a niti je sedlo za magarca. (NB., s.363)

Türk'e kalpak, eşeğe semer olmaz.
Boşnakça – kalpak; Türkçe – kalpak

275. Nije kome je namijenjeno, već kome je suđeno. (BS., s.251)
Sen istediğine veremezsin, Allah istediğine verir.

276. Nije lahko kadija postati, a maslo će samo kući doći. (NB., s.363)
Kadı olmak zordur, tereyağı kadının evine kendi gelir.
Boşnakça- kadija; Türkçe – kadı

277. Nije najbogatiji onaj koji najviše ima, nego onaj kome najmanje treba- (BS., s. 252)
En çok şeye sahip olan zengin değidir, en az şeye ihtiyacı olan zengindir.

278. Nije lijepo što je lijepo, već je lijepo što je srcu drago. (BS., s.252)
Güzel olan güzel değil, kalbe yakın olan güzeldir.

279. Nije nebo sve što kroz badžu vidiš. (BI., s.148)
Bacadan görünen bütün gökyüzü değil.
Boşnakça – badža; Türkçe – baca

280. Nije važno šta se govori, nego ko govori. (BS., s.255)
Ne söylediği değil, kimin söylediği önemlidir.

281. Oblizo pas tendžeru, i opet tendžera ostala što jest. (BI., s.152)
Tencereyi köpek yaladı, tencere yine tencere kaldı.
Boşnakça – tendžera; Türkçe – tencere

282. Obrao zelen bostan. (BI., s.152)
Bostanı yeşilken kopardı.
Ham meyveyi dalından kopardılar
Boşnakça – bostan; Türkçe – bostan

283. Odvedi budalu u Stambol- budala te budala. (BI., s.156)
Budalayı İstanbul'a da götürsen budaladır.

Boşnakça – budala; Türkçe – budala

284. Odvedi magarca u Stambol- magarac opet magarac. (BI., s.156)
Eşeği İstanbul'a da götürsen eşektir.
Boşnakça – Stambol; Türkçe – İstanbul

285. Od duhana kuća popljuvana, od rakije kuća poplakuje, a od vina kuća nemirna. (NB., s.365)
İçinde, rakı olan ev ağlar, şarap olan ev huzursuz, tütün olan ev kirli olur.
Boşnakça – rakija; Türkçe – rakı

286. Od inata nema goreg zanata. (BI., s.153)
Inattan kötü zanaat yoktur.
Boşnakça – inat; Türkçe – inat
Boşnakça – zanat; Türkçe – zanaat

287. Od nekog devu a od nekog dovu. (NB., s.447)
Kiminin parası, kiminin duası.
Boşnakça – dova; Türkçe – dua

288. Od pazara(gotovine) pravi veresiju. (BS., s.268)
Elindeki paradan veresiye yapma. (Elinde para varsa borçlanma)
Boşnakça – pazar; Türkçe – Pazar
Boşnakça – veresija; Türkçe - veresiye

289. Od tebe sefte- od Boga berićet. (BI., s.155
Siftahı senden, bereketi Allah'tan.
Boşnakça – sefta; Türkçe – siftah
Boşnakça – berićet; Türkçe – bereket

290. Od te rakije boli glava cijeli komšiluk. (BS., s.269)
O rakı bütün komşuların başını ağrıtır.
Boşnakça – rakija; Türkçe – rakı
Boşnakça – komšiluk; Türkçe – komşular

291. Ondje nije ni od po 'oke druga, koji neće platit čašu vina, u mejhani za svoj jarana. (NB., s.366)

Meyhanede bir kadeh şarap söylemeyenden dost olmaz.

Boşnakça – mejhana; Türkçe – meyhane

292. Okolo kalaj, unutra belaj. (BI., s.156)

Dışı kalaylı, içi belalı.

Boşnakça – kalaj; Türkçe – kalaylı

Boşnakça – belaj; Türkçe - belalı

293. Pametan jede da bi živio, a budala živi da bi jeo. (BI., s.163)

Akıllı insan yaşamak için yer, akılsız yemek için yaşar.

Boşnakça – budala; Türkçe – budala

294. Pametan piše, a budala pamti. (BI., s.163)

Akıllı insan yazar, akılsız aklında tutar.

Boşnakça – budala; Türkçe – budala

295. Pametnije je jutro od večeri. (BS., s.286)

Sabah akşamdan daha hayırlıdır.

296. Pametnome ne treba savjet, a budali ćeš ga uzalud davati. (BI., s.163)

Deliye akıl vermek boşuna, akıllının zaten ıhtıyacı yok.

Boşnakça – budala; Türkçe – budala

297. Pametnom insanu dovoljan je i išaret. (BI., s.163)

Akıllı olana ipucu yeter.

Boşnakça – išaret; Türkçe - ipucu

298. Para na paru, fukara na fukaru. (BI., s.165)

Para parayı, fukara fukarayı çeker.

Boşnakça – para; Türkçe – para

299. Para na paru, uš na fukaru. (BI., s.165)

Para parayı, fukara biti çeker.

Boşnakça – para; Türkçe – para

Boşnakça – fukara; Türkçe – fukara

300. Para na paru, uš na uš. (BI., s.165)

Para parayı, bit biti çeker.

Boşnakça – para; Türkçe – para

301. Para vrti gdje burgija neće. (BS., s.288)

Üçkağıdın olmadığı yerde para olur.

Boşnakça – pare; Türkçe – para

302. Pare ne kvare ljude nego budale.

Insanları para değil, ahmaklık bozar.

Boşnakça – pare; Türkçe – para

303. Pazi komšiju bolje nego brata. (BS., s.290)

Komşuna kardeşinden iyi bak.

Boşnakça – komšija; Türkçe – komşu

304. Pjana glava ne nosi bajraka. (BI., s.168)

Sarhoş kafası bayrağı taşımaz.

Boşnakça – bajrak; Türkçe – bayrak

305. Pjana glava puna je veselja, al se brzo kaje i pišmani. (NB., s.366)

Sarhoşluğun başı şen şakrak sonu pişmanlık olur.

Boşnakça – pišmaniti; Türkçe – pişman olmak

306. Pravi pitu bez tepsije. (BS., s.311)

Tepsisiz börek olmaz.

Boşnakça – tepsija; Türkçe – tepsi

307. Prazna torba je teža od pune. (BI., s.183)

Boş kese dolu keseden daha ağırdır.

Boşnakça – torba; Türkçe – torba (kese)

308. Preči je komšija nego košulja. (BS., s.313)
Komşun gömleğinden daha değerlidir.
Boşnakça – komšija; Türkçe – komşu

309. Pred kijamet svakakav alamet. (BS., s.313)
Kıyamet gelmeden alameti gelir.
Boşnakça – kijamet; Türkçe – kıyamet
Boşnakça – alamet; Türkçe - alamet

310. Prionuo kao gladna mačka za džigericu. (NB., s.395)
Aç kedinin ciğer yediği gibi yer.
Boşnakça – džigerica; Türkçe – ciğer

311. Prođi se starog berbera i mladog hekima. (BI., s.187)
Yaşlı berberden ve genç hekimden uzak dur.
Boşnakça – berber; Türkçe – berber
Boşnakça – hekim; Türkçe – hekim

312. Protjerao devu kroz iglene uši. (BS., s.325)
Deveyi iğne deliğinden geçirdi.
Boşnakça – deva; Türkçe – deve

313. Prošetao miš po rafi, pa oborio sunđer i razbio mi glavu. (BS., s.325)
Fare rafta gezdi, süngeri düşürdü ve kafamı kırdı.
Boşnakça – rafa; Türkçe – raf
Boşnakça – sunđer; Türkçe – sünger

314. Pokrij se koliko je jorgan dugačak. (BI., s.171)
Ayağını yorganına göre uzat.
Boşnakça – jorgan; Türkçe – yorgan

315. Poradi jedne mušterije dućan se ne otvara. (BI., s.182)
Dükkan bir müşteri için açılmaz.
Boşnakça – mušterija; Türkçe- müşteri
Boşnakça – dućan; Türkçe – dükkan

316. Poslovica je u razgovoru kao zublja u mraku. (NB., s.449)
Sohbette bir atasözü karanlıkta yanan mum gibidir.

317. Pozvali magarca na pir, odgovori: bezbeli treba vode ili drva. (NB., s.449)
Eşeği dergaha çağırmışlar, eşek odun mu lazım su mu demiş.
Boşnakça – bezbeli; Türkçe – besbelli

318. Razbijena glava, gotova dava. (NB., s.204)
Baş yaralandıysa dava hazırdır.
Boşnakça – dava; Türkçe – dava

319. Sabah je pametniji od akšama. (BS., s.344)
Sabah akşamdan daha hayırlıdır.
Boşnakça – sabah; Türkçe – sabah
Boşnakça – akšam; Türkçe - akşam

320. Sačekaj da se hadžijino samelje. (BS., s.344)
Önce hacının buğdayının öğütülmesini bekle.
Boşnakça – hadžija; Türkçe - hacı

321. Sam svoj dušmanin. (BS., s.346)
Kendi kendinin düşmanı.
Boşnakça – dušmanin; Türkçe – düşman

322. Sa svojima jedi i pij, (ij i pij) ali ališ-veriš ne čini! (BI., s.199)
Dost ile ye-iç, alış veriş yapma.
Boşnakça - ališ-veriš; Türkçe – alışveriş

323. Siromah je i na piru bez kašike. (BI., s.201)
Fakirin pirinde bile kaşık olmaz.
Boşnakça – kašika; Türkçe – kaşık

324. Slijepca za put i budalu za savjet ne valja pitati. (BI., s.203)
Köre yol, akılsıza akıl sorulmaz.

Boşnakça – budala; Türkçe – budala

325. Sit gladnom ne vjeruje. (BS., s.352)
Tok açın halinden anlamaz.

326. S kokošima liježe, s horozima ustaje. (BS., s.343)
Tavuklarla yatıyor, horozlarla kalkıyor.
Boşnakça – horoz; Türkçe - horoz

327. S njim valja abdest uzimati. (BS., s.343)
Abdest alınacak kadar temiz.
Boşnakça – abdest; Türkçe - abdest

328. S parama je vruć džep, a studena postelja. (BS., s.343)
Paranın olduğu cep sıcak, ama yattığın mezar soğuk.
Boşnakça – para; Türkçe – para
Boşnakça – džep; Türkçe – cep

329. Sposoban kalfa brzo preteče majstora. (NB., s.451)
Yetenekli kalfa ustasını geçer.(Boynuz kulağı geçer.)
Boşnakça – kalfa; Türkçe – kalfa

330. Stado bez čobana brzo postrada. (NB., s.451)
Çobansız sürü çabuk dağılır.
Boşnakça – čoban; Türkçe – çoban

331. Stari prijatelj ne može bit dušmanin ako i bude za dugo nije. (NB., s.451)
Eski dost düşman olmaz. Olsa da uzun sürmez.
Boşnakça – dušmanin; Türkçe – düşman

332. Stao k(a)o binamaz pred džamiju. (BS., s.365)
Caminin önünde binamaz gibi durdu.
Boşnakça – binamaz; Türkçe – binamaz
Boşnakça – džamija; Türkçe – cami

333. Star se konj rahvanu ne uci. (BI., s.203)
Yaşlı ata rahvan öğretilmez.
Boşnakça – rahvan; Türkçe – rahvan

334. S tobom ni u džamiju ni u crkvu. (BS., s.343)
Seninle ne camiye ne kiliseye gidilir.
Boşnakça – džamija; Türkçe – cami

335. Sto vira za stotinu lira. (BI., s.204)
Yüz liraya yüz din.
Boşnakça – lira; Türkçe – lira

336. Svaka budala ima svoje veselje. (BI., s.207)
Her delinin ayrı eğlencesi olur.
Boşnakça – budala; Türkçe – budala

337. Svaki pravi Musloman treba da je i vjeran i ozbiljan. (NB., s.452)
Hakiki müslüman ciddi ve sadık olmalı.
Boşnakça – Musloman; Türkçe – müslüman

338. Svako svoj samar nosi. (BS., s.374)
Herkes kendi semerini taşır.
Boşnakça – samar; Türkçe – semer

339. Svaki pravi Musloman treba da je i vjeran i ozbiljan. (NB., s.452)
Hakiki müslüman ciddi ve sadık olmalı.
Boşnakça – Musloman; Türkçe – müslüman

340. Svakoj rgji ejvalah, ostala ćelava glava. (NB., s.225)
Her kötülüğe eyvallah dersen başında tüy kalmaz.
Boşnakça – ejvalah; Türkçe – eyvallah
Boşnakça – ćelav; Türkçe - kel

341. Svako svoje dijete i svoju pamet najbolje begeniše. (NB., s.452)
Herkesin çocuğu en iyi çocuk, aklı en iyi akıl.

Boşnakça – begenisati; Türkçe – beğenmek

342. Svako svoj samar nosi. (BS., s.374)
Herkes kendi semerini taşır.
Boşnakça – samar; Türkçe - semer

343. Svašta je novo bolje, šljem troje: vino, hećim i prijatelj. (NB., s.452)
Şarap, hekim ve arkadaş hariç herşeyin yenisi iyidir.
Boşnakça – hećim; Türkçe – hakim

344. Svemu ima vakat i vrijeme, prvi zore svanut se ne more. (NB., s.370)
Herşeyin vakti vardır. Şafak sökmeden güneş doğmaz.
Boşnakça – vakat; Türkçe – vakit

345. Sve su pite pitice, samo je burek- pitac. (BI., s.210)
Etli börek büyük börek, diğerleri küçük börek.
Boşnakça – burek; Türkçe – börek

346. Šejtan nije držao koze, ali je prodavao sir. (BI., s.214)
Şeytan keçileri yokken peynir satar.
Boşnakça – šejtan; Türkçe – şeytan

347. Šejtanov najmiliji posao je brzina. (BS., s.382)
Şeytanın en sevdiği iş hızdır.
Boşnakça – šejtan; Türkçe – şeytan

348. Štedi dok je puna vreća, jer poslje nije fajde. (NB., s.230)
Kese doluyken az harca yoksa kesenin faydası olmaz.
Boşnakça – fajda; Türkçe – fayda

349. Što jedna budala obatali, deset pametnih ne može popraviti. (BI., s.214)
Bir delinin bozduğunu on akıllı tamir edemez.
Boşnakça – budala; Türkçe – budala

350. Što je dobro, samo se hvali, nije lazum da ga drugi kažu. (NB., s.371)

Değerli olanın reklama ihtiyacı olmaz.
Boşnakça – lazum; Türkçe – lazım

351. Što je prošlo za to i ne pitam, sjaši s konja džaba ti kirija. (NB., s.371)
Başından geçeni sormam, attan in kalacak yerin benden.
Boşnakça – kirija; Türkçe – kira

352. Što je više jaja, gušća je čorba. (NB., s.234)
Yumurta ne kadar çoksa çorba o kadar koyu olur.
Boşnakça – čorba; Türkçe – çorba

353. Što ne platiš na mostu platit češ na ćupriji. (BS., s.389)
Köprüden geçerken ödemediğin şeyleri Sırat köprüsünde ödeyeceksin.
Boşnakça – ćuprija; Türkçe - köprü

354. Što može zamisliti kokuz ne može podnijeti denjiz. (BS., s.389)
Fakir neler düşünür ki deniz bile kaldıramaz.
Boşnakça – denjiz; Türkçe – deniz

355. Što pamet ne kabuli, nije lahko vjerovati. (NB., s.454)
Aklın kabul etmediğine inanmak zordur.
Boşnakça – kabul; Türkçe – kabul etmek

356. Što si mrke objesio brke, piva ne češ razgovora nejmaš, a kad gori barut pred očima svu družinu po imenu vičeš. (NB., s.372)
Bıyıklarını neden buruyorsun? Biran yok, sohbetin yok ama ateşte kalınca herkesi çağırıyorsun.
Boşnakça – brk ; Türkçe – bıyık
Boşnakça – barut; Türkçe – barut

357. Tarhana je muslomanska hrana, a kaurska kupus i slanina. (NB., s.240)
Tarhana müslüman, domuz etli kapuska gayrimüslim.
Boşnakça – tarhana; Türkçe – tarhana
Boşnakça – musloman; Türkçe – müslüman
Boşnakça – kupus; Türkçe – kupuska

358. Teško kući mladog domaćina, i ovcama l'jenog čobanina. (NB., s.373)
Çocukların acemi baba ile, koyunların tembel çoban ile işleri zor olur.
Boşnakça – čobanin; Türkçe – çoban

359. Teško loncu iz mahale začin čekajući. (BI., s.219)
Komşunun getireceği baharatı bekleyen kazana yazık!
Boşnakça – mahala; Türkçe – mahalle

360. Tko dug mora platit na bajram, kratak mu je ramazan. (NB., s.454)
Bayrama borcu olana Ramazan kısadır.
Boşnakça – bajram; Türkçe – bayram
Boşnakça – ramazan; Türkçe – Ramazan

361. Tko je drag ehaliji, drag je i valiji. (NB., s.248)
Halkın övdüğünü vali de sever.
Boşnakça – valija; Türkçe – vali

362. Tko je svakome prijatelj, il je odveć bogat, il je predrta fukara. (NB., s.249)
Herkesle dost olan ya çok zengin yada çok fakirdir.
Boşnakça – fukara; Türkçe – fukara

363. Tko ne čuva fesa, ne će ni kalpaka. (NB., s.252)
Fese sahip çıkamayan kalpağa da sahip olamaz.
Boşnakça – fes; Türkçe – fes
Boşnakça – kalpak; Türkçe – kalpak

364. Tko ne će tarhane, nije za hrane. (NB., s.251)
Tarhana istemeyenin karnı toktur.
Boşnakça – tarhana; Türkçe - tarhana

365. Tko nejma stida nejma ni dina. (NB., s.454)
Utanması olmayanın dini de olmaz.
Boşnakça – din; Türkçe – din

366. Tko ne traži nasihata izješče šamar musibeta. (NB., s.253)

Nasihat aramayan musibetin tokadını yer.
Boşnakça – nasihat; Türkçe – nasihat
Boşnakça – musibet; Türkçe - musibet

367. Tko sebe begeniše, drugi ga ne begeniše. (NB., s.455)
Kendini beğenen başkasını beğenmez.
Boşnakça – begenisati; Türkçe - beğenmek

368. Tko želi biti rahat (miran) neka bude nijem, gluh i ćorav. (NB., s.456)
Rahat olmak isteyen kör, sağır ve dilsiz olsun.
Boşnakça – rahat; Türkçe – rahat
Boşnakça – ćorav; Türkçe – kör

369. Tobe došo- svega se prošo. (BI., s.220)
Tövbe etti- herşeyden vazgeçti.
Boşnakça – tobe; Türkçe – tövbe

370. Traži kruha nad pogaču. (BI., s.221)
Poğaçanın üstünde ekmek istiyor.
Boşnakça – pogača; Türkçe – poğaça

371. Trbuh je najbolji sa(h)at. (BS., s.402)
En iyi saat karnındır.
Boşnakça – sa(h)at; Türkçe - saat

372. Triput mjeri, jednom sijeci. (BS., s.404)
Yüz ölç bir biç.

373. U cara kula blaga, al(i) mu je hedija draga. (BI., s.228)
Sultanın kalesi servetle dolu olsa da yine hediyeyi sever.
Boşnakça – kula; Türkçe – kale
Boşnakça – hedija; Türkçe – hediye

374. Udovica djevojka nije, džigerica meso nije. (NB., s.268)
Dul; kız değil, ciğer; et değil.

Boşnakça – džigerica; Türkçe - ciğer

375. U šupalj se džep novac ne stavlja. (BS., s.412)
Yırtık cebe para konmaz.
Boşnakça – džep; Türkçe – cep

376. U starom selu teško je novi adet uspostaviti. (BI., s.231)
Eski köye yeni adet olmaz.
Boşnakça – adet; Türkçe – adet

377. U svakoj je kući crn odžak. (NB., s.274)
Her evde kara bir ocak bulunur.
Boşnakça – odžak; Türkçe – ocak

378. U šupalj se džep novac ne stavlja. (BS., s.412)
Yırtık cebe para konmaz.
Boşnakça – džep; Türkçe – cep

379. U tuđem malu nema mala. (BI., s.235)
Kimsenin malından kemseye fayda gelmez.
Boşnakça – mal; Türkçe – mal

380. Uz brdo ne puši duhana, niz brdo ne jaši hajvana, stojeći ne trti insana! (BI., s.233)
Yokuş çıkarken tütün içme, yokuş inerken hayvana, düzlükte insana binme.
Boşnakça – hajvan; Türkçe – hayvan
Boşnakça – insan; Türkçe – insan

381. Uzjahao sa sedla na samar. (BI., s.234)
Binekten indi, semere bindi.
Attan inip eşeğe bindi.
Boşnakça – samar; Türkçe – semer

382. Valja zviždat, pa da ovce za čobanom idu. (NB., s.279)
Koyunların çobanın peşinden gitmesi çobanın ıslığına bağlıdır.

Boşnakça – čoban; Türkçe – çoban

383. Vanjski džep, tuđi džep. (BS., s.428)
Dış cep başkasının cebi.
Boşnakça – džep; Türkçe – cep

384. Vakat došo, vijek prošo. (BI., s.235)
Vakit geldi, asır geçti.
Boşnakça – vakat; Türkçe – vakit

385. Vakat za crna obraza i loša insana. (BS., s.428)
Kara yanaklı (kötü insan) için vakit geldi.
Boşnakça – vakat; Türkçe – vakit
Boşnakça – insan; Türkçe – insan

386. Vatra i barut ne mogu zajedno. (BI., s.237)
Ateşle barut yan yana durmaz.
Boşnakça – barut; Türkçe – barut

387. Vatra se zejtinom ne gasi. (BI., s.237)
Ateş, yağ ile söndürülmez.
Boşnakça – zejtin; Türkçe – yağ

388. Velik turban- pod njim hodže nema. (BI., s.237)
Kocaman sarık var, altında hoca yok.
Boşnakça – turban; Türkçe – sarık
Boşnakça – hodža; Türkçe – hoca

389. Više harča, neg omča. (BI., s.327)
Harçtan omaç'tan fazla.
Boşnakça – harč; Türkçe – harç

390. Više je kašika- doći će nam gosti. (BS., s.434)
Çok kaşık var misafirler gelecek.
Boşnakça – kašika; Türkçe – kaşık

391. Vozi polahko da stigneš navakat. (BI., s.240)
Yavaş sürersen vaktinde varırsın.
Boşnakça – navakat; Türkçe - vaktinde

392. Vučeš slamu ispod svog samara. (BS., s.439)
Semerinin altından saman alıyor.
Boşnakça – samar; Türkçe - semer

393. Vuk dlaku mijenja, ali ćud nikada. (BS., s.440)
Can çıkar huyu çıkmaz.

394. Zaludu su novci u sanduku, kad je prazna u domaćina glava. (NB., s.459)
Sahibinin aklı yoksa sandıktaki paralar boşadır.
Boşnakça – sanduk; Türkçe – sandık

395. Zaludu su kula i pendžeri kad nije ništa u tendžeri. (BI., s.241)
Tencerede yemek yokken kale ve pencerelerin sayısının önemi yoktur.
Boşnakça – kula; Türkçe – kale
Boşnakça – pendžer; Türkçe – pencere
Boşnakça – tendžeri; Türkçe – tencere

396. Zanat je u nevolji hrana. (BS., s.446)
Belada zanaat gıdadır.
Boşnakça – zanat; türkçe - zanaat

397. Zanat zlata vrijedi. (BS., s.446)
Zanaat altın gibidir.
Boşnakça – zanat; Türkçe – zanaat

398. Zao komšija, veliko zlo. (BS., s.446)
Kötü komşu çok büyük bir kötülüktür.
Boşnakça – komšija; Türkçe – komşu

399. Za sofrom skrati ruku, a među ljudima jezik. (BI., s.242)
Sofrada elini, insanlarla konuşurken dilini kes.

Boşnakça – sofra; Türkçe – sofra

400. Zdrav čovjek ima hiljadu želja, a bolestan samo jednu. (BS., s.451)
Sağlıklı adamın bin arzusu hastanın bir arzusu vardır.

401. Zdrav duh u zdravom tijelu. (BS., s.451)
Sağlıklı bedende sağlıklı ruh.

402. Zengjil pametan, odjeven lijep. (NB., s.292)
Zengin insan akıllı insan, şık insan güzel insan muamelesi görür.
Boşnakça – zengjil; Türkçe- zengin

403. Zengil sestra bratu draga, zdrava žena mužu draga. (NB., s.292)
Ablası zengin olan ablasını, hanımı güzel olan hanımını sever.
Boşnakça – zengjil; Türkçe - zengin

404. Zlato daje sjaj, ali ne i sreću. (BS., s.453)
Altın parlaklık verir ama mutluluk vermez.
Para ile saadet olmaz.

405. Zlato je čisto i u prljavoj vreći. (BS., s.453)
Altın kirli poşette bile temiz kalır.

406. Zrno po zrno pogača, kamen po kamen palača. (BS., s.456)
Tahılla tahıl poğaça, taşla taş saray olur.
Boşnakça – pogača; Türkçe – poğaça

407. Zulumu aršina nema. (NB., s.296)
Zulümün ölçüsü olmaz.
Boşnakça – zulum; Türkçe – zulüm

408. Žena je rodjena tri dana prije šejtana. (BI., s.247)
Kadın şeytandan üç gün önce doğdu.
Boşnakça – šejtan; Türkçe – şeytan

409. Žena koja donese miraz, vlada mužem. (BS., s.459)
Miras getiren kadın kocasının sahip olur.
Boşnakça – miraz; Türkçe - miras

410. Žena se u plač, a hrsuz u krive jemine uzda. (BS., s.459)
Kadının ağlamasına, hırsızın yalan yeminlerine inanılır.
Boşnakça – hrsuz; Türkçe – hırsız
Boşnakça – jemin; Türkçe - yemin

411. Žene su kao vino, što su starije to su bolje. (BS., s.459)
Kadınlar şarap gibidir, yaşlanınca daha güzel olur.

412. Žestoko sirće svome sudu naudi. (NB., s.299)
Keskin sirke küpüne zarar.
Boşnakça – sirće; Türkçe – sirke

413. Živi kao vuk na kijamet. (BI., s.251)
Kurt zaten kıyametteymiş gibi yaşar.
Boşnakça – kijamet; Türkçe – kıyamet

414. Živi za tri ćejfa. (BS., s.462)
Üç keyif için yaşar.
Boşnakça – ćejf; Türkçe – keyif

415. Žurba je šejtanski posao. (BS., s.463)
Acele etmek şeytanın bir işidir.
Boşnakça – šejtan; Türkçe - şeytan

5.2. Deyimlerin Siralaması

Deyimler çok çeşitli niteliklere sahip olduğu için, birbirinden tamamen ayrık kümelere ayrılması olanaksızdır. Genellikle asıl nitelikleri (düşünüş, zevk, yaşayış, kültür, ulusal değer, dünya görüşü, gelenek, inanç vb.) değil de; yan nitelikleri (dil bakımından kuruluşları ve anlamları) düşünüldüğünde kümelere ayırmak daha olasıdır. Halkbilimci Ömer Asım Aksöy, bu doğrultuda deyimleri kümelemeyi denemiş ve belirli bazı kümelere ayırabilmiş.

Mecaz yoluyla anlatım güzelliği ve özgürlük kazanmış olanlar: En kalabalık ve en önemli kümedir: *ağzı bozuk; alacağına şahin, vereceğine karga; vur beline kazmayı* gibi.

İki yargılı ve uyaklı olanlar: Çoğunlukla şiirsel bir anlatım güzelliği taşırlar. Bu kümedeki deyimlerin bir bölümünde yargılardan bir tanesi; anlamca gerekli olmayıp; yalnızca uyak yaratmak için kullanılmıştır: *anca beraber, kanca beraber; ayvaz kasap, hep bir kasap* gibi.

Öykücük ya da konuşma biçiminde olanlar
Bir öyküye ya da olaya dayananlar
Adetleri inanışları ve gelenekleri bildirenler
Bir sözcük ve özel bir eylemlikle kurulanlar
Anlatım güzelliği düşünülmeden, bir kavramı belirtmek için kurulanlar
Belirli dil bilgisi kurallarıyla kurulmayanlar
Eksiltili anlatım biçiminde olanlar
İkileme şeklinde olanlar

Metin Yurtbaşı'nın „Sınıflandırılmış Deyimler Sözlüğü“ bu eserde sergilediği „kavramsal sınıflandırılma“ yöntemi deyimlerin yukarıdaki tanımlama ve fonksyonlarına içerdiği ifade ettikleri „anlam“ yönünden gruplandırılması temeline dayanmaktadır. Derlemelerdeki deyimler ayrıca alfabetik bir sıralamada tanımları, örnekleri ve çizimleri, hatta hikayeleri ile de sunulmuştur. Deyimleri bir anlam, bir düşünce öbeği ve bir kavram başlığı altında toplayarak sunmanın en büyük yararı okurun deyim olgusuna münferit olarak değil anlambilimsel bir yönden yaklaşmasını sağlamaktadır. Bir kavram şemsiyesi altında öbeklenen söz grupları ilgili oldukları kavramın çeşitli nüanslarını birlikte yansıtarak onu pekiştirirler ve ifade ettikleri deyimlerin daha kolay öğrenilmesini sağlar.[12]

1. Ačik- dijete! (BI., s.13)

[12] Metin Yurtbaşı, Sınıflandırılmış Deyimler Sözlüğü; Excellence Publishing, İstanbul, 2013.

Açık- çocuk!
Boşnakça – ačik; Türkçe – açık

2. Allah emanet. (BS., s.11)
   Allaha emanet ol. (Allaha emanet olmak)

3. Allahu ekber! (BS., s.11)
   Allahu ekber!

4. Allah razila. (BS., s.11)
   Allah razi olsun

5. Allah selamet! (BS., s.11)
   Allah selamet versin!

6. Alejkum selam. (BS., s.11)
   Aleykumu selam.

7. Baca fal. (BS., s.14)
   Fal bakmak.
   Boşnakça – fal; Türkçe - fal

8. Badava mu govorit. (BS., s.16)
   Ona konuşmak bedava.
   Boşnakça – badava; Türkçe - bedava

9. Bajram Šerif Mubarek Olsun! (BS., s.16)
   Bayram-ı Şerifi Mübarek Olsun!
   (Bayram-ı Şerifi Mübarek olmak)

10. Bambadava. (BS., s.17)
    Besbedava.

11. Bašun sagolsun. (BS., s.17)
    Başın sağolsun.

12. Biber po pilavu. (BI., s.17)
    Pilav üstündeki karabiber.
    (Üstü karabiberli pilav olmak)
    Boşnakça – biber; Türkçe – karabiber
    Boşnakça – pilav; Türkçe – pilav

13. Bir vaktile. (BS., s.22)
    Bir vakit. (Geçmişte)

14. Bije ga baksuz. (BS., s.20)
    Bahtı olmayan zor yaşar. (Bahtı olmayan zor yaşamak)
    Boşnakça – baksuz; Türkçe – bahtı olmayan

15. Bijelo dugme. (BS., s.21)
    Beyaz düğme.
    (Boşnaklarda uğur getirdiğine inanılmaktadır.)
    Boşnakça – dugme; Türkçe – düğme

16. Bilo mu je (i) vakat. (BS., s.21)
    Vakti gelmek.
    Boşnakça – vakat; Türkçe - vakti

17. Bistar ko Šukrijina boza. (BI., s.18)
    Şükrü'nün bozası gibi parlak. (Şükrü'nün bozası gibi parlak olmak)
    Boşnakça – boza; Türkçe – boza

18. Brz ko baba na kahar. (BI., s.30)
    Ninenin bedduası kadar çabuk. (Ninenin bedduası kadar çabuk olmak)
    Boşnakça – kahar ; Türkçe – bedduası

19. Budala bio i ost(a)o. (BS., s.36)
    Budalaydı, budala kaldı. (Budala olmak, budala kalmak)
    Boşnakça – budala; Türkçe – budala

20. Bujrum- gledati! (BS., s.37)
    Buyrun, izleyin.
    Boşnakça – bujrum; Türkçe - buyrun

21. Bujrum Musa kupusa. (BS., s.37)
    Buyur Musa, lahana yiyelim.
    Boşnakça – bujrum; Türkçe – buyrun

22. Bujrum sjesti, ali nemoj jesti. (BI., s.31)
    Sofraya buyrun ama yemeyin. (Sofraya buyurmak ama yememek)

23. Buvlja pijaca. (BS., s.38)
    Ikinci el pazarı. (Ikinci el pazarı olmak)

24. Čeif je skup. (BS., s.54)
    Keyif pahalıdır. (Keyif pahalı olmak)
    Boşnakça – ćeif; Türkçe - keyif

25. Čorav kod očiju. (BI., s.35)
    Bakar ama göremez. (Bakmak ama görmemek)

26. Čaršija sve (sa)zna. (BS., s.44)
    Çarşı herşeyi bilir. (Çarşı herşeyi bilmek)
    Boşnakça – čaršija; Türkçe - çarşı

27. Čaršijska raja. (BS., s.44)
    Çarşı milleti. (Çarşı milleti olmak)
    Boşnakça – čaršija; Türkçe - çarşı

28. Čaršijski šeret. (BS., s.44)
    Çarşı şereti.
    Boşnakça - čaršija; Türkçe – çarşı
    Boşnakça – šeret; Türkçe – şeret

29. Čast svakome, veresije nikom. (BI., s.33)

Saygı herkese, veresiye kimseye. (Saygı herkese, veresiye kimseye olmak)
Boşnakça – veresija; Türkçe – veresiye

30. Čelični karakter. (BS., s.45)
Çelik gibi karakter. (Sinirleri çelik gibidir.)
(Çelik gibi karakter olmak)
Boşnakça – čelik; Türkçe - çelik

31. Čini istiharu. (BS., s.46)
İstihare ediyor. (İstihare etmek)
Boşnakça – istihara; Türkçe – istihare

32. Čorbine čorbe čorba. (BS., 47)
Çorbanın çorbası. (Çorbanın çorbası olmak)
Boşnakça – čorba; Türkçe – çorba

33. Da okrenemo fildžan? (BS., s.57)
Ya fincanı çevirsek? (Fincanı çevirmek)
Boşnakça – fildžan; Türkçe – fincan

34. Dao pogaču za prohu. (BS., s.62)
Proha için poğaçaya verdi. (Proha için poğaçaya vermek)
Boşnakça – pogača; Türkçe – poğaça

35. Dao sve na telala. (BI., s.41)
Neyi varsa tellala verdi. (Neyi varsa tellala vermek)
Boşnakça – telal; Türkçe - telal

36. Dat' će Bog i ćeli kapu. (BI., s.42)
Allah kele bile şapkasını verir. (Allah kele bile şapkasını vermek)
Boşnakça – ćelav ; Türkçe – kel olan

37. Dilber dika. (BS., s.65)
Dilber gururludur. (Dilber gururlu olmak)
Boşnakça – dilber; Türkçe – delikanlı

38. Dinar mu k(a)o džamija. (BS., s.65)
    Onun parası cami gibidir. (Parası cami gibi olmak)
    Boşnakça – džamija; Türkçe - cami

39. Dinar rakije- tri meze. (BS., s.63)
    Bir dinar rakı üç dinar meze. (Bir dinar rakı üç dinar meze olmak)
    Boşnakça – rakija; Türkçe – rakı

40. Do Soluna stotinu konaka. (BI., s.49)
    Soluna'ya kadar yüz durak. (Soluna'ya kadar yüz durak olmak)
    Boşnakça – konak; Türkçe – konak

41. Dobar hodža do smrti uči. (BS., s.68)
    Iyi hoca ölüme kadar okur. (Iyi hoca ölüme kadar okumak)
    Boşnakça – hodža; Türkçe – hoca

42. Dobar k(a)o evlija. (BS., s.68)
    Evliya gibi iyidir. (Evliya gibi iyi olmak)
    Boşnakça – evlija; Türkçe - evliya

43. Dobio sunetluk. (BS., s.70)
    Sünnet oldu. (Sünnet olmak)
    Boşnakça – sunetluk; Türkçe - sünnet

44. Dobra japija. (BS., s.70)
    Iyi bir yapı. (İyi bir yapı olmak)
    Boşnakça – japija; Türkçe – yapı

45. Donio bajramluk. (BS., s.75)
    Bayramlık getirdi. (Bayramlık getirmek)
    Boşnakça – bajramluk; Türkçe – bayramlık

46. Donio muštuluk. (BS., s.75)
    Müjde getirdi. (Müjde getirmek)

Boşnakça – muštuluk; Türkçe - müjde

47. Dostun sagolsun. (BS., s.76)
Dostun sağolsun.

48. Došao mu edžel-sahat. (BI., s.50)
Eceli geldi. (Ecel gelmek)
Boşnakça - edžel-sahat; Türkçe - ecel

49. Dotjer(a)o cara do duvara. (BS., s.77)
Sultanı duvara kadar getirdi. (Sultanı duvara kadar getirmek)
Köşeye kadar sıkıştırdı.
Boşnakça – duvar; Türkçe – duvar

50. Dreči se kao jarac na kanari. (NB., s.54)
Kenardaki teke gibi meler. (Kenardaki teke gibi melemek)
Boşnakça – kanar; Türkçe – kenar

51. Drži ga na oku. (nišanu) (BS., s.81)
Nişan alır gibi bakar. (Nişan alır gibi bakmak)
Boşnakça – nišan; Türkçe – nişan

52. Dublji džep. (BS., s.82)
Derin cep. (Derin cep olmak)
Boşnakça – džep; Türkçe – cep

53. Dunjaluk – pasiji sefaluk. (BS., s.82)
Dünyalık – köpeğin sefası. (Dünyalık – köpeğin sefası olmak)
Boşnakça – dunjaluk; Türkçe – dünyalık

54. Duraj i šućuraj! (BI., s.54)
Dur ve şükret. (Durmak ve şükretmek)
Boşnakça – durati; Türkçe – durmak
Boşnakça – šućurati; Türkçe – şükretmek

55. Dobar pasulj daleko se čuje. (BI., s.46)
    Iyi fasulyenin kokusu uzaktan duyulur. (İyi fasulyenin kokusu uzaktan duymak)
    Boşnakça – pasulj ; Türkçe – fasulye

56. Dobra ata u drugoga. (BI., s.46)
    Başkasının atı evdekinden iyi görünür. (Başkasının atı evdekinden iyi görünmek)
    Boşnakça – at; Türkçe - at

57. Dobra ata al' ga drugi jaše. (BI., s.46)
    Başkasının bindiği at iyi görünür. (Başkasının bindiği at iyi görünmek)
    Boşnakça – at; Türkçe - at

58. Dobra vakta ko obraza nema. (BI., s.46)
    Ahlaksızlar için uygun zaman. (Ahlaksızlar için uygun zaman olmak)
    Boşnakça – vakat; Türkçe – vakit (zaman)

59. Dok je leđa, bi(t)će i samara. (BS., s.73)
    Sırtın varsa semerin de olur. (Sırt varsa semer de olmak)
    Boşnakça – samar; Türkçe – semer

60. Dokopao se kao ćelav kape. (NB., s.52)
    Kelin şapkayı aradığı gibi arar. (Kelin şapkayı aradığı gibi aramak)
    Boşnakça – ćelav; Türkçe – kel

61. Došao mu edžel-sahat. (BI., s.44)
    Eceli geldi. (Ecel gelmek)
    Boşnakça - edžel-sahat; Türkçe – ecel

62. Dva oka k(a)o dva fildžana. (BS., s.84)
    Iki göz iki fincan gibidir. (İki göz iki fincan gibi olmak)
    Gözlerini faltaşı gibi açmak.
    Boşnakça – fildžana; Türkçe - fincan

63. Dvorska budala (luda). (BS., s.85)

Sarayın delisi. (Sarayın delisi olmak)
Boşnakça – budala; Türkçe – budala (deli)

64. Đe mu hala tu mu glava. (BI., s.45)
Aklı helada. (Aklı helada olmak)
Boşnakça – hala; Türkçe – hela

65. Džometlija- džennetlija. (BI., s.55)
Cömert- cennetlik. (Cömert – cennetlik olmak)
Boşnakça – džometlija; Türkçe – cömert
Boşnakça – džennetlija; Türkçe – cennetlik

66. Eglen- beglen. (BI., s.57)
Eğlen meğlen.

67. Elhamdulčić. (BI., s.57)
Elhamdülillah.

68. Elhamdulillahi Jarabi šućur. (BS., s.89)
Elhamdülillah Yarabbi şükür.

69. Es-selamu alejkum! (BS., s.89)
Esselamu Aleyküm!

70. Eto vjetra, a eto harmana. (NB., s.57)
Rüzgar gelince harman olur. (Rüzgar gelince harman olmak)
Boşnakça – harman; Türkçe – harman

71. Fali mu torba na glavi. (BI., s.58)
Başında torbası eksik. (Başında torbası eksik olmak)
Boşnakça – torba; Türkçe – torba

72. Fatimin fal. (BS., s.92)
Fatma'nın falı. (Fatma'nın falı olmak)
Boşnakça – fal; Türkçe – fal

73. Fukara, hem zadrta! (NB., s.305)
    Fukara, hem de nasıl. (Fukara olmak, hem de nasıl)

74. Gladilo- pare vadilo. (BI., s.65)
    Açlık parayı taştan çıkarır. (Açlık parayı taştan çıkarmak)
    Boşnakça – pare; Türkçe – para

75. Gradi kule u oblacima. (BI., s.67)
    Buluttan sarayı var. (Buluttan sarayı olmak)
    Boşnakça – kula; Türkçe – kale (saray)

76. Gurbetski život. (BS., s.104)
    Gurbet hayatı. (Gurbet hayatı olmak)
    Boşnakça – gurbet; Türkçe – gurbet

77. Hair dovu učinio. (BS., s.106)
    Hayır duası etmek.
    Boşnakça – hair dova; Türkçe – hayır duası

78. Halali, Huse, materi. (BI., s.68)
    Huse anana helal et. (Huse anana helal etmek)
    Boşnakça – halaliti; Türkçe – helal etmek

79. Haram para. (BI., s.68)
    Haram para. (Haram para olmak)
    Boşnakça – haram; Türkçe – haram
    Boşnakça – para; Türkçe – para

80. Haram ti bilo materino mlijeko. (BI., s.68)
    Ananın sütü haram olsun. (Ananın sütü haram olmak)

81. Hasta u mozak. (BI., s.68)
    Akıl hastası. (Akıl hastası olmak)
    Boşnakça – hasta; Türkçe – hasta

82. Hedija je i caru draga. (BS., s.108)
Hediye sultana bile iyi gelir. (Hediye sultana bile iyi gelmek)
Boşnakça – hedija; Türkçe – hediye

83. Helem nei(j)se. (BS., s.108)
Hele neyse.

84. Ide ko halva. (BI., s.72)
Helva gibi gider. (Helva gibi gitmek)
Boşnakça – halva; Türkçe – helva

85. Il(i) hadžija, il(i) bos. (BS., s.119)
Ya hacısın ya patronsun. (Ya hacı ya patron olmak)
Boşnakça – hadžija; Türkçe – hacı

86. I jare i pare. (BI., s.74)
Kuzuyu da parayı da alır. (Kuzuyu da parayı almak)
Boşnakça – pare; Türkçe – para

87. Ima dana za megdana. (BS., s.120)
Meydana daha çok var. (Meydana daha çok olmak)
Boşnakça – megdan; Türkçe – meydan

88. Ima svega ko na Bajram graha. (BI., s.75)
Bayramdaki fasulye gibi bol. (Bayramdaki fasulye gibi bol olmak)
Boşnakça – Bajram; Türkçe – bayram

89. I najpametniji poludi od para. (BI., s.74)
Para en akıllıyı bile delirtir. (Para en akıllıyı bile delirtmek)
Boşnakça – pare; Türkçe – para

90. Itibar mu čini. (BS., s.130)
İtibar etmek.
Boşnakça – itibar; Türkçe – itibar

91. Izašlo na kijamet. (BS., s.132)
    Kıyamet koptu. (Kıyamet kopmak)
    Boşnakça – kijamet; Türkçe – kıyamet

92. Izvadio mu čikarmu. (BS., s.135)
    İçindekini çıkardı. (İçindekini çıkarmak)

93. Jaja na jaja, djeca na daju (daidžu). (BI., s.85)
    Yumurta yumurtaya, çocuk dayıya çeker. (Yumurta yumurtaya, çocuk dayıya çekmek)
    Boşnakça - dajo (daidžu); Türkçe – dayı

94. Ja l(i) šehid, ja l(i) gazija. (BS., s.137)
    Ya şehit ya da gazi. (Ya şehit ya da gazi olmak)
    Boşnakça – šehid; Türkçe – şehit
    Boşnakça – gazija; Türkçe – gazi

95. Kad je beg bio cicija? (BS., s.151)
    Bey cimri olmaz. (Bey cimri olmamak)
    Boşnakça – beg; Türkçe – bey

96. Kahar mu učinio. (BS., s.154)
    Kahretti. (Kahretmek)
    Boşnakça – kahar; Türkçe – kahretmek

97. Kahva- para! (BI., s.98)
    Kahve- para! (Kahve – para olmak)

98. Kao da se ni na Bajram nije najeo. (BI., s.99)
    Bayramda bile doymadı. (Bayramda bile doymamak)
    Boşnakça – Bajram; Türkçe – bayram

99. K(a)o ispod čekića. (BS., s.155)
    Kalıptan çıkmış gibidir. (Kalıptan çıkmış gibi olmak)

Çekiçle yapılmış gibidir.

Boşnakça – čekić; Türkçe – çekiç

100. Kašikom se grob kopa. (BI., s.98)

Kaşıkla mezar kazıyor. (Kaşıkla mezar kazmak)

Boşnakça – kašika; Türkçe - kaşık

101. Kapak! (BI., s.98)

Yeter!

102. Kesa nema rodbine. (BI., s.100)

Kesenin akrabası olmaz. (Kesenin akrabası olmamak)

Boşnakça – kesa; Türkçe – kese

103. Kloni se fukara i budala! (BI., s.101)

Fukara ve budaladan uzak dur. (Fukara ve budaladan uzak durmak)

Boşnakça – fukara; Türkçe – fukara

Boşnakça – budala; Türkçe – budala

104. Kroz duvar se ne može. (NB., 106)

Duvarın içinden geçilmez. (Duvarın içinden geçmemek)

Boşnakça – duvar; Türkçe – duvar

105. Ko će dunjaluku nakuhati halve? (BS., s.163)

Millete helvayı kim yapacak? (Millete helvayı kim yapmak)

Boşnakça – dunjaluk; Türkçe – dünya (millet)

Boşnakça – halva; Türkçe – helva

106. Kurban se učiniti. (BI., s.144)

Adak adamak.

Boşnakça – kurban; Türkçe – kurban

107. Lakrdija nezačinja čorbe. (NB., s.110)

Lakırdı çorbayı yapmaz. (Lakırdı çorbayı yapmamak)

Boşnakça – lakrdija; Türkçe – lakırdı

Boşnakça – čorba; Türkçe – çorba

108. Mehko kao pamuk. (NB., s.125)
Pamuk gibi. (Pamuk gibi olmak)

109. Merhaba, čaršijo, na sve strane. (BI., s.125)
Merhaba, çarşının dört bir yanına selam.

110. Moj samar sa mene neće. (BI., s.125)
Benim semerim başkasının sırtına binmez. (Benim semerim başkasının sırtına binmemek)
Boşnakça – samar; Türkçe – semer

111. Mora on biti svakoj čorbi začin. (BS., s.205)
Her çorbaya baharat olur. (Her çorbaya baharat olmak)
Herşeye maydanoz olur.
Boşnakça – čorba; Türkçe – çorba

112. Na hazur je konja uzjaho. (NB., s.131)
Hazır ata bindi. (Hazır ata binmek)
Boşnakça – hazur; Türkçe – hazır

113. Na mostu našao- na ćupriji izgubio. (BI., s.130)
Köprüde buldu, geçitte kaybetti. (Köprüde bulmak, geçitte kaybetmek)
Boşnakça – ćuprija; Türkçe – köprü

114. Na očima kapidžije nema. (BS., s.212)
Gözlerde kapıcı yoktur. (Gözlerde kapıcı olmamak)
Boşnakça – kapidžija, Türkçe – kapıcı

115. Na vrh jezika. (BI., s.131)
Dilimin ucunda. (Dilimin ucunda olmak)

116. Našla tendžera poklopac. (BI., s.130)

Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş. (Tencere yuvarlanmak, kapağını bulmak)
Boşnakça – tendžera; Türkçe – tencere

117. Navakat pokupio kajmak. (BI., s.129)
Vaktinde geldi, kaymağını aldı. (Vaktinde gelmek, kaymağını almak)
Boşnakça – navakat; Türkçe – vaktinde
Boşnakça – kajmak; Türkçe – kaymak

118. Nema džama na trbuhu. (BI., s.134)
Göbeğin penceresi yoktur. (Göbeğin penceresi olmamak)
Boşnakça – džam; Türkçe - cam

119. Nema ni za iladža. (BI., s.135)
İlaç olacak kadar bile yok. (İlaç olmak kadar bile olmamak)
Boşnakça – iladž; Türkçe – ilaç

120. Nema prebijene pare. (BI., s.140)
Kefen parası bile yok. (Kefen parası bile olmamak)
Boşnakça – para; Türkçe – para

121. Ne zna dalje od elifa. (BS., s.236)
Eliften ileri bilmez. (Eliften ileri bilmemek)
Boşnakça – elif; Türkçe – elif

122. Ne zna rakija šta je kadija. (BI., s.143)
Kadı rakıyı bilmez. (Kadı rakıyı bilmemek)
Boşnakça – kadija; Türkçe – kadı

123. Nek(a) je sav zijan u tome. (BS., s.239)
Bütün zararı orada kalsın. (Bütün zararı orada kalmak)
Boşnakça – zijan; Türkçe – ziyan

124. Nek(a) ti je berićetno. (BS., s.240)
Bereketli olsun. (Bereketli olmak)

Boşnakça – berićetno; Türkçe – bereketli

125. Nemoj mi šta hatoriti. (BS., s.245)
Kusuruma bakma. (Kusuruma bakmamak)
Boşnakça – hator; Türkçe – hatır (kusur)

126. Nema džama na trbuhu. (BI., s.134)
Göbeğin penceresi yoktur. (Göbeğin penceresi olmamak)
Boşnakça – džam; Türkçe – cam (pencere)

127. Nemoj da fatamo ćulahe u krivini! (BS., s.135)
Dönemeçte külahları değişmeyelim. (Döemeçte külahları değişmemek)
Boşnakça – ćulah; Türkçe – külah

128. Ne razumije se ko kenjac (magarac) u kantar. (BI., s.137)
Eşeğin yükten anladığı gibi işten anlar. (Eşeğin yükten anladığı gibi işten anlamak)
Boşnakça – kantar; Türkçe – kantar

129. Ne razumi se kao ni vuk u teskeru. (NB., s.390)
Kurdun teskereden anladığı kadar anlar. (Kurdun teskeren anladığı gibi anlamak)
Boşnakça – teskera; Türkçe – teskere

130. Ne živi se od have. (BI., s.143)
Havadan para kazanılmaz. (Havadan para kazanılmamak)
Boşnakça – hava; Türkçe – hava

131. Nije Bajram svaki dan. (BI., s.144)
Her gün bayram değil. (Her gün bayram olmamak)
Boşnakça – Bajram; Türkçe – bayram

132. Nisam ti ja ničija kutija. (BI., s.149)
Kimsenin kumbarası değilim. (Kimsenin kumbarası olmamak)
Boşnakça – kutija; Türkçe –kutu

133. Ni njegovo maslo nije za Ramazana. (BI., s.148)
Onun tereyağı Ramazan'a bile yetmez. (Onun tereyağı Ramazan'a bile yetmemek)
Boşnakça – Ramazan; Türkçe – Ramazan

134. Nije mu ni bukadar. (BS., s.252)
Ona bu kadar bile değmez. (Ona bu kadar bile değmemek)
Boşnakça – bukadar; Türkçe – bu kadar

135. Nije mu vakat. (BS., s.252)
Vakti gelmedi. (Vakti gelmemek)
Boşnakça – vakat; Türkçe – vakit

136. Nije ni bihaber. (BS., s.253)
Bir haber bile değil. (Bir haber bile olmamak)
Boşnakça – bihaber; Türkçe – bir haber

137. Nijedan ćeif nije skup. (BS., s.248)
Hiç bir keyif pahalı değildir. (Hiç bir keyif pahalı olmamak)
Boşnakça – ćeif; Türkçe – keyif

138. Niko ne zna ničijega hala. (BI., s.143)
Kimse kimsenin halinden anlamaz. (Kimse kimsenin halinden anlamamak)
Boşnakça – hal; Türkçe – hal

139. Nit popom kršteno, nit hodžom učeno. (BI., s.150)
Ne peder kutsadı ne hoca dua etti. (Ne peder kutsamak ne hoca dua etmek)
Boşnakça – hodža; Türkçe - hoca

140. Nosi dženazu u džepu. (BI., s.152)
Cenazesini cebinde taşıyor. (Cenazesini cebinde taşımak)
Kellesi koltuğunda.
Boşnakça – dženaza; Türkçe – cenaze
Boşnakça – džep; Türkçe – cep

141. Obraz- olmaz. (BI., s.152)
Namussuz. (Namussuz olmak)

142. Obrao zelen bostan. (BI., s.152)
Bostanı yeşilken kopardı. (Bostanı yeşilken koparmak)
Ham meyveyi dalından kopardılar.
Boşnakça – bostan; Türkçe – bostan

143. Oči su prozor duše. (BS., s.265)
Gözler kalbin aynasıdır. (Gözler kalbin aynası olmak)

144. Od jazuka se deblja. (BS., s.266)
Yazık olur dersen, şişman olursun. (Yazık olur demek, şişmak olmak)
Boşnakça – jazuk; Türkçe – yazık

145. Od mašrika do magriba. (BS., s.267)
Maşrikten mağribe. (Doğudan batıya)
Boşnakça – mašrik; Türkçe – maşrik
Boşnakça – magrib; Türkçe – mağrib

146. Od smrti nema iladža. (BI., s.155)
Ölüme çare yok. (Ölüme çare olmamak)
Boşnakça – iladž; Türkçe – ilaç

147. Od te kajde nema fajde. (BS., s.269)
O kaidenin faydası yok. (O kaidenin faydası olmamak)
Boşnakça – fajda; Türkçe – fayda

148. Od sevdaha većeg jada nema. (BS., s.268)
Sevdadan daha kötü keder yoktur. (Sevdadan daha kötü keder olmamak)
Boşnakça – sevdah; Türkçe – sevda

149. Od sita arslana ne boj se. (NB., s.175)
Tok aslandan korkulmaz. (Tok aslandan korkmamak)

Boşnakça – arslan; Türkçe – aslan

150. Ona mu je čivija. (BS., s.275)
O hanım onun çivisi. (O hanım onun çivisi olmak)
Boşnakça – čivija; Türkçe – çivi

151. Ostario- mejdan ostavio. (BI., s.157)
Yaşlanınca meydanı boş bıraktı. (Yaşlanınca meyadnı boş bırakmak)
Boşnakça – mejdan; Türkçe – meydan

152. Osto ko na Drini ćuprija. (BI., s.157)
Drinadaki köprü gibi kaldı. (Drinadaki köprü gibi kalmak)
Boşnakça – ćuprija; Türkçe – köprü

153. Pije kao sungjer. (NB., s.188)
Sünger gibi içer. (Sünger gibi içmek)
Boşnakça – sungjer; Türkçe – sünger

154. Pjesma nema sahibije. (BI., s.168)
Şarkının sahibi yok. (Şarkının sahibi olmamak)
Boşnakça – sahibija; Türkçe – sahip

155. Pogača dušu povraća. (BI., s.173)
Poğaça cana can katıyor. (Poğaça cana can katmak)
Boşnakça – pogača; Türkçe – poğaça

156. Pojede kera burek. (BI., s.175)
Köpek böreği yedi. (Köpek böreği yemek)
Boşnakça – burek; Türkçe – börek

157. Pogodio u damar. (BS., s.300)
Damardan girdi. (Damardan girmek)
Boşnakça – damar; Türkçe – damar

158. Pokupio kajmak. (BS., s.301)

İşin kaymağini yedi. (İşin kaymağını yemek)
Boşnakça – kajmak; Türkçe – kaymak

159. Ponavlja ko papagaj. (BI., s.170)
Papağan gibi tekrar eder. (Papağan gibi tekrar etmek)
Boşnakça – papagaj; Türkçe – papağan

160. Popišmanio se. (BS., s.305)
Pişman oldu. (Pişman olmak)
Boşnakça – popišmaniti se; Türkçe – pişman olmak

161. Potkovao mi šejtana na ledu. (BI., s.177)
Şeytanı buza bile bağladı. (Şeytanı buza bile bağlamak)
Boşnakça – šejtan; Türkçe – şeytan

162. Poznaje ga ko prebijenu paru. (BI., s.182)
Kefen parası gibi tanıyor. (Kefen parası gibi tanımak)
Boşnakça – para; Türkçe - para

163. Prodao jordam. (BI., s.188)
Yolu yordamı sattı. (Yolu yordamı satmak)
Boşnakça – jordam; Türkçe - yordam

164. Prolio sirće. (BI., s.188)
Sirkeyi döktü. (Sirkeyi dökmek)
Boşnakça – sirće; Türkçe - sirke

165. Pun para ko glista kostiju. (BI., s.192)
Solucanın kemiği kadar parası var. (Solucanın kemiği kadar parası olmak)
Boşnakça – para; Türkçe – para

166. Puni džep, bezobrazni beže. (BI., s.193)
Arsız bey, ceplerini doldur. (Arasız bey, ceplerini doldurmak)
Boşnakça – džep; Türkçe – cep
Boşnakça – beg; Türkçe – bey

167. Puše mu ispod samara. (BI., s.193)
Semerinin altında yeller esiyor. (Semerin altında yeller esmek)
Boşnakça – samar; Türkçe – semer

168. Radi ko sahat. (BI., s.194)
Saat gibi çalışıyor. (Saat gibi çalışmak)
Boşnakça – sahat; Türkçe – saat

169. Rahat od pameti. (BS., s.334)
Akılsız olduğundan rahat. (Akılsız olduğundan rahat olmak)
Boşnakça – rahat; Türkçe – rahat

170. Razvuk'o k'o teraviju. (BS., s.338)
Teravih namazı gibi uzattı. (Teravih namazı gibi uzatmak)
Boşnakça – teravija; Türkçe- teravih namazı

171. Rugao se lonac tendžeri. (BI., s.197)
Kazan tencereyle alay eder. (Kazan tencereyle alay etmek)
Boşnakça – tendžera; Türkçe - tencere

172. Selam češ Aliji u vojsku. (BI., s.199)
Asker Ali'ye selam söyle. (Asker Ali'ye selam söylemek)
Boşnakça – selam; Türkçe – selam

173. Spao sa baglama. (BI., s.205)
Güçten düştü. (Güçten düşmek)

174. Stao na safun. (BI., s.203)
Sabuna bastı. (Sabuna basmak)
Boşnakça – safun; Türkçe - sabun

175. Sustigli su ga aferimi. (BI., s.205)
Aferinleri peşinden geldi. (Aferinleri peşinden gelmek)
Boşnakça – aferimi; Türkçe – aferinleri

176. Što ne mogu lafa iz dolafa. (BI., s.216)
Boş laf sevilmez. (Boş laf sevilmemek)
Boşnakça – laf; Türkçe – laf
Boşnakça – dolaf; Türkçe – dolap

177. Što ne mogu na erende kora. (BI., s.216)
Kabuk rendelenmez. (Kabuk rendelenmemek)
Boşnakça – erende; Türkçe – rende

178. Šuti kao mramor. (NB., s.401)
Mermer gibi sessiz. (Mermer gibi sessiz olmak)
Boşnakça – mramor; Türkçe - mermer

179. Tandara- mandara. (BI., s.219)
Makara kukara.

180. Tankom dlakom svezan za šerijat. (NB., s.240)
Şeriata iplikle bağlı. (Şeriata iplikle bağlı olmak)
Boşnakça – šerijat; Türkçe – şeriat

181. Teško agi koga kmeti hvale. (NB., s.241)
Marabalar ağadan iyi bahsediyorsa ağanın durumu kötüdür. (Marabalar ağadan iyi bahsediyorsa ağanın durumu kötü olmaktır)
Boşnakça – aga; Türkçe – ağa

182. Teži hatur nego sila. (NB., s.241)
Hatır güçten daha ağırdır. (Hatır güçten daha ağır olmak)
Boşnakça – hatur; Türkçe – hatır

183. Traži belaja. (BI., s.221)
Bela istiyor. (Bela istemek)
Boşnakça – belaj; Türkçe – bela

184. Traži kruha nad pogaču. (BI., s.221)

Poğaçanın üstünde ekmek istiyor. (Poğaçanın üstünde ekmek istemek)
Boşnakça – pogača; Türkçe – poğaça

185. Tražeći iglu, izgubio čuvalduz. (BI., s.220)
İğneyi ararken çuvaldızı kaybetti. (İğneyi ararken çuvaldızı kaybetmek)
Dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan olmak.
Boşnakça – čuvalduz; Türkçe – çuvaldız

186. Tobe došo- svega se prošo. (BI., s.220)
Tövbe etti- herşeyden vazgeçti. (Tövbe etmek – herşeyden vazgeçmek)
Boşnakça – tobe; Türkçe – tövbe

187. Tuci dijete prije belaja. (BS., s.406)
Çocuğun bela olmadan önce döv. (Çocuğun bela olmadan önce dövmek)
Boşnakça – belaj; Türkçe – bela

188. Učinio je sevap. (BS., s.414)
Sevap işledi. (Sevap işlemek)
Boşnakça – sevap; Türkçe – sevap

189. Udaren mokrom čarapom po glavi. (BS., s.415)
Islak çorapla kafasına vurdular. (Islak çorapla kafasına vurmak)
Boşnakça – čarapa; Türkçe – çorap

190. Uhvatio fursata. (BS., s.418)
Fırsat yakaladı. (Fırsat yakalamak)
Boşnakça – fursat; Türkçe - fırsat

191. Uhvatio sevap. (BS., s.418)
Sevap kazandı. (Sevap kazanmak)
Boşnakça – sevap; Türkçe – sevap

192. Ukočile ga sandžije. (BS., s.418)
Sancısı tuttu. (Sancısı tutmak)
Boşnakça – sandžije; Türkçe – sancı

193. U velikom dumanu. (BI., s.235)
Duman içinde. (Duman içinde olmak)
Boşnakça – duman; Türkçe – duman

194. Uzeo i sahat i lanac. (BI., s.234)
Hem saati hem de zincirini aldı. (Hem saati hem de zincirini almak)
Boşnakça – sahat; Türkçe – saat

195. Uživa kao paša. (BS., s.426)
Paşa gibi keyfine bakıyor. (Paşa gibi keyfine bakmak)
Boşnakça – paša; Türkçe - paşa

196. Vatan učinio. (BS., s.429)
Yurt edinmek.
Boşnakça – vatan; Türkçe – vatan (yurt)

197. Vela havle, vela kuvete. (BS., s.430)
Ve la havle ve la kuvete.

198. Veliki mu je ezijet. (BS., s.430)
Ona çok büyük bir eziyet oldu. (Ona çok büyük bir eziyet olmak)
Boşnakça – ezijet; Türkçe – eziyet

199. Veži konja gdje ti aga kaže. (BI., s.237)
Atı ağanın söylediği yere bağla. (Atı ağanın söylediği yere bağlamak)
Boşnakça – aga; Türkçe – ağa

200. Vidjet ćemo se na Sirat ćupriji. (BS., s.432)
Sırat köprüsünde görüşürüz. (Sırat köprüsünde görüşmek)
Boşnakça - Sirat ćuprija; Türkçe – Sırat köprüsü

201. Više harča, neg omača. (BI., s.237)
Harç Omaç'tan fazla. (Harç Omaç'tan fazla olmak)
Boşnakça – harč; Türkçe – harç
Boşnakça – omač; Türkçe – omaç

202. Vozi polahko da stigneš navakat. (BI., s.240)
Yavaş sürersen vaktinde varırsın. (Yavaş sürersen vaktinde varmak)
Boşnakça – navakat; Türkçe – vaktinde

203. Vučeš slamu ispod svog samara. (BS., s.439)
Semerinin altından saman alıyor. (Semerinin altından saman almak)
Boşnakça – samar; Türkçe - semer

204. Zabavlja komšiluk. (BS., s.442)
Komşuluğu eğlendiriyor. (Komşuluğu eğlendirmek)
Boşnakça – komšiluk; Türkçe - komşular

205. Zabio mu čiviju. (BS., s.442)
Çiviyi ona attı. (Çiviyi ona atmak)
Boşnakça – čivija; Türkçe – çivi

206. Za hodžu i hurmašicu uvijek se nađe mjesta. (BI., s.241)
Tatlı ve hoca için her zaman yer vardır. (Tatlı ve hoca için her zaman yer olmak)
Boşnakça – hodža; Türkçe - hoca

207. Za hošaf i konduktera uvijek ima mjesta. (BI., s.241)
Kondüktör ve hoşaf için her zaman yer vardır. (Kondüktör ve hoşaf için her zaman yer olmak)
Boşnakça – hošaf; Türkçe – hoşaf
Boşnakça – kondukter; Türkçe – kondüktör

208. Zahmeti ga. (BS., s.444)
Zahmet ediyor. (Zahmet etmek)
Boşnakça – zahmet; Türkçe – zahmet

209. Zapao u ćorsokak. (BS., s.447)
Çıkmaz sokakta çaresiz kaldı. (Çıkmaz sokakta çaresiz kalmak)
Boşnakça – ćorsokak; Türkçe – çıkmaz sokak

210. Zapržio mu čorbu. (BS., s.448)
Ona kaynar çorba yaptı. (Ona kaynar çorba yapmak)
Boşnakça – čorba; Türkçe – çorba

211. Zida kule u oblacima. (BI., s.243)
Bulutlardan kalesi var. (Bulutlardan kalesi olmak)
Boşnakça – kule; Türkçe – kale

212. Znam ga kao svoj džep. (BS., s.455)
Onu cebimi gibi biliyorum. (Onu cebimi gibi bilmek)
Boşnakça – džep; Türkçe – cep

213. Zna šejtan na salamet istjerati. (BS., s.455)
Şeytan selamete çıkarmayı biliyor. (Şeytan selamete çıkarmayı bilmek)
Boşnakça – šejtan; Türkçe - şeytan

214. Živi za tri ćeifa. (BS., s.462)
Üç keyif için yaşar.(Üç keyif için yaşamak)
Boşnakça – ćeif; Türkçe - keyif

5.3. Türkçe Ve Boşnakçada Ayni Anlamli Deyimler Ve Atasözleri

Prof. Dr. Amina Šiljak – Jesenković "Nad Turskim i Bosanskim Frazikonom" kitabı ve "Neka Zapažanja o Prenošenju Turskih Ustaljenih Kolokacija na Bosanski Jezik" makalesinden Türkçe ve Boşnakçada birebir aynı anlamlı deyim ve atasözleri aktarıldı.

5.3.1. Deyimler

Adı gibi bilmek – znati (nešto) kao vlastito ime (NTBF., s.74)

Adım atmak/ adım atmamak – nogom stupiti, niti nogom ne stupiti (NTBF., s.74)

„Adın ne?" „Mülayim Ağa." „Sert olsan ne halt edersin?" – Tiha voda brijeg nosi (NTBF., s.309)

Adres değiştirmek – (promijeniti adresu) umrijeti (NTBF., s.308)

Açgözlü daya (taya) çocuğu – Gladna mačka; gladnih očiju (NTBF., s.308)

Ağaç olmak – (pretvoriti se u drvo) pustiti korijenje (NTBF., s.308)

Ağzı açık ayran delisi – Ko luda Marta (NTBF., s.309)

Ağına düşmek/ ağına düşürmek – pasti u (nečiju) zamku (NTBF., s.74)

Ağır gelmek – 1.teško pasti (nešto) 2.biti težak (neko, nekome) (NTBF., s.74)

Ağır söz – teška riječ (uvreda) (NTBF., s.74)

Ağız dolusu küfür söylemek – Psovati na sva usta (NZPTUKBJ., s.74)

Ağızdan ağıza – od usta do usta (NTBF., s.72)

Ağızından bal akmak/damlamak – teći (kome) med iz usta (NTBF., s.74)

Aklına düşmek/gelmek (düşmemek/ gelmemek) – (ne) pasti na pamet (NTBF., s.74)

Akşam hayırlı ola/ Akşam hayırlı olsun - Akšamhajrula/ Akšamhajrola/ Akšamhajrosum (NZPTUKBJ., s.64)

Alın (derisi) değil, davul derisi – (Nije sa čela, nego koža sa doboša) Đon-obraz (NTBF., s. 310)

Allah'a emanet ola - Alahimanet/ Alajhmanet (ola)/ Allah una amanet (NZPTUKBJ., s.64)

Allah'ın evi – Božija kuća (džamija/crkva) (NTBF., s.74)

Allah'ın öküzü bakar iki gözü – Blehnuti/Gledati kao tele u šarena vrata (NTBF., s.311)

Allah bana, ben de sana – Bog meni, ja tebi (NZPTUKBJ., s.72)

Allah mübarek ola/ Allah mübarek olsun - Alahmubarekola/ Alahmuabrećola (NZPTUKBJ., s.64)

Allah razı ola/ Allah razı olsun - Alahrazola/ Alahrazosum (NZPTUKBJ., s.64)

Almazsın, satmazsın, pazarda işin ne? – šta te briga što Mađarska nema mora; gledaj svoja posla (NTBF., s.311)

Altta kalanın canı çıksın – Ko padne, udari ga i ti da se ne digne (NTBF., s.311)

Anadan doğma – kao od majke rođen (NTBF., s.74)

Anasından doğduğuna pişmak etmek – učiniti da se pokaje što ga je majka rodila (NTBF., s.74)

Anasının gözü olmak – osoba koja je spremna na sve da bi ostvarila ciljeve (NTBF., s.312)

Anasının körpe-kuzusu – ljubi ga majka, mamina maza (NTBF., s.312)

Anasının nikahını istemek – tražiti paprenu cijenu za što (NTBF., s.312)

Anladımsa Arap olayım – Dabogda crk'o ako išta razumijem (NTBF., s.312)

Anlaşıldı Vehpi'nin kerraresi – Otkrila baba noge (NTBF., s.312)

Ar namus tertemiz – Čist od hrza i obraza; nema hrza ni obraza (NTBF., s.312)

Arabanın tekerine çokmak sokmak – Baciti/bacati/staviti klip pred kola/ pod točkove (NTBF., s.312)

Araları şekerrenk (oldu) aldı – Izblijediti čije prijateljstvo; zahladnili odnosi (NTBF., s.312)

Arık altından tarla bağışlamak – Dati zlatnu koku/zlatni rudnik (NTBF., s.312)

Arka çevirmek (okrenuti ledja) (NZPTUKBJ., s.72)

Arka kapıdan çıkmak. / Arka kapıdan mezun olmak – Izaći/ na (kroz) mala (zadnja) vrata (NTBF., s.312)

Arkadan konuşmak (govoriti iza ledja) (NZPTUKBJ., s.72)

Arkadaş değil, arka taşı – Nije brat, već ti hoće slomit vrat (NTBF., s.312)

Arkası mihrapta – Ima jaka leđa (NTBF., s.312)

Arkası pek (jaka leđa) (NZPTUKBJ., s.72)

Arkası olmak (imatı leđa, imati zaledjinu) (NZPTUKBJ., s.72)

Arkası yufka – Ima slab/tanak oslonac; Slaba leđa (NTBF., s.313)

Arpalı buğdaylı oturmak – Sastala se nula i faza (NTBF., s.313)

Arpalık yapmak – Nasloniti se na nečije jasle (NTBF., s.313)

Asık yüz/ asık surat/ çatık yüz – smrknuta lica, obješene face (NTBF., s.74)

Aslan yüreği/ aslan yürekli/ çatal yürekli – lavovskog srca (NTBF., s.74)

Aslanın ağızında – u lavljim raljama (NTBF., s.74)

Aş deliye kaldı – Zapalo magarca da bude konj (NTBF., s.313)

Aşırı gitmek/ aşırıya kaçmak – otići predaleko, prevršiti mjeru (NTBF., s.74)

Aşka gelmek – Pasti u sevdah (NTBF., s.313)

Aşkı ile yanmak – gorjeti, izgarati od ljubavi (NTBF., s.74)

At anası/dev anası – Konjasta, muškobanjasta žena (NTBF., s.313)

At çalındıktan sonra, ahırın kapısını kapamak – Kasno Marko na Kosovo stiže; tući dijete nakon što je bardak razbijen (NTBF., s.313)

At elin, it elin, bize ne! – Boli me đon/briga (NTBF., s.313)

Ata et, ite ot vermek – Pomiješati babe i žabe; stavljati krivu stvar na krivo mjesto (NTBF., s.313)

Atam bilir atasını, ben bilirim ötesini – znam te puško kad si bila pištolj (NTBF., s. 314)

Attan inip eşeğe binmek – (Sjahat') s konja na magarca (NZPTUKBJ., s.72)

Ateş açmak – otvoriti vatru (NZPTUKBJ., s.72)

Ateş almaya mı geldin? – Jesi li doš'o vatre uzeti? (NTBF., s.314)

Ateş bacayı sardı – Rodilo se, valja ga ljuljat (NTBF., s.314)

Avucunun içinde olmak/ avucunun içine almak (birini) – imati koga u šaci (držati koga pod svojom kontrolom) (NTBF., s.74)

Ayak uydurmak – uskladiti korak (NTBF., s.74)

Aynı kabağa üflemek(argo) – Puhati u istu tikvu (NZPTUKBJ., s.73)

Ayvayı yemek – Nadrljati, naglaviti (NTBF., s.314)

Bağrına basmak – priviti (koga) sebi na grudi, osjećajno zagrliti koga (NTBF., s.76)

Barut fiçısı – bure baruta (NZPTUKBJ., s.72)

Barut kokusu gelmek – zamirisati barut (NZPTUKBJ., s.72)

Bastığı yerde ot bitmez – Gdje on stane trava ne niče (NZPTUKBJ., s.72)

Baston (oklava) yutmuş gibi – K'o da je progutao štap (oklagiju) (NZPTUKBJ., s.73)

Baş eğmek – pogeti glavu (NZPTUKBJ., s.72)

Başa baş – s kraja na kraj; licem u lice (NTBF., s.72)

Başı kıçı belli değil – Ne zna se gdje mu je glava a gdje g….. (NZPTUKBJ., s.73)

Başın sağ olsun - Bašum sagosum (NZPTUKBJ., s.65)

Başına birşeyler gelmek – dogoditi se nešto (strašno) (NTBF., s.75)

Başına çıkmak – popeti se a glavu (nekome) (NZPTUKBJ., s.72)

Başında (yeller) esmek – puhati (vjetrovi) kroz glavu (NTBF., s.76)

Başında kırılsın – O njegovu glavu! (NZPTUKBJ., s.74)

Başının çaresine bakmak – gledat' glavi selameta (NZPTUKBJ., s.72)

Baştan başa – s kraja na kraj (NTBF ., s.72)

Bayrakları açmak – Razvit' bajrak (NZPTUKBJ., s.74)

Bayram mübarek ola/ Bayram mübarek olsun - Bajrambarekola/ Bajrambarećola/ Bajrambarekosum- (NZPTUKBJ., s.64)

Bela aramak – tražiti nevolje (belaja) (NZPTUKBJ., s.72)

Beş dakikada Beşiktaş – Dok rekneš keks (NTBF., s.315)

Beş para (bile) etmez – ne vrijedi ni pet para (NZPTUKBJ., s.72)

Bey (paşa) gibi yaşamak – živjeti k(a)o beg (paša) (NZPTUKBJ., s.72)

Beyin yıkamak – isprati mozak (NZPTUKBJ., s.72)

Beynine vurmak- udariti u mozak (alkohol) (NZPTUKBJ., s.72)

Bıyığına gülmek – nasmijati se (nekome) u brk (NZPTUKBJ., s.72)

Biletini kesmek – Ubiti nekoga; otpremiti na onaj svijet (NTBF., s.315)

Bir deri bir kemik – kost i koža (NZPTUKBJ., s.72)

Bir noktaya getirmek – dovesti do određene tačke (NTBF., s.74)

Bir şeyin kökünü kurutturmak – uništiti nešto iz korijena (NTBF., s.74)

Bir tahtası eksik – Faliti (nekome) daska (u glavi) (NZPTUKBJ., s.73)

Bir yana atmak – odbaciti/ ostaviti na stranu (NTBF., s.74)

Bir yastıkta kocamak – ostarjeti u jednoj postelji, ostarjeti na jednom jastuku (NTBF., s.76)

Birden aşkı domaldı – Najednom ga spopade sevdah (NTBF., s.315)

Birine tuzak kurmak – postaviti nekome zamku (NTBF., s.74)

Birinin ekmeğini yemek – jesti (nečiji) hljeb (NTBF., s.75)

Birinin eline su dökmemek – ne moći politi nekome na ruke (NTBF., s.74)

Birinin gönlünü çalmak – ukrasti nečije srce (NTBF., s.74)

Boğazdaki düğüm – čvor/ guta/ knedla u grlu (NTBF., s.74)

Boynunu bükmek – pogeti šiju (NTBF., s.74)

Boynu bükük – povio šiju (NTBF., s.74)

Boyun eğmek/ baş eğmek – pogeti šiju/ vrat (NTBF., s.76)

Burnunu sokmak – Zabadati (gurati, turati) nos (NZPTUKBJ., s.72)

Buz üstünü yazı yazmak – pisati (kukom) po ledu (NZPTUKBJ., s.73)

Büzük ister – Treba imat petlju (NTBF., s.315)

Can pahasına – po cijenu života (NTBF., s.74)

Canını vermek – dati dušu/ život (za) (NTBF., s.75)

Cephe açmak – otvoriti front (NTBF., s.75)

Ciğerleri bayram etmek – Obradovati pluća (nakon duže pauze zapaliti cigaretu) (NTBF., s.316)

Civataları gevşemek – popustiti kome šarafi (NTBF., s.316)

Coğrafyadan sıfır almak – (dobiti nulu iz geografije) biti loše građen; izgled-nula bodova (NTBF., s.316)

Çatal atmak – gurati nos, petaljati se (NTBF., s. 317)

Çetin ceviz – Tvrd orah (NZPTUKBJ., s.72)

Çürük tahtaya basmak – Stati na ćuruk tahtu (NZPTUKBJ., s.73)

Çıkmaz ayın son çarşambası – malo morgen; malo sutra (NTBF., s.317)

Çift dikişli – (s duplim štepom) učenik koji ponavlja razred (NTBF., s.317)

Çivisi çıkmış – Boga se ne boji, ljudi se ne stidi (NTBF., s.317)

Dalga geçmek – ne uzimati za ozbiljno; zezati se (NTBF., s.317)

Delinin eline değnek vermek – Dat' budali kamen u šake (NZPTUKBJ., s.73)

Dışı kalaylı içi alaylı – Svana kalajli, unutra belajli (NZPTUKBJ., s.73)

Dili uzatmak- pružit(i) jezik (jezičinu) (NZPTUKBJ., s.72)

Dili çözülmek – razvezati se jezik (NZPTUKBJ., s.72)

Dilimin ucunda – na vrh mi je jezika (NZPTUKBJ., s.72)

Dilin kemiği yok – Jezik kostiju nema (NZPTUKBJ., s.73)

Dingo'nun ahırı – šuplji han; hotel-promaha (NTBF., s.318)

Dostum sağ olsun - Dostum sagosum (NZPTUKBJ., 65)

Düğümü çözmek – razvezati čvor (NTBF., s.75)

Dümenin başına kurulmak – zasjeti na kormilo (NTBF., s.75)

Dünya dar gelmek – svijet postati tijesan (NTBF., s.75)

Dünyanın sonu gelmek – doći kraj svijeta/ smak svijeta (NTBF., s.75)

Dünyaya pembe - lacivert bakmak – gledati na svijet ružičasto (NTBF., s.75)

Ekşimiş yüzü/ yüzü ekşi – kisela lica (NTBF., s.75)

El açmak – pružiti ruku (NTBF., s.75)

El değmemiş genç kız – djevojku koju (muška) ruka nije dotakla (NTBF., s.76)

El ele – ruku za ruku (NTBF., s.72)

El üstünde tutmak/ tutulmak – nositi (koga) na rukama / paziti na nekoga naročito (NTBF., s.76)

Elden ele – s ruke na ruku; iz ruke u ruku (NTBF., s.72)

Eli sıkı – stisnute ruke (NZPTUKBJ., s.72)

Eline düşmek – pasti u ruke/ pasti komu u šake (NTBF., s.76)

Et tırnak olmak – Biti nokat i meso (NZPTUKBJ., s.72)

Eti senin, kemiği benim – Moje kosti, tvoje meso (NZPTUKBJ., s.73)

Eyi dua ile (İyi dua ile) - Ejdovale (NZPTUKBJ., s.64)

Eyi sıhhat ile (İyi sıhhat ile) - E(j)sadile/ Ejsahadile (NZPTUKBJ., s.64)

Göz açıp kapayana kadar – dok bi okom trenuo, dok okom treneš (NTBF., s.76)

Göz gezdirmek – prijeći/ preletjeti pogledom (NTBF., s.76)

Günden güne/gün günden – iz dana u dan (NTBF., s.72)

Hayır ola/ Hayır olsun - Hajrula/ Hajrola/ Hajrosum – (NZPTUKBJ., s.64)

Helal olsun - Halal osum (NZPTUKBJ., s.64)

Icığını cıcığını çıkarmak – prevurnuti uzduž i poprijeko (NTBF., s.319)

İleri gitmek/ varmak – prijeći granicu (NTBF., s.75)

Jetonu dört köşeli; Jetonu plastik – kasno pali, sporo mu se pale lampice (NTBF., s.319)

Kazdığı çukura kendisi düşmek – Pasti u jamu koju je sam iskopao (NZPTUKBJ., s.73)

Keçileri kaçırmak – Nema sve koze na broju (NZPTUKBJ., s.74)

Kenara atılmak/ atmak – biti ostavljen/ odbačen (NTBF., s.76)

Kendine göre bir dünya kurmak – stvoriti svijet za sebe (NTBF., s.75)

Kulağa gelmek – doprijeti do ušiju (pročuti se) (NTBF., s.75)

Kuş sütüyle beslemek – Hraniti ptičijim mlijekom (NZPTUKBJ., s.72)

Müslüman mahallesinde salyangoz satmak – (Prodavati puževe u muslimanskoj četvrti) kokošima sijecati vodu (NTBF., s.319)

Omuz omuza – rame uz rame (NTBF., s.72)

Oturduğu dalı kesmek – sjeći granu na kojoj sjedi (NZPTUKBJ., s.73)

Papara yemek – Pojesti poparu (NZPTUKBJ., s.73)

Rabbena hep bana – Alahume Rabi, svako sebi grabi (NZPTUKBJ., s.74)

Sabah hayırlı ola/ Sabah hayırlı olsun - Sabahajrula/ Sabahajrola/ Sabahajrosum (NZPTUKBJ., s.64)

Sırtına yüklemek – tovariti na leđa (NTBF., s.75)

Sırtını birine vermek (poturiti nekome ledja) (NZPTUKBJ., s.72)

Sokağa düşmek / kötü yola düşmek – izaći na ulicu, krenuti lošim putem, moralno posrnuti (NTBF., s.76)

Sokak kadını/ kızı – djevojka sa ulice, ulična djevojka (NTBF., s.76)

Suya götürüp susuz getirmek (Sussuz insanı sulu dere üzerinden geçirmek) – prevesti žedna preko vode (NZPTUKBJ., s.72)

(Tavşanın) suyunun suyu – Zečeve čorbe čorba ili čorbina čorba (NZPTUKBJ., s.73)

Uçkur çözmek – razvezati učkur (NZPTUKBJ., s.72)

Vermeyince mabut, ne yapsın Mahmut? – Zna Bog za roba svog (NTBF., s.321)

Yüreği yumuşak olmak/ yumuşak yürekli – imati mehko srce, biti mehka srca (NTBF., s.76)

Yüreği dağlanmak – cijepati se (parati se, kidati se) (NTBF., s.76)

Yüz yüze – licem u lice (NTBF., s.72)

Yok devenin başı – Ma nemoj; je'l to sve il' ima još (NTBF., s.321)

5.3.2. Atasözleri

Abdal ata binince bey oldum sanır, şalgam aşa girince yağ oldum sanır – (Kad Abdal uzjaše konja, umisli da je gospodin, kad repa dospije u čorbu, umisli da je maslo) Najela se gladnica, misli da je banica. (NTBF., s.307)

Acemi nalbur işi gavur eşiğinde öğrenirmiş – (Nevičan kovač uči raditi na inovjeračkom pragu) Vlaška/ tuđa kravo budi zdravo, ako krepaš imaš pravo. (NTBF., s.307)

Adam bildim eşeği, altına serdim döşeği – (Ja mislio da je magarac čovjek, pa prostirao pod njega dušek) Bacati biserje pred svinje (NTBF., s.308)

Adım adım yer edeyim, gör sana neler edeyim – (Malo po malo, pa češ vidjeti šta ću ti uraditi) Dočekaću ja tebe; Doće cica na kolica (NTBF., s.308)

Ağa diyeyim sana, yağın bulaşsın bana – dodvoravati se kome iz interesa (NTBF., s.309)

Ağzının domalmasından Ömer diyeceği belli(ydi) – (Ha je zinuo, znalo se šta će biti; čim ga pogledam znam šta hoće) Dan se po jutru poznaje (NTBF., s.309)

Akıl akıl gel peşime takıl – Da je pamet od kadije, ko do kadije (sve bi bilo drugačije) (NTBF., s.309)

Aksayana aksak, suya gidenle susak – S kim je, takav je (NTBF., s.309)

Akşam ahıra, sabah çayıra (nahıra) – sva mu briga kako će se najest i naspavat (NTBF., s.310)

Akşam Hacı Mehmet, sabah eskici Yahudi – Dopodne Alija, od podne Ilija (NTBF., s.310)

Akşam kavurur, sabah savurur – Što zaradi odmah potroši (NTBF., s.310)

Akşam yezit diye öldürürler, sabah şehit diye namazını kıldılar – (Navečer ga ubili jer je izdajnik, ujutro mu klanjali džennazu jer je šehid) Danas ga pljuje, sutra ga u zvijezde kuje (NTBF., s.310)

Al Allah kulunu, zapteyle delini – Bože, ukloni ga da ne budali! (NTBF., s.310)

Al sana bir kaya, nerene (nereye) dayarsan daya – eto tebi vruć krompir, pa se ti borhaj (NTBF., s.310)

Alacağın bir iğne, çeliğin okkasından sana ne! – (Kupit ćeš samo jednu iglu, šta te briga koliko košta oka čelika) Gledaj svoja posla; ne zabadaj nos gdje mu nije mjesto (NTBF., s.310)

Aldı haberi, gitti kabarı kabarı – (Kad to saznade, dobi krila) Najela se gladnica, prozvala se carica (NTBF., s.310)

Amasyanan bardağı, biri olmazsa bir daha – O njegovu glavu, ko je kupio ovo kupiće i drugo; Jedan se otego, drugi se protego (NTBF., s. 311)

Anan sarımsak, baban soğan (anan turp, babam şalgam) sen nereden çıktın gülbeşeker – Sogan dedo, a saramsak nena, odakle će đulbešećer dijete. (NZPTUKBJ., s.73)

Anası sarımsak, babası soğan – Sogan dedo, a saramsak nana; od zla oca od gore matere (NTBF., s.311)

Arı satmış (yemiş), namusu kiraya (tellala) vermiş (arkasına atmış) – Čast prodao, a poštenje izdao pod kiriju (NTBF., s.312)

Arpaya katsan at yemez, kepeğe katsan it yemez – Takav da ga pas s maslom ne bi pojeo (NTBF., s.313)

At görür aksar, su görür susar – (vidi konja, zahramlje, vidi vodu ožedni) osoba koja poželi imati sve što vidi (NTBF., s.313)

At nalı çakıldığını görmüş kurbağa ayaklarını uzatmış – Vidjela žaba gdje se konji kuju pa i ona digla nogu (NZPTUKBJ., s.73)

Ateş olmayan yerden duman çıkmaz – Gdje ima vatre, ima i dima (NTBF., s.314)

Ateşe vursan duman vermez – (veoma škrt) Da ga na vatru metneš, ne bi dima pustio (NTBF., s.314)

Ayıyı vurmadan postunu satma – Nemoj da ti bude ražanj na vatri, a zec u šumi (NTBF., s.314)

Bahtsız bedeviyi çölde kutup ayısı kovalarmış – (Nesretna beduina bi u pustinji polarni medvjed gonio) Da se za zelen bor uhvati, i on bi se osušio (NTBF., s.314)

Çalı idi çırpı idi evim idi ya, ayı idi uyu idi kocam (erim) idi ya – (Nek je koliba, bila mi je kuća; nek je medvjed, bio mi je muž) – Bolje išta nego ništa (NTBF., s. 317)

Eşek hoşaftan ne anlar? – Suyunu içer, tanesini bırakır – Šta zna gedžo šta je čokolada, papir jede, čokoladu baca (NTBF., s.318)

Fukaranın düşkünü beyaz giyer kış günü – Gospoda ispod donjeg poda (NTBF., s.318)

Gökten yıldız yağsa bize taş düşer – da s neba (para, kakvo dobro) pada mene bi mašilo (NTBF., s.318)

Hamama giren terler – Ko se u kolo hvata, u noge se uzda (NTBF., s.318)

Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla – Kćerku kara, snahi prigovara (NZPTUKBJ., s.73)

Köpeksiz köy bulup değneksiz gezmek(Naći selo bez pasa pa hodati bez štapa) – lahko ti je bez toljage proći kroz selo u kom pasa nema (NZPTUKBJ., s.74)

Rüzgar eken, fırtına biçer – Zlo činiti a dobru se nadati; Što posiješ to ćeš i požnjati (NTBF., s.319)

Rüzgara tüküren, kendi yüzüne tükürür – pljuni viš sebe, pašće na tebe (NTBF., s.319)

Saçakaltı kurudur, misafirin yoludur – Kad vi legnete? – Ha vi odete! (NTBF., s.319)

Şalvarı yok, uçkuru beş batman! – (Nema šalvara, a učkur mu od pet batmana) – koristi se za ljudi koji ne znaju gdje im je mjesto (NTBF., s.320)

Taş ardında olmasın da dağ ardında olsun – nek je živ i zdrav, pa da je na kraj svijeta (NTBF., s.320)

Tencere yuvarlandı kapağını buldu – Naš'o lonac poklopac (NZPTUKBJ., s.74)

Ters gitmeye görsün kişinin işi, muhallebi yerken kırılıverir dişi – (Kad je kome već krenulo napako, zub će u tren oka slomiti dok jede puding) kad krene/krenu kola nizbrdo (NTBF., s.320)

Ünümüz var, un'umuz yok – Šta ću od slave kad hljeba nemam; neću slavu jest! (NTBF., s.320)

Üveye etme özünde bulursun, geline etme kızında bulursun – Što ne želiš sebi, nemoj ni drugima (NTBF., s.320)

Varsa pulun herkes kulun, yoksa pulun dardır yolun – Dok je para, dotle i jarana; para vrti gdje burgija neće (NTBF., s.320)

Yoksul hırsızlığa çıktı, ay akşamdan doğdu – Sirotinjo, i Bogu si teška (NTBF., 321)

Zemheride yoğurt isteyen cebinde bir inek taşır – uzdaj se u se i u svoje kljuse (NTBF., s.321)

Zenginin horozu bile yumurtlar – u bogata insana i horozi nose jaja; para na paru (NTBF., s.321)

5.4. Boşnakçadaki Atasözleri Ve Deyimdeki Türkçe Kelime Ve İbareler

açık > ačik - Serbest, engelsiz, boş, net

adet > adet - Topluluk içinde eskiden beri uyulan kural, töre, gelenek

ağa > aga - 1. Geniş toprakları olan, sözü geçen, varlıklı kimse 2. Osmanlı Devletinde bazı kuruluşların başında bulunanlara verilen resmi san 3. Okuryazar olmayan yaşlı kimselerin adlarıyla birlikte kullanılan san

aferin > aferim – 1. Övme, takdir, beğenme vb. duyguları belirtmek için söylenen söz 2. Gençlikte yapılan hatalar

ahir zamanı > ahir zeman - Tek tanrılı dinlerin inanışına göre dünyanın sonu ve bütün ölülerin dirilerek mahşerde toplanacağı zaman, hesap günü, kıyamet günü, mahşer günü

alamet > alamet - Belirti, işaret, iz

alem > alem -1. Minare, kubbe, sancak direği vb. yüksek şeylerin tepesinde bulunan, madenden yapılmış ay yıldız veya lale biçiminde süs 2. dünya 3. elmas

alet > alat - Bir sanatı yapmaya, uygulamaya yarayan özel araç

alışveriş > ališ veriš -1. Satın alma ve satma işi, alım satım, pazar 2. gizli anlaşması

akşam > akšam - 1. Güneşin batmasına yakın zamandan gecenin başlamasına kadar olan vakit, akşam vakti 2. akşam namazı

ambar > hambar - 1. Tahılların ahşaplı saklandığı yer 2. tahıllar ve un için sandık 3. kahve öğütülmüş düşen kahve değirmenin alt kısmı

arka > arka - 1.Sırt 2. Tırpan 3. Arkada olan, arkada bulunan

aslan > arslan - Afrika'da ve Asya'da yaşayan, erkekleri yeleli çok koyu sarı renkli güçlü bir tür memeli

aşçı > ašča - Yemek pişirmeyi meslek edinen kimse

aşık olan > ašiklija - Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu birine karşı olan

at > at - Beygir

baca > badža - 1.Dumanı ocaktan çekip havaya vermeye yarayan yol 2.Vergi 3.Kadın

baht > baht - Kader, talih, şans

bahtsız > baksuz - Mutsuz, talihsiz, kadersiz

bardak > bardak - 1. Toprak testi 2. Rakı olduğu testi 3. Abdest almak için toprak ibriği

barış > sulh – Barışma işi

barut > barut - Ateşli silahla bir merminin atılmasına veya herhangi bir aracın fırlatılmasına yarayan, patlayıcı madde

başka > baška - Ayrı

bayrak > bajrak - 1. Bir milletin simgesi olarak kullanılan, renk ve biçimle özelleştirilmiş, genellikle dikdörtgen biçiminde kumaş 2. Tören kıtası

bayrak getiren > bajraklija - Bayrağı olan

bayram > bajram - Müslüman dini kutlanan gün veya günler

bayramlık > bajramluk - Bayram hediyesi

bedava > badava - 1. Herhangi bir bedel ödemeden 2. Boşuna

beddua > kahar – Kahır, ah

beğenmek > begenisati - Güzel bulmak

bela > belaj - Büyük zarar, sakıncalı durum

belalı > belajli - Üzen, can sıkan

belli > beli – Belli olan, net

berat > berat – 1. Osmanlı Devletinde bir göreve atanan, aylık bağlanan, san, nişan veya ayrıcalık verilen kimseler için çıkarılan padişah buyruğu 2. Bir buluştan, bir haktan yararlanmak için devletçe verilen belge

berber > berber - Saç ve sakalın kesilmesi, taranması ve yapılması işiyle uğraşan veya bunu meslek edinen kimse

bereketli > berićetno - Bol, verimli

besbelli > bezbeli - Açık bir biçimde

beşik > bešika – Bebekleri yatırmaya ve sallayarak uyutmaya yarayan, tahta veya demirden yapılmış sallanır bir tür küçük karyola

bey > beg - 1. Zengin, ileri gelen kimse 2. Saygı için Müslüman adının verilen başlık 3. Ağa 4. Sancak başı

bir haber > bihaber - Haberi olmayan

bir vaktile > bir vakit – Eski zamanlar

bıyık > brk - Üst dudak üzerinde çıkan kıllar

bostan > bostan -1. Bahçe 2. Karpuz ve kavuna verilen ortak isim

bostancı > bostandžija - Bostan işleriyle uğraşan kimse

boza > boza - Mısırdan yapılan içecek

bu kadar > bukadar - Çok

buyrun > bujrum – Emir vermek, söylemek

cam > džam - Pencere camı

cambaz > džambas - 1.At alıp satan veya yetiştiren kimse 2.Kurnaz, hileci

cami > džamija - Müslümanların ibadet etmek için toplandıkları yer

cehennem > džehenem – İslam dinine göre, dünyada günah işleyenlerin öldükten sonra ceza görecekleri yer

cenaze > dženaza - 1.Cenaze töreni 2.Ölü, ölmüş kimse 3.cenaze töreni olmadan önce ölü için dua

cennet > džennet – İslam dinine göre imanlı, dünyada iyi işler yapmış kimselerin öldükten sonra sonsuz bir mutluluğa kavuşacakları yer

cennetlik > dženetlija - Öldükten sonra yerinin cennet olacağına inanılan (kimse)

cemaat > džemat -1. İnsan kalabalığı, topluluk 2.Bir imama uyup namaz kılan kişiler 3. Bir dinden veya bir soydan olanların topluluğu

cep > džep - Genellikle bir şey koymaya yarayan, giysinin belli bir yeri açılarak içine yerleştirilen astardan yapılmış parça

ciğer > džigerica - Akciğerlerle karaciğerin ortak adı

cin > đin - 1. Dini inanışa göre duyularla kavranamayan, insanlar gibi irade ve anlama yeteneğine sahip, ilahi emirlere uymakla yükümlü tutulan yaratık 2. iri kimse 3. Akıllı, zeki, uyanık kimse

cömert > džometlija - Para ve malını esirgemeden veren, eli açık

çanta > torba - Kösele, meşin, kumaş vb. hafif malzemeden yapılıp büyüklüğüne göre para, evrak, yiyecek vb. koyup taşımaya yarayan kap

çardak > čardak - 1. İki katlı güzel bir ev 2. Ahşaplı binası 3. Köşkteki en güzel oda

çarşı > čaršija - Dükkânların bulunduğu alışveriş yeri

çekiç > čekić - Çivi çakma, madenleri dövme vb. işlerde kullanılan saplı bir el aleti

çelik > čelik - Su verilerek çok sert ve esnek bir duruma getirilebilen, birleşiminde az miktarda karbon bulunan demir ve karbon alaşımı

çıkmaz sokak > čorsokak - Girişi ve çıkışı aynı olan sokak

çivi > čivija - 1. İki şeyi birbirine tutturmak, bir nesneyi bir yere sabitlemek için çakılan, ucu sivri, başlı, metal 2.Hasret

çizme > čizme - Koncu diz kapaklarına kadar çıkan bir ayakkabı türü

çoban > čoban - Koyun ve keçi sürülerini otlatan kimse

çorap > čarapa - Pamuk, yün vb.nden örülen, ayağa giyilen giyecek

çorba > čorba - Sebze, tahıl, et vb. ile hazırlanan sıcak, sulu içecek

çuval > harar - Pamuk, kenevir veya sentetik iplikten dokunmuş büyük torba

çuvaldız > čuvalduz - Çuval vb. dokumalar dikmekte kullanılan, ucu yassı ve eğri, büyük iğne

çükür > čuruk – Sağlam ve dayanıklı olmayan

damar > damar - Canlı varlıklarda kanın veya besleyici sıvıların dolaştığı kanal

dava > dava - Korunmanın bir hüküm ile sağlanması için yargı organlarına başvurma

davacı > davudžija - Dava eden kimse

dayı > dajdža - Annenin erkek kardeşi

dede > dedo - Torunu olan erkek, büyükbaba

delikanlı > delija -1. Sözünün eri, dürüst, namuslu (kimse) 2.Balkanlardan gelen Osmanlı askeri 3.Vali, paşanın güvenlik askerleri

deniz > denjiz - Yer kabuğunun çukur bölümlerini kaplayan, birbiriyle bağlantılı, tuzlu su kütlesi

dernek > dernek - 1.Fuar, halk eğlencesi 2.Düğün

dert > dert - Üzüntü

deve > deva - Boynu uzun, sırtında bir veya iki hörgücü olan, yük taşımakta kullanılan hayvan

devr – i dünya > dever dunja - Dünya sıkıntıları, hayat zorlukları

din > din - Tanrı'ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum

dolap > dolap - 1. Genellikle tahtadan yapılmış, bölme veya çekmelerine eşya konulan kapaklı mobilya 2. Bitki sulama

dost > dost - Yakın arkadaş, gönüldaş, iyi anlaşılan kimse

duman > duman -1. Havalanan tozların veya sisin oluşturduğu bulanıklık 2.sıkıntı

durmak > durati - Sabretmek

duvar > duvar - Bir yapının yanlarını dışa karşı koruyan, iç bölümlerini birbirinden ayıran, taş, tuğla vb. gereçlerden yapılan veya örülen dikey düzlem

düğme > dugme - 1. Giyecek, yorgan vb.nin bazı yerlerine süs olarak dikilen kemik, metal, sedef gibi sert maddelerden yapılmış küçük tutturma aracı 2. Çevrilmek veya üzerine basılmak yoluyla bir elektrik akımını açan, kapayan, herhangi bir makineyi işleten veya durduran parça

dükkan > dućan - Küçük zanaat sahiplerinin çalıştıkları yer

düşman > dušman - Dost karşıtı

ecel > edžel-sahat - Hayatın sonu, ölüm zamanı

eğlenmek > eglenisati - Hoşça vakit geçirmek

elif > elif - Arap alfabesinin ilk harfinin adı

emanet > amanet - Birine geçici olarak bırakılan ve teslim alınan kişice korunması gereken eşya

emek > emek - Çaba

eşkiya > haračlija - Haraca bağlanmış, vergi ödeyen

evliya > evlija - Dindar adam

eziyet > ezijet - 1.Sıkıntı veya güçlük 2.Zulüm

eyvallah > ejvalah – 1. "Allah'a ısmarladık" anlamlarında kullanılan bir seslenme sözü 2. "Teşekkür ederim" anlamında kullanılan bir söz 3. "Kabul ediyorum, razıyım" anlamında kullanılan bir söz 4."Tebrik ederim" anlamında kullanılan bir söz

fal > fal - Geleceği öğrenmek, şans ve kısmeti anlamak amacıyla oyun kâğıdı, kahve telvesi, el ayası vb.ne bakarak anlam çıkarma

fasulye > pasulj - Bitkinin sebze olarak yararlanılan yeşil ürünü ve kuru tohumları

fayda > fajda - Yarar

fes > fes - Şapka yerine kullanılan, kırmızı, kalın çuhadan yapılmış, tepesinde püskülü olan, silindir biçiminde başlık (Müslümanların geleneksel giysisi)

fırın > furuna - Ocak

fırsat > fursat - Uygun durum veya şart

fincan > fildžan - Çay, kahve vb. sıcak şeyler içmekte kullanılan, genellikle kulplu, porselen veya camdan yapılmış küçük kap

fırın > furuna – 1. Toprak ocağı; demir ocağı

gazi > gazija - Kahraman, savaştan sağ olarak dönen kimse

gerdan > gerdan – 1. Kolye 2. Kesim hayvanlarında boyun

gurbet > gurbet - Doğup yaşanılmış olan yerden uzak yer

hacı > hadžija - Hacca gitmiş Müslüman

hak > hak - 1. Adalet 2. Emek karşılığı ücret 3.Pay

hal > hal - 1.Durum 2. Kötü durum, sıkıntı

hakim > haćim - Yargıç

haram > haram -1. Din kurallarına aykırı olan, dinî bakımdan yasak olan, helal karşıtı 2.Yasak

harç > harč - 1.Masraf 2. Bir yemeğin yapılmasında kullanılan ve tat veren maddelerin bütünü

harcamak > harčiti - Bir iş görmek veya bir şey satın almak için parayı elden çıkarmak, sarf etmek

harman > harman - Biçildikten sonra tahıl demetlerinin üzerinden düven geçirilerek tanelerin başaklarından ayrılması

hasım > hasim - Düşman

hasta > hasta - Hastalık, kaza veya yaralanma dolayısıyla fizik veya ruh sağlığı bozulmuş ve tedavi edilmesi gereken kimse, rahatsız

hatır > hatur - 1.Düşünme, hafıza 2. Gönül, kalp 3. Üzülmek 4. Birine karşı duyulan saygı, sevgi

hava > hava - 1.Meteoroloji ile ilgili olayların bütünü 2. İklim 3. Boş, anlamsız

hayat > hajat - 1.Koridor 2.Yaşam

hayır > hajir - İyi, hayırlı, yararlı, faydalı

hayır duası > hajir dova - İyilik duası

hayvan > hajvan - At, eşek, katır gibi türlü hizmetlerde kullanılan yaratık

hırsız > hrsuz - Başkasının malını çalan kimse

hediye > hedija - Armağan

hekim > hećim - Doktor

hela > hala - Tuvalet

helal > halal - Kurallara, geleneklere uygun olarak

hele neyse > helem nei(j)se – Nasıl isterse, ne olursa olsun

helva > halva - Şeker, yağ, un veya irmikle yapılan tatlı

hendek > hendek - Geçmeye engel olacak biçimde uzunlamasına kazılmış derin çukur

horoz > horoz - Tavuğun erkeği olan kümes hayvanı

hoşaf > hošaf - Bütün veya dilimler hâlindeki kuru meyvenin şekerli suyla kaynatılmasıyla yapılan bir tatlı türü

ibret > ibret - 1. Kötü bir olaydan alınması gereken ders, uyarıcı sonuç 2.hayret

ilaç > iladž - Bir hastalığı iyi etmek veya önlemek için türlü yollarla kullanılan madde

imam > imam - 1.Cemaate namaz kıldıran kimse 2. Müslümanlıkta mezhep kuran kimse 3. Din eğitimi alan kimse

inat > inat - 1.Bir konuda direnme, ayak direme

insanlar > daira - Cemiyet, topluluk

ipucu > išaret - İnsanı aradığı gerçeğe ulaştırabilecek iz

İstanbul > Stambol - Türkiye'nin Marmara Bölgesi'nde yer alan illerinden biri

istihare > istihara - Girişilecek bir işin hayırlı olup olmadığını rüyadan anlamak için abdest alıp dua okuyarak uyuma

kabir > kabur - Mezar

kabul etmek > kabuliti - Bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olma

kadı > kadija - Şeriat yargıcı

kahretmek > kahar -1. Çok üzmek 2. Ezmek, perişan etmek

kahve > kahva - Sıcak içecek

kalaylı > kalajli - 1.İçinde kalay bulunan 2. Gösterişi ve süsü yapay olan

kale > kula - 1. Düşmanın gelmesi beklenilen yollar üzerinde, askerî önem taşıyan şehirlerde, geçit ve dar boğazlarda güvenliği sağlamak için yapılan kalın duvarlı kermen 2. Kule 3. Katlı taş binası

kalfa > kalfa - Aşaması çırakla usta arasında bulunan zanaatçı

kalpak > kalpak 1. Kesik koni biçiminde deri, kürk veya kumaştan yapılmış başlık 2. Kask

kantar > kantar - Ağırlık sıfırken yatay duran bir kaldıraç koluna dik olarak tutturulmuş bir ibrenin sapmasıyla kütleleri tartan araç

kapı > kapija – 1. Bir yere girip çıkarken geçilen ve açılıp kapanma düzeni olan duvar veya bölme açıklığı 2. Osmanlı Devleti'nde resmî görev yeri

kapıcı > kapidžija - Otel, apartman vb. büyük yapılarda bekçilik, temizlik, alışveriş gibi işlerle görevli kimse

kaptan > kapetan - Gemi yönetimiyle ilgili en yüksek görevli

karabiber > biber – Baharat

kase > ćasa - Cam, çini, toprak vb.nden yapılmış derince çanak

kaşık > kašika - Sulu veya bazı ufak taneli yiyecekleri ağza götürmeye yarayan saplı sofra aracı

kavga > kavga - Düşmanca davranış ve sözlerle ortaya çıkan çekişme veya dövüş

kaymak > kajmak – 1. Sütün veya yoğurdun yüzünde zar durumunda toplanan, açık sarı renkli, koyu yağlı katman, krema 2. Kahvenin köpüğü 3. Bir şeyin en iyi ve seçkin bölümü

kebap > kebab - Doğrudan doğruya ateşte veya kap içinde susuz olarak pişirilmiş et

kel > ćelav - Saçı dökülmüş olan (kimse)

kenar > kanara – Kıyı, yaka

kese > kesa – 1. Kumaştan veya kağıttan küçük torba 2. Cüzdan 3. Osmanlı Devletinde belli bir para miktarı

keyif > ćeif - Rahat, huzur

kıyamet > kijamet – 1. Dünyanın sonu 2. Büyük felaket

kitap > ćitab – Kutsal dini kitap

konak > konak – 1. Yolculukta geceyi geçirmek için inilen, konaklanılan yer 2. Bir günlük yolculuğu 3. Büyük ve gösterişli ev 4. Erkek evi

komşu > komšija - Konutları yakın olan kimselerin birbirine göre aldıkları ad

komşuluk > komšiluk - Komşularla olan ilişki

kondüktör > kondukter - Yolcu trenlerinde biletleri denetleyen ve vagon işlerine bakan görevli

köprü > ćuprija - İki yakayı birbirine bağlayan ahşap, beton veya demir yapı

kör > ćorav – Görme engelli

köşe > čošak - iki düzlemin oluşturduğu açı

kapuska > kupus - 1.Lahana, geniş ve kalınca kat kat yaprakları olan, güz ve kış sebzesi olarak yetiştirilen ve birçok türü olan bitki 2. Lahana yemeği

kudret > kudret – Tanrı'nın gücü

kurban > kurban – 1. Dinin buyruğunu veya bir adağı yerine getirmek için kesilen hayvan 2. Feda edilen kimse

kutu > kutija - İnce tahta veya plastikten yapılmış, genellikle kapaklı kap

kuvvet > kuvet – 1. Fiziksel güç 2. Askeri teçhizat

külah > ćulah – Yün başlık

laf > laf – Sonuçsuz, yararı olmayan söz

lakırdı > lakrdija – Boş laf, dedikodu

lazım > lazum – Gerek, gerekli

leş > leš – Kokmuş hayvan ya da insan ölüsü

lira > lira – Türk para birimi

mağrib > magrib – Batı

mahalle > mahala – 1. Bir şehrin bir kasabanın bölündüğü parçalardan her biri 2. Sokak

mal > espap – 1. Bir kimsenin taşınır veya taşınmaz varlıkların bütünü 2. Büyük baş hayvanı

maşrik > mašrik - Doğu

merhametli > merhametli – Acıması olan, merhamet eden

mermer > mramor – Kireç taşı

meze > meza - İçki içilirken yenilen yiyecek

meydan > mejdan – 1. Alan, saha 2. Pazar 3. Yarışma yeri 3. Kamu

meyhane > mejhana - İçki satılan ve içilen yer, içki yeri

Mısır pirinci > misirski pirinač – Buğdaygillerden bir bitki

mızrak > temre – 1. Bayrak sapı 2. Uzun saplı, sivri demir uçlu silah

miras > miraz – 1. Bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı şey 2. Çeyiz

misafir > musafir – Konuk

muteber > muteber – Saygın, değerli

musibet > musibet – Uğursuz, felaket

müjde > muştuluk – Sevindirici haber için ödül

Müslüman > musliman – İslam dininden olan kimse

müşteri > mušterija – 1. Hizmet, mal vb. alan ve karşılığında ücret ödeyen kimse 2. Alıcı

müzik > muzika - Bu biçimde düzenlenmiş seslerden oluşan eserlerin okunması veya çalınması

nasihat > nasihat - Öğüt

nişan > nišan – 1. Kurşun, taş vb. ile vurulmak istenen hedef 2. Ben 3. İşaret, iz, belirti, alamet 4. Evlenmek üzere kızın hediyesi

ocak > odžak – 1. Şömine 2. Aile evi, yurt

omaç > omač – Çorbayı yapmak için kullanılan erişte

ortak > ortak - Birlikte iş yapan, ortaklaşa yararlarla birbirlerine bağlı kimselerden her biri

pamuk > pamuk - Sıcak bölgelerde yetişen tarım bitkisi (Gossypium)

papağan > papagaj – 1. Tırmanıcı, eğri gagalı, pek çok türü bulunan, insan sesini taklit edebilen kuşların genel adı, dudu 2. Duyduklarını düşünmeden olduğu gibi tekrarlayan kimse

paşa > paša - Osmanlı Devleti zamanında yüksek sivil memurlara ve albaydan üstün rütbede bulunan askerlere verilen unvan

pazar > Pazar – 1. Alışveriş 2. Satıcıların mallarını satmak için belli bir gün

pehlivan > pehlivan – Cambaz, güreşçi

pencere > pendžer - Aydınlatmak, havalandırmak amacıyla yapılan açlık, çerçeve, cam

pilav > pilav – 1. Pirinçten, bulgurdan veya kuskustan yapılan bir yemek 2. Düğün

pişman olmak > pišmaniti - Yaptığı bir işin yanlış veya uygunsuz sonuç verdiğini anlayarak üzülmek

poğaça > poğaça – Bir tüzlü çörek

rahatlık > rahatluk - Üzüntüsü, sıkıntısı, tedirginliği olmama durumu, rahat

rahmetli > rahmetli – Ölmüş Müslümanları saygıyla anmak için ad veya unvanlarının başına getirilen bir söz

rahvan > rahvan – 1. Atın koşma biçimi 2. Atın çeşiti

rakı > rakija – Alkol içeceği

Ramazan > Ramazan - Ay takviminin dokuzuncu ayı, üç ayların sonuncusu, oruç tutulan ay

razı > razila – Uygun bulan, kabul eden

rende > rende – Mutfak aleti

rezil > rezil – Alçak, aşağılık

saat > sahat - Günün hangi anı olduğunu gösteren alet

sabah > sabah – 1. Sabah zamanı 2. Güneşin doğduğu andan öğleye kadar geçen zaman

sabır > sabur - Olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme

sabun > safun - Kirli ve yağlı şeyleri temizlemekte kullanılan madde

sağ ol > sagol - İyilik, yardım veya hoşa giden bir davranış karşısında "çok yaşa, teşekkür ederim" anlamlarında söylenen bir söz

sahip > sahibija - Herhangi bir şey üstünde mülkiyeti olan, onu yasaya uygun bir biçimde dilediği gibi kullanabilen kimse, iye, malik

sancı > sandžija - İç organlarda batar veya saplanır gibi duyulan, nöbetlerle azalıp çoğalan ağrı

sandık > sanduk – Tahtadan yapılmış kapaklı ev eşyası

sarık > turban - Kavuk, fes gibi bazı başlıkların üzerine sarılan tülbent, şal

sefa > sefaluk - Gönül rahatlığı, rahatlık, kaygısız ve sakin olma

semer > samar - At, eşek, katır vb. hayvanların sırtına yerleştirilen, üzerine yük bağlanan veya binilen, iskeleti ağaçtan araç

selam > selam – Müslümanların söz ve işaretle bir nezaket gösterisi yapması

selamet > Her türlü korku, tasa ve tehlikeden uzak, güvende olma durumu

servet > servet - Varlık, zenginlik, mal mülk

sevap > sevap - Hayırlı bir davranış karşısında Tanrı tarafından verileceğine inanılan ödül

sevda > sevdah - Aşk

siftah > sefta – 1. İlk alışveriş 2. İlk kez

Sirat köprüsü > Sirat ćuprija - İslam inancına göre mahşer günü üstünden geçilecek olan köprü

sirke > sirće - Salatalara, yemeklere ekşilik vermek için kullanılan ekşimiş üzüm, elma, limon vb. suyu

sünger > sunđer - Temizlik işlerinde kullanılan, suyu fazlaca çeken esnek iskeleti

sünnet > sunet – 1. Hz. Muhammed'in Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu söz 2. Erkek çocukta, erkeklik organının ucundaki derinin çepeçevre kesilmesi

sofra > sofra – 1. Masa, sini vb. şeylerin, yemek yemek üzere hazırlanmış durumu 2. Genellikle tekerlek biçiminde, üzerinde yemek de yenebilen ayaklı hamur tahtası

soy > soj - Bir atadan gelen kimselerin topluluğu, sülale

şehit > šehid - Kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda ölen Müslüman

şeker > šećer - Çoğu tatlı olan maddelerin genel adı

şenlik > šenlik - Şen olma durumu, sevinç, neşe

şerbet > šerbet – 1. Meyve suyu ile şekerli su karıştırılarak yapılan içecek 2. Kahve yapmak için kaynamış su 3. Tatlı yapmak için suda eritilmiş şeker

şeriat > šeriat – İslam hukuku

şeytan > šejtan – 1. Kötülüğe yönelten cin, iblis 2. Kötü düşünceli, kötü niyetli kimse

şirret > šeret - Kavga çıkarmaktan hoşlanan, edepsiz (kimse)

şiş > šiš – 1. Kahve kavurma makinesi 2. Bu çubuğa veya şişe geçirilerek pişirilmiş olan et 3. Eski silah çeşiti

şükretmek > šućurati - Tanrı'ya minnet duygusunu sunmak, şükreylemek

taht > taht - Hükümdarlık makamı, hükümdarlık

tarhana > tarhana - Mayalanmış ve kurutularak ufalanmış hamurdan yapılan çorba malzemesi

tavan > tavan – 1. Bir yapının, kapalı bir yerin üst bölümünü oluşturan düz ve yatay yüzey 2. Çatı katı 3. Yerdeki tahta

tellal > telal - Herhangi bir şeyi, olayı veya bir şeyin satılacağını halka duyurmak için çarşıda, pazarda yüksek sesle bağıran kimse

tencere > tendžera - İçinde yemek pişirilen, kapaklı, sapı olmayan derin bakırlı kap

tepsi > tepsija - İçinde börek veya ekmek pişirmeye yarayan, az derin, geniş, düz kap

teravih namazı > teravih namaz – Ramazan ayında kılan namaz

testi > testija – Topraktan yapılan su kabı

teskere > teskera – 1. Sedye 2. Yapılarda malzeme taşımak için kullanılan, dört kollu ve iki kişinin taşıdığı tahta araç

Türk > Turčin – 1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı 2. Müslüman olan Boşnak

torba > torba – Pamuk ve kıldan dokunmuş taşıma gereci, poşet

tövbe < tobe - İşlediği bir günah veya suçtan pişman olarak bir daha yapmamaya karar verme

vakit > vakit – 1. Zaman 2. Namaz kılmak için uygun zaman

vakitsiz > nevakat - Uygun bir zamanda olmayan

vali > valija – Osmanlı Devletinin bir ilinde devleti temsil eden en yetkili yönetim görevlisi

var > var - Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan, yok karşıtı

vatan > vatan - Yurt

vergi > haraç – 1. Kamu hizmetlerine harcanmak için hükümetin herkesten topladığı para 2. Bir şeyi yapmak için gerek madde

veresiye > veresija - Karşılığı sonra ödenmek üzere, peşin karşıtı

vezir > vezir - Osmanlılarda devletin bakanlık, valilik gibi yüksek görevlerinde bulunan ve paşa unvanını taşıyan kimse

vilayet > vilayet – 1. Valilik 2. Doğum yeri

yağ > zejtin – 1. Çiçek yağı 2. Zeytin yağı

Yahudi > jehudija - Hz. Musa'nın dinine bağlı olan kimse

yapı > japija – 1. İnşaat malzemeleri 2. İnsanın beden özellikleri tümü 3. Kahve değirmeninin alt kısmı

yardımcı > jardumdžija - Yardım eden veya gerektiğinde yardım edecek olan kimse

yastık > jastuk - Başın altına koymak veya sırtı dayamak için kullanılan, içi yün, pamuk, kuş tüyü, ot vb.yle doldurulmuş küçük minder

yatsı > jacija – 1. Güneşin batmasından bir buçuk, iki saat sonraki vakit, yatsı vakti 2. Yatsı namazı 3. Yatsı ezanı

yavaş > javaš – 1. Hızlı olmayan, ağır, çabuk karşıtı 2. Yumuşak huylu, yumuşak başlı

yazık > jazuk – Hasar

yemin > jemine – Ant

yeter > kapak - "Kâfi, yetişir, yeterli" anlamlarında bir söz

yordam > jordam – Kendini büyük gören, kibirli olan kimse

zahmet > zahmet - Güçlük

zanaat > zanat - İnsanların maddeye dayanan beceri ve ustalık gerektiren iş

zemzem > abuzemzem - Kâbe yakınında bulunan bir kuyunun Müslümanlarca kutsal sayılan suyu

zengin > zengjil - Parası, malı çok olan, varlıklı

ziyafet > zijafet - Eğlenmek veya bir olayı kutlamak amacıyla birçok kimsenin bir araya gelerek yedikleri yemek, şölen

ziyan > zijan – Zarar

zulüm > zulum - Güçlü bir kimsenin yasaya veya vicdana aykırı olarak başkasını uğrattığı kötü durum, kıygı, eziyet

SONUÇ

Atasözleri ve deyimler, ait olduğu millet hakkında birçok alanda bilgi sahibi olmamızı sağlar, ayrıca o milletin olaylara bakış açısını yansıtır. Atasözleri ve deyimler, Boşnak insanın kişiliğini olumlu şekillendirmeye öğütler vermektedir. Aldatmanın, yalanın, açgözlülüğün insana her zaman zarar verdiği, yalan söyleyenin yalanının er geç gün yüzüne çıkacağı anlatmaktadır. Bunun yanına insanların iyilik yapmasının çok önemli olduğu belirtilmektedir.

Türkçe vasıtasıyla Boşnak diline binlerce kelimenin yanında birçok gramatikal yapı ve şekil vermiştir. Türkçenin Boşnak diline gramer unsurları vermesi, iki dilin etkileşiminin ulaştığı seviyeyi yansıtır ve özellikle Boşnak diline verdiği birçok gramer unsuru Türkçenin bu coğrafyadaki gücünün ispatıdır.

"Boşnakça Atasözleri ve Deyimlerde Türkçenin İzleri" başlığı altında yapılan bu çalışma, sadece Boşnak kültürünü değil, Boşnak dilini ve edebiyatını, Türk dilini de yansıtmıştır.

Çalışmada mümkün olduğunca Boşnakça atasözleri ve deyimleri Türkçeye aktarılmaya çalışmıştır. Yapılan çalışmada 415 atasözü ve 214 deyim tercüme edilmiştir. Ayrıca Prof. Dr. Amina Šiljak- Jesenković'in çalışmalarından Türkçe ile yapı ve anlam bakımından birebir aynı olan Boşnakça atasözü ve deyimlerdeki Türkçe kelimeler de tespit edilmiştir. Türkçe'den Boşnakçaya geçen kelimeler semantik, morfolojik ve fonetik bakımından Boşnakçaya yaklaşmıştır. Bu kelimeler Boşnakça gramer yapısına uygun olarak kullanılmaktadır. Boşnakçadaki Türkçe kelimelerin bir kısmı anlam bakımından Türkçedeki anlamıyla birebir örtüşmektedir. Bu kelimelerin bir kısmının anlamı kısmen değişmiştir. Diğer bazı Turcizam (Türkçe kelime) kelimeler ise anlam olarak tamamen değişmiş ve Boşnakçada yeni bir anlam kazanmıştır.

KAYNAKÇA:

Aksan, Doğan: Türkçenin Gücü, Ankara, Bilgi Yayınevi, 2009.

Aksan Doğan: Türkçenin Sözvarlığı, Ankara, Engin Yayınevi, 1996.

Aksoy, Ömer Asım: Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1 Atasözleri Sözlüğü, İstanbul, İnkılap Yayınevi, 1988.

Aksoy, Ömer Asım: Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2 Deyimler Sözlüğü, İstanbul, İnkılap Yayınevi, 1988.

Bayraktar, Z. (2012). Boşnakça Hırvatça ve Sırpçadaki Türkçe Kelimelerin Balkan Ortak Hlak Kültürü Unsurların Oluşumundaki Yeri Üzerinde Bazı Tespit ve Değerlendirmeler. Motif Akademi HalkBilimi Dergisi. Balkan Özel Sayısı-I, s.119-127 (Ocak 2012).

Čaušević, Enver: Gramatika Suvremenoga Turskog Jezika, Zagreb, Hrvatska Sveučilišna Naklada, 1996.

Edicija ZBORNICI: Zbornik Radova o Mehmed-Begu Kapetanoviću Ljubušaku, İnstitut za Književnost Sarajevo, knjiga 10, 1992.

Eker, S. (2006). Bosna'da Etno-Linguistik Yapı ve Türk Dili ve Kültürü Üzerine. Milli Folklor**.** Sayı 72. (2006).

Gunić, Vehid: Bosanske Izreke, Sarajevo, 2011.

IMAMOVIČ, Mustafa: Historija Bošnjaka, Izdavačko preduzeće „Preporod" Sarajevo, 1988.

İyiyol, F./Kesmeci. A. Balkan Dillerindeki Türkçe Kelimelerin Tanımlanması Problemi Üzerine Tespitler. Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkish Volume 6/ 4 Fall. 2011.

Karasu, A. Boşnakça'daki Türkçe Yapım Ekleri ve Kullanılışları. Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkish Volume 8/13 Fall. 2013.

Lukić, Zlatko: Bosanska Sehara- Poslovice, Izreke i Fraze u BiH, Sarajevo, TKD Šahinpašić, 2006.

Parlatır, İsmail: Atasözleri ve Deyimler – I ATASÖZLERİ, Ankara, Yargı Yayınevi, 2008.

Parlatır, İsmail: Atasözleri ve Deyimler – II DEYİMLER Ankara, Yargı Yayınevi, 2008.

Şakir, Bayhan: Sırpça Sözlük, Ankara, Devran Matbaacılık, 2004.

Šiljak- Jesenković, Amina: Nad Turskim i Bosanskim Frazikonom, Sarajevo, Orijentalni Institut u Sarajevu, 2003.

Šiljak-Jesenković, Amina: Nad Turskim i Bosanskim Frazikonom, Sarajevo, y.y.

Škaljić, Abdulah: Turcizmi u Srpskohrvatskom jeziku, Sarajevo, Svjetlost, 1965.

Tekin, Cemile: Boşnakça'da Türkçe'den Geçen Kelimeler Sözlüğü, Konya, Çizgi Kitabevi, 2015.

Vajzović, Hanka: Orijentalizmi u Književnom Djelu – lingvistička analiza, Sarajevo, İnstitut za jezik u Sarajevu, knjiga 9, 1999.

Vardar, Berke: Dilbilim Terimleri Sözlüğü, İstanbul, Multilingual, 2002.

Yurtbaşı, Metin: Sınıflandırılmış Deyimler Sözlüğü, İstanbul, Excellence Publishing, 2013.

Yurtbaşı, Metin: Sınıflandırılmış Atasözleri Sözlüğü, İstanbul, Excellence Publishing, 2013.